

DZIENNIK URZĘDOWY

WOJEWÓDZTWA MAZOWIECKIEGO

Warszawa, dnia 29 kwietnia 2025 r.

Poz. 4416

Podpisany przez:

Anna Teresa Gogołowicz

Data: 29.04.2025 13:31:56

UCHWAŁA NR 119/XII/2025 RADY MIASTA CIECHANÓW

z dnia 24 kwietnia 2025 r.

w sprawie przyjęcia „Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami Miasta Ciechanów na lata 2025-2028”

Na podstawie art. 18 ust. 2 pkt. 15 ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (t.j. Dz. U. z 2024 r. poz. 1465 ze zm.), oraz art. 87 ust. 3 i 4 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (t.j. Dz. U. z 2024 r. poz. 1292 ze zm.) Rada Miasta Ciechanów uchwala, co następuje:

§ 1. Przyjmuje się „Gminny Program Opieki nad Zabytkami miasta Ciechanów na lata 2025-2028”, stanowiący załącznik do niniejszej uchwały.

§ 2. Wykonanie uchwały powierza się Prezydentowi Miasta Ciechanów.

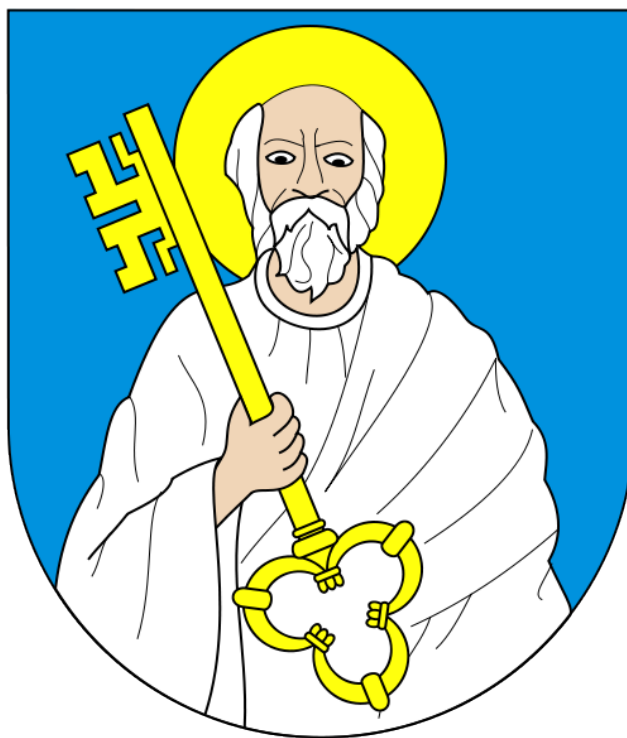
§ 3. Uchwała wchodzi w życie z dniem podjęcia i podlega ogłoszeniu w Dzienniku Urzędowym Województwa Mazowieckiego.

Przewodniczący Rady Miasta Ciechanów

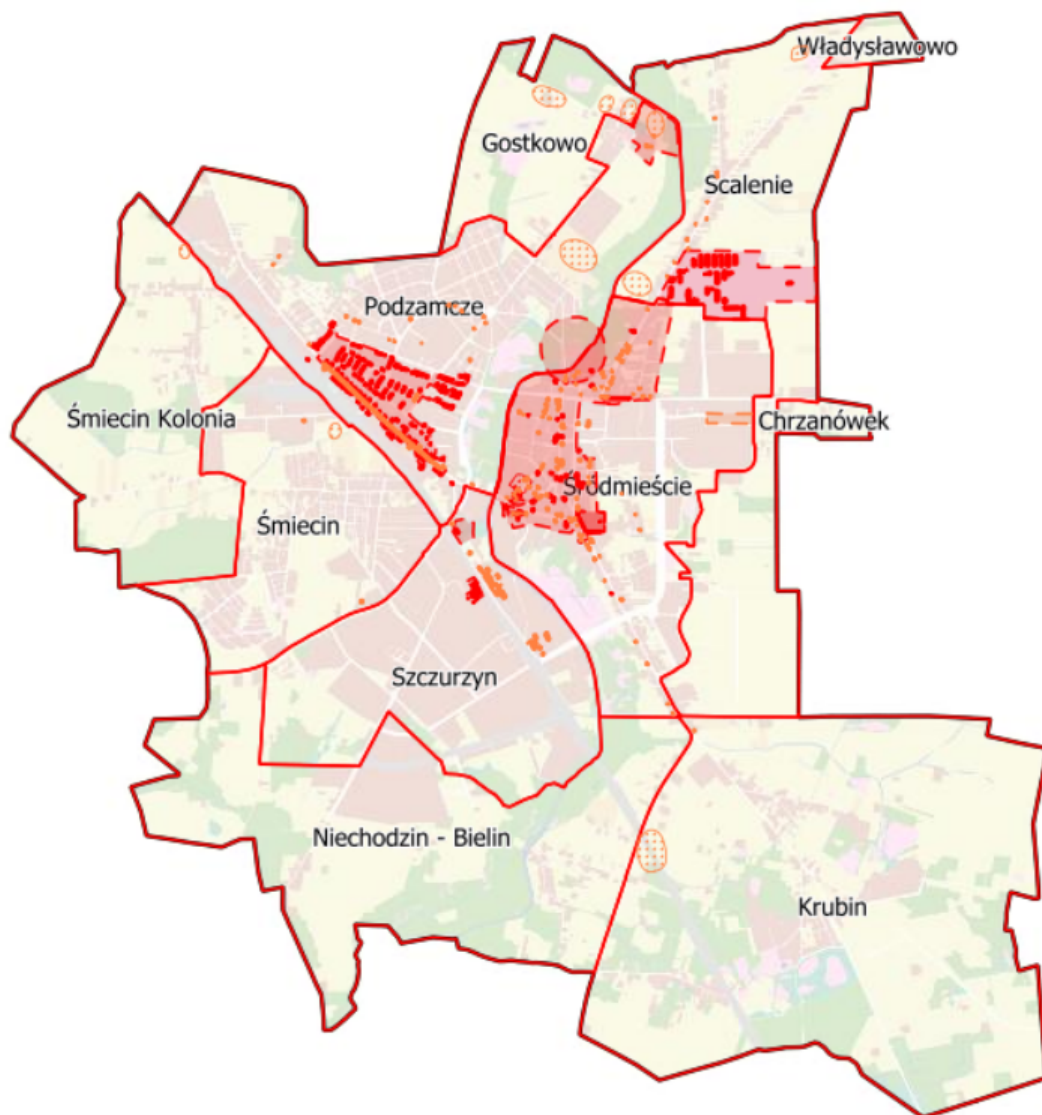
Michał Jeziółkowski

Załącznik Nr 1 do uchwały Nr 119/XII/2025
Rady Miasta Ciechanów
z dnia 24 kwietnia 2025 r.

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI MIASTA CIECHANÓW NA LATA 2025-2028

KWIECIEŃ 2025

1. Wstęp

Dziedzictwo kulturowe odgrywa istotną rolę w kształtowaniu tożsamości społecznej oraz kulturowej człowieka, a także wpływa na jego działalność artystyczną, edukacyjną, gospodarczą. To ono kształtuje związki międzyludzkie oraz określa świadomość społeczną. Różnorodność i bogactwo dziedzictwa kulturowego w zakresie architektury, nauki, sztuki, techniki czy oświaty traktowanej jako ogół dorobku danej, lokalnej społeczności, wytworzonego oraz przekazywanego z pokolenia na pokolenie, może przyczynić się do rozwoju społeczno-gospodarczego gminy, a co za tym idzie, do poprawy jakości życia mieszkańców. Obiekty zabytkowe stanowią cenny element kultury, który wpływa na kształtowanie się otoczenia człowieka współczesnego, mając wszechstronny wpływ na jego życie codzienne. Bogactwo i różnorodność dziedzictwa, należycie pielęgowanego i wykorzystanego, powinny stanowić jeden z głównych czynników rozwoju życia społeczno-gospodarczego.

Przedmiotem Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami miasta Ciechanów jest problematyka ochrony dziedzictwa kulturowego na jego terenie. Celem tego opracowania jest określenie głównych zadań i kierunków działań na rzecz ochrony i opieki nad zabytkami. Niniejsze opracowanie sporządzono zgodnie z art. 87 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (t.j. Dz. U. z 2024 r. poz. 1292) oraz z wytycznymi Narodowego Instytutu Dziedzictwa.

Gminny program opieki nad zabytkami jest dokumentem polityki administracyjnej gminy związanym z podejmowaniem działań dotyczących inicjowania, koordynowania i wspierania prac z dziedziny ochrony zabytków i krajobrazu kulturowego, promowania i upowszechniania dziedzictwa kulturowego. Głównym odbiorcą gminnego programu opieki nad zabytkami jest lokalna wspólnota samorządowa, a jego beneficjentami mają stać się nie tylko prywatni właściciele i użytkownicy obiektów zabytkowych, ale także mieszkańcy miasta. Istotnym celem niniejszego programu jest dążenie do osiągnięcia odczuwalnej i akceptowanej społecznie poprawy w zakresie: utrzymania i stanu zachowania obiektów zabytkowych, które znajdują się na terenie gminy. Ważnym aspektem jest to, aby poprawa ta dokonywała się przy udziale mieszkańców, w różnych formach ich życiowej aktywności. Obowiązkiem władz publicznych w tym względzie jest z kolei pobudzanie a także usprawnianie mechanizmów, które regulują kwestie tej opieki oraz wspieranie i tworzenie inicjatyw mających taką opiekę na celu.

Przedmiotowy dokument stanowi aktualizację Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami miasta Ciechanów na lata 2021 – 2024, przyjętego uchwałą nr 312/XXIX/2020 Rady Miasta Ciechanów z dnia 17 grudnia 2020 r., jego zadaniem jest pomoc w aktywnym zarządzaniu zasobami będącymi dziedzictwem kulturowym miasta. Wskazane w „Programie” działania są skierowane na poprawę stanu zabytków, ich rewaloryzację, a także zwiększenie dostępności do nich mieszkańców miasta oraz turystów.

2. Podstawa prawna opracowania gminnego programu opieki nad zabytkami

Podstawą prawną opracowania Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami jest art. 87 ust. 1 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. z 2024 r. poz. 1292), który nakłada na organy władzy samorządowej obowiązek sporządzania na okres 4 lat, zgodnie z kompetencjami, wojewódzkich, powiatowych oraz gminnych programów opieki nad zabytkami.

Zgodnie z art. 87 ust. 2 ww. ustawy program opieki nad zabytkami ma na celu:

- „ 1) (uchylony)
- 2) uwzględnianie uwarunkowań ochrony zabytków, w tym krajobrazu kulturowego i dziedzictwa archeologicznego, łącznie z uwarunkowaniami ochrony przyrody i równowagi ekologicznej;
- 3) zahamowanie procesów degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania;
- 4) wyeksponowanie poszczególnych zabytków oraz walorów krajobrazu kulturowego;
- 5) podejmowanie działań zwiększających atrakcyjność zabytków dla potrzeb społecznych, turystycznych i edukacyjnych oraz wspieranie inicjatyw sprzyjających wzrostowi środków finansowych na opiekę nad zabytkami;
- 6) określenie warunków współpracy z właścicielami zabytków, eliminujących sytuacje konfliktowe związane z wykorzystaniem tych zabytków;
- 7) podejmowanie przedsięwzięć umożliwiających tworzenie miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami.”

Odpowiednio, zarząd województwa, zarząd powiatu, wójt, burmistrz lub prezydent miasta co dwa lata ma obowiązek sporządzenia sprawozdania z realizacji założeń programu i przedstawia je sejmikowi województwa, radzie powiatu lub gminy.

3. Uwarunkowania prawne ochrony i opieki nad zabytkami w Polsce

Zabytki w Polsce są objęte ochroną zadeklarowaną jako konstytucyjny obowiązek państwa oraz każdego obywatela. Znaczenie dziedzictwa kulturowego dla rozwoju cywilizacyjnego oraz zadania państwa w zakresie jego ochrony określają artykuły 5 i 6 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej. Do określenia konstytucyjnego obowiązku państwa wraz z podziałem kompetencji na poszczególne organy administracji publicznej i instytucje państwowe następuje na poziomie ustawodawstwa zwykłego.

Obowiązujące uregulowania prawne, dotyczące ochrony zabytków i opieki nad zabytkami, zostały zawarte w:

- **Konstytucji RP** (Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. – Dz. U. z 1997 r. Nr 78 poz. 483 z późn. zm.) w przepisach:
 - **Art. 5:** „Rzeczpospolita Polska (...) strzeże dziedzictwa narodowego oraz zapewnia ochronę środowiska, kierując się zasadą zrównoważonego rozwoju”.
 - **Art. 6 ust. 1:** „Rzeczpospolita Polska stwarza warunki upowszechniania i równego dostępu do dóbr kultury, będącej źródłem tożsamości narodu polskiego, jego trwania i rozwoju”; ust. 2: Rzeczpospolita Polska udziela pomocy Polakom zamieszkałym za granicą w zachowaniu ich związków z narodowym dziedzictwem kulturalnym”.

- **Art. 86:** „Każdy jest obowiązany do dbałości o stan środowiska i ponosi odpowiedzialność za spowodowane przez siebie jego pogorszenie. Zasady tej odpowiedzialności określa ustawa”.
- **Ustawie z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami** (t. j. Dz. U. z 2024 r. poz. 1292), która jest głównym aktem prawnym regulującym zasady ochrony i opieki nad zabytkami w Polsce. Przy opracowaniu programu opieki nad zabytkami należy uwzględnić przepisy tej ustawy, takie jak:
 - **Art. 3,** który definiuje podstawowe pojęcia użyte w ustawie: zabytek, zabytek nieruchomy, zabytek ruchomy, zabytek archeologiczny, instytucja kultury wyspecjalizowana w opiece nad zabytkami, prace konserwatorskie, prace restauratorskie, roboty budowlane, badania konserwatorskie, architektoniczne, archeologiczne, historyczny układ urbanistyczny lub ruralistyczny, historyczny zespół budowlany, krajobraz kulturowy, otoczenie zabytku.

W tym miejscu należy wyjaśnić pojęcie zabytku. Zabytek jest to nieruchomość lub rzecz ruchoma, ich części lub zespoły, które są dziełem człowieka lub związane są z jego działalnością. Stanowią one świadectwo minionej epoki bądź zdarzenia, których zachowanie leży w interesie społecznym ze względu na posiadaną wartość historyczną, artystyczną lub naukową.
 - **Art. 4,** który objaśnia, że ochrona zabytków polega w szczególności na podejmowaniu przez organy administracji publicznej działań mających na celu: „zapewnienie warunków prawnych, organizacyjnych i finansowych umożliwiających trwałe zachowanie zabytków oraz ich zagospodarowanie i utrzymanie; zapobieganie zagrożeniom mogącym spowodować uszczerbek dla wartości zabytków; udaremnianie niszczenia i niewłaściwego korzystania z zabytków; przeciwdziałanie kradzieży, zaginięciu lub nielegalnemu wywozowi zabytków za granicę; kontrolę stanu zachowania i przeznaczenia zabytków; uwzględnianie zadań ochronnych w planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym oraz przy kształtowaniu środowiska”.
 - **Art. 5,** który określa, w sposób otwarty, kwestię opieki nad zabytkami: „opieka nad zabytkiem sprawowana przez jego właściciela lub posiadacza polega, w szczególności, na zapewnieniu warunków: naukowego badania i dokumentowania zabytku; prowadzenia prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy zabytku; zabezpieczenia i utrzymania zabytku oraz jego otoczenia w jak najlepszym stanie; korzystania z zabytku w sposób zapewniający trwałe zachowanie jego wartości; popularyzowania i upowszechniania wiedzy o zabytku oraz jego znaczeniu dla historii kultury”.
 - **Art. 6,** który klasyfikuje w układzie rzeczowym przedmioty ochrony i zarazem stanowi szczegółową definicję zabytku:

„1. Ochronie i opiece podlegają, bez względu na stan zachowania:

 - 1) zabytki nieruchome będące, w szczególności:
 - a) krajobrazami kulturowymi,
 - b) układami urbanistycznymi, ruralistycznymi i zespołami budowlanymi,
 - c) dziełami architektury i budownictwa,
 - d) dziełami budownictwa obronnego,

- e) obiektami techniki, a zwłaszcza kopalniami, hutami, elektrowniami i innymi zakładami przemysłowymi,
 - f) cmentarzami,
 - g) parkami, ogrodami i innymi formami zaprojektowanej zieleni,
 - h) miejscami upamiętniającymi wydarzenia historyczne bądź działalność wybitnych osobistości lub instytucji;
- 2) zabytki ruchome będące, w szczególności:
- a) dziełami sztuk plastycznych, rzemiosła artystycznego i sztuki użytkowej,
 - b) kolekcjami stanowiącymi zbiory przedmiotów zgromadzonych i uporządkowanych według koncepcji osób, które tworzyły te kolekcje,
 - c) numizmatami oraz pamiątkami historycznymi, a zwłaszcza militariami, sztandarami, pieczęciami, odznakami, medalami i orderami,
 - d) wytworami techniki, a zwłaszcza urządzeniami, środkami transportu oraz maszynami i narzędziami świadczącymi o kulturze materialnej, charakterystycznymi dla dawnych i nowych form gospodarki, dokumentującymi poziom nauki i rozwoju cywilizacyjnego,
 - e) materiałami bibliotecznymi, o których mowa w art. 5 ustawy z dnia 27 czerwca 1997 r. o bibliotekach (...),
 - f) instrumentami muzycznymi,
 - g) wytworami sztuki ludowej i rękodzieła oraz innymi obiektami etnograficznymi,
 - h) przedmiotami upamiętniającymi wydarzenia historyczne bądź działalność wybitnych osobistości lub instytucji;
- 3) zabytki archeologiczne będące, w szczególności:
- a) pozostałościami terenowymi pradziejowego i historycznego osadnictwa,
 - b) cmentarzyskami,
 - c) kurhanami,
 - d) reliktnami działalności gospodarczej, religijnej i artystycznej.
2. Ochronie mogą podlegać nazwy geograficzne, historyczne lub tradycyjne nazwy obiektu budowlanego, placu, ulicy lub jednostki osadniczej”.
- **Art. 7:** reguluje następujące formy ochrony zabytków:
1. „Wpis do rejestru zabytków”, który dla zabytków znajdujących się na terenie województwa prowadzi wojewódzki konserwator zabytków.
 - 1a. „Wpis na Listę Skarbów Dziedzictwa”, dotyczy wyłącznie zabytków ruchomych. Minister Kultury i Dziedzictwa Narodowego stworzył specjalną listę obiektów ruchomych o szczególnym znaczeniu dla dziedzictwa.
 2. „Uznanie za pomnik historii” zabytku nieruchomego wpisanego do rejestru lub parku kulturowego o szczególnej wartości dla kultury przez Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej na wniosek właściwego ministra do spraw kultury i ochrony dziedzictwa kulturowego.
 3. „Utworzenie parku kulturowego” w celu ochrony krajobrazu kulturowego oraz zachowania wyróżniających się krajobrazowo terenów z zabytkami nieruchomymi, charakterystycznymi dla miejscowej tradycji budowlanej i osadniczej. Park kulturowy może zostać utworzony na podstawie uchwały rady gminy po zasięgnięciu opinii wojewódzkiego konserwatora zabytków.

4. „Ustalenia ochrony w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego albo w decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzji o warunkach zabudowy, decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzji o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej lub decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego” dotyczące w szczególności: zabytków nieruchomych, które wpisane zostały do rejestru zabytków a także ich otoczenia, innych zabytków nieruchomych, znajdujących się w gminnej ewidencji zabytków oraz parków kulturowych. W studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy oraz w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego ustala się również, w zależności od potrzeb: strefy ochrony konserwatorskiej, obejmujące obszary na których obowiązują określone ustaleniami planu ograniczenia, zakazy i nakazy, mające na celu ochronę znajdujących się na tym obszarze zabytków.
- **Art. 16 ust. 1:** „Rada gminy, po zasięgnięciu opinii Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków, na podstawie uchwały, może utworzyć park kulturowy w celu ochrony krajobrazu kulturowego oraz zachowania wyróżniających się krajobrazowo terenów z zabytkami nieruchomymi charakterystycznymi dla miejscowej tradycji budowlanej i osadniczej”.
 - **Art. 17,** który określa zakazy i ograniczenia na terenie parku kulturowego dotyczące: prowadzenia robót budowlanych oraz działalności przemysłowej, rolniczej, hodowlanej, handlowej lub usługowej; zmiany sposobu korzystania z zabytków nieruchomych; umieszczania tablic, napisów, ogłoszeń reklamowych i innych znaków niezwiązanych z ochroną parku kulturowego, z wyjątkiem znaków drogowych i znaków związanych z ochroną porządku i bezpieczeństwa publicznego, z zastrzeżeniem art. 12 ust. 1; zasad i warunków sytuowania obiektów małej architektury; składowania lub magazynowania odpadów.
 - **Art. 18:** „1. Ochronę zabytków i opiekę nad zabytkami uwzględnia się przy sporządzaniu i aktualizacji koncepcji przestrzennego zagospodarowania kraju, strategii rozwoju województw, planów zagospodarowania przestrzennego województw, planu zagospodarowania przestrzennego morskich wód wewnętrznych, morza terytorialnego i wyłącznej strefy ekonomicznej, analiz i studiów z zakresu zagospodarowania przestrzennego powiatu, strategii rozwoju gmin, studiów uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gmin oraz miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego albo decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzji o warunkach zabudowy, decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzji o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej lub decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego.
2. W koncepcji, strategiach, analizach, planach i studiach, o których mowa w ust. 1, w szczególności:
 - 1) uwzględnia się krajowy program ochrony zabytków i opieki nad zabytkami;
 - 2) określa się rozwiązania niezbędne do zapobiegania zagrożeniom dla zabytków, zapewnienia im ochrony przy realizacji inwestycji oraz przywracania zabytków do jak najlepszego stanu;

- 3) ustala się przeznaczenie i zasady zagospodarowania terenu uwzględniające opiekę nad zabytkami”.
- **Art. 19**, wskazuje, że: „1. W studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy oraz w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego uwzględnia się, w szczególności ochronę:
 - 1) zabytków nieruchomych wpisanych do rejestru i ich otoczenia;
 - 2) innych zabytków nieruchomych, znajdujących się w gminnej ewidencji zabytków;
 - 3) parków kulturowych.
- 1a. W decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzji o warunkach zabudowy, decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzji o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej lub decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego uwzględnia się w szczególności ochronę:
 - 1) zabytków nieruchomych wpisanych do rejestru i ich otoczenia;
 - 2) innych zabytków nieruchomych, znajdujących się w gminnej ewidencji zabytków.
- 1b. W uchwale określającej zasady i warunki sytuowania obiektów małej architektury, tablic i urządzeń reklamowych oraz ogrodzeń uwzględnia się w szczególności:
 - 1) ochronę zabytków nieruchomych wpisanych do rejestru i ich otoczenia;
 - 2) ochronę zabytków nieruchomych, innych niż wymienione w pkt 1, znajdujących się w gminnej ewidencji zabytków;
 - 3) wnioski i rekomendacje audytów krajobrazowych oraz plany ochrony parków krajobrazowych.
- 2. W przypadku gdy gmina posiada gminny program opieki nad zabytkami, ustalenia tego programu uwzględnia się w studium i planie, o których mowa w ust. 1.
- 3. W studium i planie, o których mowa w ust. 1, ustala się, w zależności od potrzeb, strefy ochrony konserwatorskiej obejmujące obszary, na których obowiązują określone ustaleniami planu ograniczenia, zakazy i nakazy, mające na celu ochronę znajdujących się na tym obszarze zabytków”.
- **Art. 20**, który mówi o konieczności uzgadniania projektów i zmian planów zagospodarowania przestrzennego województwa oraz miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków w zakresie kształtowania zabudowy i zagospodarowania terenów.
- **Art. 21**: „Ewidencja zabytków jest podstawą do sporządzania programów opieki nad zabytkami przez województwa, powiaty i gminy”.
- **Art. 22**: „1. Generalny Konserwator Zabytków prowadzi krajową ewidencję zabytków w formie zbioru kart ewidencyjnych zabytków znajdujących się w wojewódzkich ewidencjach zabytków.
 - 2. Wojewódzki Konserwator Zabytków prowadzi wojewódzką ewidencję zabytków w formie kart ewidencyjnych zabytków znajdujących się na terenie województwa.
 - 3. Włączenie karty ewidencyjnej zabytku ruchomego niewpisanego do rejestru do wojewódzkiej ewidencji zabytków może nastąpić za zgodą właściciela tego zabytku.
 - 4. Wójt (burmistrz, prezydent miasta) prowadzi gminną ewidencję zabytków w formie zbioru kart adresowych zabytków nieruchomych z terenu gminy.
 - 5. W gminnej ewidencji zabytków powinny być ujęte:

- 1) zabytki nieruchome wpisane do rejestru;
 - 2) inne zabytki nieruchome znajdujące się w wojewódzkiej ewidencji zabytków;
 - 3) inne zabytki nieruchome wyznaczone przez wójta (burmistrza, prezydenta miasta) w porozumieniu z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków¹.
6. Właściwy dyrektor urzędu morskiego prowadzi ewidencję zabytków znajdujących się na polskich obszarach morskich w formie zbioru kart ewidencyjnych”.
- **Art. 89** który wskazuje, że „organami ochrony zabytków są:
- 1) minister właściwy do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego, w imieniu którego zadania i kompetencje, w tym zakresie, wykonuje Generalny Konserwator Zabytków;
 - 2) wojewoda, w imieniu którego zadania i kompetencje, w tym zakresie, wykonuje Wojewódzki Konserwator Zabytków”.

Ustawę o ochronie i opiece nad zabytkami uzupełniają akty wykonawcze – rozporządzenia Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego, dotyczące poszczególnych zagadnień związanych z ochroną i opieką nad zabytkami. Do najważniejszych – istotnych także dla działań realizowanych przez administrację jednostek samorządu terytorialnego – należy zaliczyć:

- Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 26 maja 2011 r. w sprawie prowadzenia rejestru zabytków, krajowej, wojewódzkiej i gminnej ewidencji zabytków oraz krajowego wykazu zabytków skradzionych lub wywiezionych za granicę niezgodnie z prawem (t. j. Dz. U z 2021 r. poz. 56);
- Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 2 sierpnia 2018 r. w sprawie prowadzenia prac konserwatorskich, prac restauratorskich i badań konserwatorskich przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków albo na Listę Skarbów Dziedzictwa oraz robót budowlanych, badań architektonicznych i innych działań przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków, a także badań archeologicznych i poszukiwań zabytków (t. j. Dz. U z 2021 r. poz. 81);
- Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 16 sierpnia 2017 r. w sprawie dotacji celowej na prace konserwatorskie lub restauratorskie przy zabytku wpisanym na Listę Skarbów Dziedzictwa oraz prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków (t. j. Dz. U z 2023 r. poz. 2425 ze zm.);
- Rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 25 sierpnia 2004 r. w sprawie organizacji i sposobu ochrony zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych (t. j. Dz. U z 2004 r. poz. 212 nr 2153).

Istotne uregulowania prawne dotyczące ochrony zabytków i opieki nad zabytkami, znajdują się w innych obowiązujących ustawach i rozporządzeniach, w tym w:

¹ Utracił moc z dniem 18.05.2023 r. w zakresie, w jakim ogranicza prawo własności nieruchomości przez dopuszczenie ujęcia nieruchomości jako zabytku nieruchomego w gminnej ewidencji zabytków, bez zapewnienia właścicielowi gwarancji ochrony prawnej przez dokonanie takiego ograniczenia, na podstawie wyroku TK z dnia 11 maja 2023 r. sygn. akt P 12/18 (Dz. U. poz. 951).

- **Ustawa z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym**(t. j. Dz. U. z 2024, poz. 1465, z późn. zm.), gdzie w art. 7 ust 1 pkt. 9 zostały określone zadania własne gminy: „zaspokajanie zbiorowych potrzeb wspólnoty należy do zadań własnych gminy. W szczególności zadania własne obejmują sprawy (...) kultury, w tym (...) ochrony zabytków i opieki nad zabytkami”. Pośrednio do ochrony zabytków odnoszą się zadania obejmujące kwestie: ładu przestrzennego, gospodarki nieruchomościami, ochrony środowiska i przyrody oraz gospodarki wodnej, gminnych dróg, ulic, mostów, placów oraz organizacji ruchu drogowego, bibliotek gminnych i innych instytucji kultury, kultury fizycznej i turystyki, zieleni gminnej i zadrzewień, cmentarzy gminnych, utrzymania gminnych obiektów i urzędzeń użyteczności publicznej oraz obiektów administracyjnych, promocji gminy.
- **Ustawa z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym** (Dz. U. z 2024 r., poz. 1130 z późn. zm.), która wskazuje zasady polityki przestrzennej prowadzonej przez jednostki samorządu terytorialnego i organy administracji rządowej oraz zakres i sposoby postępowania w sprawach przeznaczenia terenów na określone cele oraz ustalania zasad ich zagospodarowania i zabudowy. Niniejsza ustawa mówi również, że w planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym trzeba uwzględniać wymagania ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej.
- **Ustawa z dnia 27 kwietnia 2001 r. – Prawo ochrony środowiska** (tekst jednolity Dz.U. z 2024 r., poz. 54 z późn. zm.) która określa, że przy sporządzaniu prognozy oddziaływania na środowisko należy dokonać analizy i oceny oddziaływania m.in. na obiekty zabytkowe. W przypadku odstąpienia od przeprowadzenia postępowania w sprawie oceny oddziaływania na środowisko, ustawa nakłada obowiązek sprawdzenia, czy decyzja o odstąpieniu uwzględnia obszary mające znaczenie dla dziedzictwa kulturowego.
- **Ustawa z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody** (Dz.U. z 2024 r., poz. 1478 z późn. zm.), która określa przepisy dotyczące między innymi kompetencji odnośnie wycinki i pielęgnacji drzew na terenach objętych prawną ochroną konserwatorską.
- **Ustawa z dnia 21 sierpnia 1997 r. o gospodarce nieruchomościami** (tekst jednolity Dz.U. z 2024r., poz. 1145 ze zm.), która reguluje zbywanie nieruchomości zabytkowych własności Skarbu Państwa i samorządu terytorialnego:
 - Art. 13 ust. 4 – sprzedaż, zamiana, darowizna lub oddanie w użytkowanie wieczyste nieruchomości wpisanych do rejestru zabytków, stanowiących własność Skarbu Państwa lub jednostki samorządu terytorialnego a także wnoszenie tych nieruchomości jako wkładów niepieniężnych (aportów) do spółek, wymaga pozwolenia wojewódzkiego konserwatora zabytków,
 - Art. 13 ust. 5 – sprzedaż, zamiana, darowizna lub dzierżawa nieruchomości stanowiących własność Skarbu Państwa lub jednostki samorządu terytorialnego, będących cmentarzami ujętymi w wojewódzkiej ewidencji zabytków, a także wnoszenie tych nieruchomości jako wkładów niepieniężnych (aportów) do spółek wymagają pozwolenia wojewódzkiego konserwatora zabytków.

- **Ustawa z dnia 25 października 1991 r. o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej** (tekst jednolity Dz.U. z 2024 r. poz. 87). Ustawa precyzuje, że działalność kulturalna polega na upowszechnianiu i ochronie kultury (art. 1 ust. 1). Mecenat nad działalnością kulturalną sprawuje państwo i polega on na wspieraniu i promocji twórczości, edukacji i oświaty kulturalnej, działań i inicjatyw kulturalnych oraz opieki nad zabytkami (art. 1 ust. 2). Mecenat nad działalnością kulturalną sprawują też jednostki samorządu terytorialnego (art. 1 ust. 4). Art. 2 ustawy wymienia formy organizacyjne działalności kulturalnej, wśród których znajdują się obok teatrów, oper, operetek, filharmonii, orkiestr, kin, muzeów, bibliotek, domów kultury, ognisk artystycznych, galerii sztuki – ośrodki badań i dokumentacji w różnych dziedzinach kultury. Jednostki samorządu terytorialnego organizują działalność kulturalną, tworząc samorządowe instytucje kultury, dla których prowadzenie takiej działalności jest podstawowym celem statutowym. Prowadzenie działalności kulturalnej jest zadaniem własnym jednostek samorządu terytorialnego o charakterze obowiązkowym (art. 9 ust. 1, 2). Instytucje kultury, a zwłaszcza muzea, jednostki organizacyjne mające na celu opiekę nad zabytkami, ośrodki badań i dokumentacji, biura wystaw artystycznych, galerie i centra sztuki, Filmoteka Narodowa, biblioteki, domy i ośrodki kultury, świetlice i kluby, ogniska artystyczne, domy pracy twórczej – prowadzą w szczególności działalność w zakresie upowszechniania kultury. Do podstawowych zadań tych instytucji należy między innymi sprawowanie opieki nad zabytkami.
- **Ustawa z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i wolontariacie** (Dz.U. z 2024 r., poz. 1491 z późn. zm.), w ramach tej ustawy, gminy mogą wspierać działalność kulturalną związaną z ochroną zabytków i tradycji prowadzoną przez organizacje pozarządowe (między innymi stowarzyszenia).
- **Ustawa z dnia 7 lipca 1994 r. – Prawo budowlane** (t. j. Dz.U. z 2025 r., poz. 418) Ustawa ta normuje działalność, która obejmuje sprawy związane z projektowaniem, budową, utrzymaniem oraz rozbiórką obiektów budowlanych, określa także zasady działania organów administracji publicznej w tych dziedzinach. Przepisy ustawy nie naruszają przepisów odrębnych, między innymi o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami – w odniesieniu do obiektów i obszarów wpisanych do rejestru zabytków, obiektów i obszarów objętych ochroną konserwatorską na podstawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego oraz w odniesieniu do obiektów w gminnej ewidencji zabytków.

Zasady ochrony zabytków zgromadzonych w muzeach, bibliotekach i archiwach, które także wchodzą w zakres działalności samorządu terytorialnego – zostały określone w następujących przepisach ustawowych:

- ustawie z dnia 21 listopada 1996 r. o muzeach (t. j. Dz. U. z 2022 r. poz. 385), gdzie muzeum określono jako jednostkę organizacyjną, której celem jest gromadzenie i trwała ochrona dóbr naturalnego i kulturalnego dziedzictwa ludzkości o charakterze materialnym i niematerialnym, informowanie o wartościach i treściach gromadzonych zbiorów, upowszechnianie podstawowych wartości historii, nauki i kultury polskiej oraz światowej, kształtowanie wrażliwości poznawczej i estetycznej oraz

umożliwianie korzystania ze zgromadzonych zbiorów. Muzeum realizuje swoje cele w szczególności poprzez gromadzenie zabytków, katalogowanie i naukowe opracowywanie zgromadzonych zbiorów, zabezpieczanie i konserwację zbiorów oraz zabezpieczanie zabytków archeologicznych nieruchomych oraz innych nieruchomych obiektów kultury materialnej i przyrody, także promowanie i upowszechnianie i edukację w zakresie kultury, sztuki i zabytków dzięki wystawom stałym i czasowym, działalności edukacyjnej, organizowaniu badań, czy też działalności wydawniczej;

- ustawie z dnia 27 czerwca 1997 r. o bibliotekach (t. j. Dz. U. z 2022 r. poz. 2393), gdzie uznano, że biblioteki i ich zbiory stanowią dobro narodowe oraz służą zachowaniu dziedzictwa narodowego. Organizują one i zapewniają dostęp do zasobów dorobku nauki i kultury polskiej oraz światowej;
- ustawie z dnia 14 lipca 1983 r. o narodowym zasobie archiwalnym i archiwach (t.j. Dz. U. z 2020 r. poz. 164 z późn. zm.), która reguluje ochronę materiałów archiwalnych. Zgodnie z przepisami tej ustawy – art. 1 – materiałami archiwalnymi wchodzącymi do narodowego zasobu archiwalnego są wszelkiego rodzaju akta i dokumenty, korespondencja, dokumentacja finansowa, techniczna i statystyczna, mapy i plany, fotografie, filmy i mikrofilmy, nagrania dźwiękowe i wideofonowe, dokumenty elektroniczne oraz inna dokumentacja, bez względu na sposób jej wytworzenia, mająca znaczenie jako źródło informacji o wartości historycznej, o działalności Państwa Polskiego, jego poszczególnych organów i innych państwowych jednostek organizacyjnych oraz o jego stosunkach z innymi państwami, o rozwoju życia społecznego i gospodarczego, o działalności organizacji o charakterze politycznym, społecznym i gospodarczym, zawodowym i wyznaniowym, o organizacji i rozwoju nauki, kultury i sztuki, a także o działalności jednostek samorządu terytorialnego i innych samorządowych jednostek organizacyjnych – powstała w przeszłości i powstająca współcześnie.

4. Uwarunkowania zewnętrzne ochrony dziedzictwa kulturowego

4.1 Strategiczne cele polityki państwa w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami

Gminny Program Opieki nad Zabytkami miasta Ciechanów jest zgodny z założeniami polityki państwa w zakresie ochrony oraz opieki nad zabytkami. Opracowania, do których odwołuje się sporządzany program połączono na trzech poziomach: ogólnokrajowym, regionalnym (wojewódzkim) oraz lokalnym. Są to różnego rodzaju studia, strategie, koncepcje i programy, które zajmują się problematyką popularyzacji i ochrony dziedzictwa kulturowego.

• Krajowy Program Ochrony Zabytków i Opieki nad Zabytkami na lata 2023 – 2026

„Krajowy program ochrony zabytków i opieki nad zabytkami na lata 2023-2026”, przyjęty uchwałą nr 242 Rady Ministrów z dnia 8 grudnia 2023 r., ma na celu realizację przepisu art. 84 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami. Jest on głównym dokumentem strategicznym potrzebnym do realizacji ochrony zabytków i opieki nad zabytkami, zainicjowanym i sporządzonym przez ministra do spraw kultury

i ochrony dziedzictwa narodowego, przedstawiającym cele administracji rządowej oraz podległych jej służb oraz instytucji w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami, a także środki służące do realizacji wyznaczonych celów.

Głównym celem programu jest zwiększenie odporności zasobu zabytkowego w Polsce poprzez zapewnienie efektywnej ochrony i opieki nad zabytkami m.in. ochronę i zarządzanie zabytkami o wyjątkowej wartości, podnoszenie wiedzy o zasobach zabytkowych kraju, cyfryzację i podniesienie jakości prowadzonych postępowań administracyjnych a także zwiększenie zastosowania nowych technologii. Cel główny został dookreślony w trzech celach szczegółowych oraz w ośmiu kierunkach działań strategicznych tj. w:

1. Weryfikacji wybranego zasobu zabytków i wzmocnieniu narzędzi ochrony dziedzictwa o wyjątkowej wartości,
 - 1.1. Podnoszenie wiedzy o wybranych grupach zasobu zabytkowego kraju
 - 1.2. Ochrona zabytków i zarządzanie zabytkami o wyjątkowej wartości
 - 1.3. Realizacja międzynarodowych zobowiązań
2. Wzmocnieniu potencjału organizacyjnego systemu ochrony zabytków,
 - 2.1. Cyfryzacja procesów administracyjnych
 - 2.2. Wzmacnianie zastosowania nowych technologii w ochronie zabytków
 - 2.3. Reforma finansowania ochrony i opieki nad zabytkami
3. Roli zabytków w zrównoważonym rozwoju (edukacja i partycypacja).
 - 3.1. Wzmacnianie narzędzi ochrony zabytków wobec zmian klimatycznych
 - 3.2. Edukacja i podnoszenie świadomości społecznej wartości dziedzictwa kulturowego.

• **Strategia na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju do roku 2020 (z perspektywą do 2030 r.)**

Strategia na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju do roku 2020 (z perspektywą do 2030 r.) (dalej SOR) została przyjęta uchwałą nr 8 Rady Ministrów z dnia 14 lutego 2017 r. Jest to aktualizacja Strategii Rozwoju Kraju 2020, przyjętej Uchwałą Nr 157 Rady Ministrów z dnia 25 września 2012 r.

Jest to strategiczny instrument zarządzania polityką rozwoju realizowaną przez instytucje państwa, określający wskaźniki ich realizacji, wskazujący sposób ich osiągania oraz najważniejsze projekty służące realizacji celów SOR.

Głównym celem SOR jest tworzenie warunków dla wzrostu dochodów mieszkańców Polski przy jednoczesnym wzroście spójności w wymiarze społecznym, ekonomicznym, środowiskowym i terytorialnym.

Zadania powiązane z obszarem ochrony zabytków zostały uwzględnione w następujących obszarach:

1). Obszar e-państwo – kierunek interwencji:

1. Budowa i rozwój e-administracji – orientacja administracji państwa na usługi cyfrowe.

Wyznaczony projekt strategiczny:

Digitalizacja i rozwój kultury cyfrowej – kontynuacja procesów związanych z digitalizacją, przechowywaniem i udostępnianiem różnego typu zasobów dziedzictwa cyfrowego w Polsce (muzealnych, bibliotecznych, archiwalnych, audiowizualnych

i zabytków), w tym do celów ponownego wykorzystywania, w ramach którego

digitalizację należy rozumieć jako nowoczesną formę konserwacji i zabezpieczania najcenniejszych zasobów kultury.

2). Kapitał ludzki i społeczny – kierunek interwencji:

4. Wzmocnienie roli kultury dla rozwoju gospodarczego i spójności społecznej.

Działania do 2030 r.:

- Ochrona i promocja dziedzictwa narodowego – wykorzystanie potencjału dziedzictwa dla wzmocniania kapitału społecznego oraz poczucia tożsamości i wspólnoty; inwestycje w dziedzictwo narodowe (dobra kultury, nauki i sztuki, zabytki, rozwój sieci muzeów, wspieranie i promocja dziedzictwa kulturowego wpisanego na listę światowego dziedzictwa UNESCO).
- Wzmocnianie tożsamości, poczucia wspólnoty i więzi międzypokoleniowych, poprzez uczestnictwo i zwiększanie dostępu do instytucji i dzieł kultury na wszystkich poziomach funkcjonowania wspólnoty (lokalnym, regionalnym, narodowym), likwidacja „białych plam” w dostępie do kultury.

• **Strategia Rozwoju Kapitału Społecznego(współdziałanie, kultura, kreatywność) 2030**

Dokument przyjęty został uchwałą nr 155 Rady Ministrów z dnia 27 października 2020 r., wskazano w nim konieczność pełniejszego wykorzystania wybranych zasobów i narzędzi z obszaru kultury i dziedzictwa narodowego na poziomie kapitału społecznego.

Głównym celem SRKS jest zatem wzrost jakości życia społecznego i kulturalnego Polaków. Realizacja tego celu odbywać się będzie przez wdrażanie kierunków interwencji zaplanowanych do realizacji w trzech zasadniczych obszarach, których kluczowe znaczenie znajduje również odzwierciedlenie w nowym podtytule SRKS: współdziałanie, kultura, kreatywność. Są to:

- obszar 1: Współdziałanie – społeczeństwo obywatelskie,
- obszar 2: Kultura – tożsamość i postawy obywatelskie,
- obszar 3: Kreatywność – potencjał kulturowy i kreatywny.

Cel główny realizowany będzie poprzez trzy cele szczegółowe, z których cel 2. „Wzmocnianie roli kultury w budowaniu tożsamości i postaw obywatelskich” zawiera działania ukierunkowane na wzmocnienie i wykorzystanie potencjału kultury i zasobów dziedzictwa narodowego na rzecz utrwalania wzorców i kompetencji sprzyjających rozwojowi kapitału społecznego. W ramach tego celu wyróżniono m.in. następujące priorytety:

1) ochrona dziedzictwa kulturowego oraz gromadzenie i zachowywanie dzieł kultury.

Fundamentalnym warunkiem umożliwiającym aktywne uczestnictwo w kulturze jest dostępność szeroko rozumianego dziedzictwa. Z jednej strony, dziedzictwo to wymaga odpowiedniej ochrony i zachowania, z drugiej zaś stanowi potencjał, który należy efektywnie wykorzystać na potrzeby budowania kapitału społecznego, poczucia tożsamości i wspólnoty, a także wzrostu ekonomicznego, m.in. przez różnorodne inwestycje w jego elementy: dobra kultury, nauki i sztuki, zabytki, rozwój sieci muzeów, wspieranie i promocję dziedzictwa kulturowego wpisanego na listę światowego dziedzictwa UNESCO oraz uznanego przez Prezydenta RP za Pomniki Historii, a także rozwój turystyki kulturowej przy wykorzystaniu idei Europejskich Szlaków Kulturowych. Jednym z kluczowych zadań państwa w tym obszarze jest zatem dalsze inwestowanie w zachowanie obiektów zabytkowych oraz usprawnianie systemu ochrony zabytków.

2) digitalizacja, cyfrowa rekonstrukcja i udostępnianie dóbr kultury.

Odpowiedzią na zdiagnozowane w obszarze kultury cyfrowej i digitalizacji potrzeby będzie projekt strategiczny pn. „Digitalizacja i Rozwój Kultury Cyfrowej”. Ma on na celu realizację działań związanych z szeroko pojętą cyfryzacją i udostępnianiem zasobów dziedzictwa kulturowego, uwzględniających digitalizację, przechowywanie, udostępnianie, a także ponowne wykorzystanie cyfrowych zasobów muzealnych, bibliotecznych, audiowizualnych, zabytkowych i archiwalnych, do celów popularyzacyjnych, edukacyjnych, naukowych oraz komercyjnych. Ponadto projekt obejmuje rozwijanie kompetencji cyfrowych oraz wiedzy dotyczącej najlepszych praktyk w Polsce i w Europie, w szczególności przez współpracę instytucji w ramach CK. W ramach projektu przeprowadzone zostaną również analizy służące wypracowaniu narzędzi pozwalających m.in. na inwentaryzację zasobów cyfrowych w Polsce oraz archiwizację zasobów internetowych.

4.2 Relacje gminnego programu opieki nad zabytkami z dokumentami wykonanymi na poziomie województwa i powiatu

Podczas wykonywania niniejszego Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami omówiono uwarunkowania zewnętrzne ochrony zasobów dziedzictwa oraz krajobrazu kulturowego miasta Ciechanów, wynikających z dokumentów na poziomie:

- Wojewódzkim: Strategia rozwoju województwa mazowieckiego do 2030+ roku. Innowacyjne Mazowsze, Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Mazowieckiego, Program Opieki nad zabytkami w województwie mazowieckim 2022-2025,
- Powiatowym: Strategia Rozwoju Powiatu Ciechanowskiego do roku 2030 (Uchwała Nr VI/69/508/2024 Rady Powiatu Ciechanowskiego z dnia 25 marca 2024 r.).

Gminny Program Opieki nad Zabytkami Miasta Ciechanów jest zgodny z celami, zasadami oraz kierunkami, które wyznaczone zostały zarówno w wojewódzkich jak i powiatowych dokumentach programowych.

• Strategia rozwoju województwa mazowieckiego do 2030+ roku. Innowacyjne Mazowsze

Strategia rozwoju województwa, przyjęta uchwałą 72/22 Sejmiku Województwa Mazowieckiego z dnia 24.05.2022r., wskazuje główne wyzwania, a także cele rozwojowe regionu do zrealizowania przez samorząd województwa oraz inne podmioty. Stanowi też punkt odniesienia dla innych dokumentów strategicznych, programowych i planistycznych tworzonych na poziomie regionalnym oraz lokalnym.

W Strategii rozwoju województwa mazowieckiego 2030+ przedstawiono długofalową wizję rozwoju województwa, określono cel główny, któremu przyporządkowano cele strategiczne, w podziale na pięć obszarów tematycznych. Strategia po raz pierwszy, w sposób formalny, została dokumentem zintegrowanym, łączącym wymiar społeczno-gospodarczy z terytorialnym. W dokumencie przedstawiono model struktury funkcjonalno-przestrzennej województwa, zaimplementowany z Planu zagospodarowania przestrzennego województwa mazowieckiego. Wskazano także dwa typy obszarów strategicznej interwencji wraz z kierunkami działań, wyrażającymi ich specyficzne potrzeby rozwojowe.

Politykę rozwoju, ujętą w Strategii, skoncentrowano na dziedzinach decydujących o konkurencyjności województwa, jak też wyrównywaniu różnic rozwojowych między jego poszczególnymi terytoriami, podregionami. Dziedziny te związane są głównie z pobudzaniem

aktywności gospodarczej, wspieraniem konkurencyjności, włączeniem społecznym, co jest odzwierciedleniem dążenia do osiągnięcia spójności społeczno-gospodarczej województwa.

Wyodrębniono pięć obszarów tematycznych: gospodarka, dostępność, środowisko i energetyka, społeczeństwo oraz kultura i dziedzictwo.

W dalszej części dokumentu zawarte zostały kierunki działań w ramach obszaru kultura i dziedzictwo – Mazowsze bogate kulturowo, do których należą:

1. Ochrona i wykorzystanie zasobów dziedzictwa kulturowego.
2. Wykorzystanie walorów środowiska przyrodniczego, potencjału kulturowego i turystycznego dla rozwoju gospodarczego i promocji województwa.
3. Upowszechnianie kultury i twórczości.
4. Kreowanie miast i wsi jako centrów aktywności kulturalnej i turystycznej.

Do realizacji powyższych kierunków wyznaczono 17 działań.

Monitorowanie realizacji celów wynikających z niniejszej Strategii prowadzone będzie przez Mazowieckie Biuro Planowania Regionalnego w Warszawie, ma ono charakter ciągły i jest elementem systemu realizacji Strategii.

• Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Mazowieckiego

Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Mazowieckiego przyjęty został przez Sejmik Województwa Mazowieckiego Uchwałą nr 22/18 z dnia 19 grudnia 2018 r.

Plan ten stanowi element systemu planowania przestrzennego i pełni w nim funkcję koordynacyjną między planowaniem krajowym a planowaniem lokalnym. Plan nie jest aktem prawa miejscowego – jest aktem kierownictwa wewnętrznego wiążącego organy i jednostki organizacyjne samorządu województwa. Dokument określa kierunki rozwoju regionu, wskazuje szczegółowe zasady organizacji przestrzennej województwa oraz formułuje kierunki polityki przestrzennej.

Zgodnie z informacjami zawartymi w niniejszym planie, na obszarze województwa mazowieckiego zlokalizowane są obiekty i obszary o szczególnym znaczeniu dla kultury polskiej jak i światowej. Zasoby dziedzictwa kulturowego województwa mazowieckiego obejmują zabytki objęte formami ochrony prawnej oraz elementy dziedzictwa ujęte w gminnych ewidencjach zabytków. Województwo mazowieckie cechuje znaczne zróżnicowanie krajobrazów kulturowych, wśród których wyróżniają się te będące charakterystycznymi dla województwa mazowieckiego, a jednocześnie, z uwagi na specyficzne cechy, będące krajobrazami unikatowymi w skali kraju.

W Planie dla ochrony zabytków określono następujące działania:

1. Realizację zadań wskazanych w wojewódzkim programie opieki nad zabytkami;
2. Zachowanie i kreowanie ładu przestrzennego, zachowanie walorów krajobrazu kulturowego oraz kształtowanie pasm przyrodniczo-kulturowych o znaczeniu regionalnym poprzez:
 - przeciwdziałanie negatywnym efektom urbanizacji i rurbanizacji;
 - wzmacnianie przestrzennych walorów obiektów oraz układów przestrzennych (w tym obiektów i obszarów przemysłowych) poprzez rewitalizację, restaurację oraz rekultywację;
 - ochronę, rewitalizację i rewaloryzację obiektów i obszarów historycznych (zwłaszcza architektury drewnianej i przemysłowej, dworskiej, obronnej, dorobku nauki i techniki) w tym zabytków mających znaczenie symboliczne;

- odbudowę i rekonstrukcję dóbr należących do światowego i krajowego dziedzictwa po zniszczeniu w wyniku konfliktów zbrojnych lub katastrof spowodowanych zagrożeniami naturalnymi;
- wykorzystanie sieci miast historycznych oraz atrakcji krajobrazowo-architektonicznych m.in. dla wyznaczania szlaków turystyki kulturowej;
- tworzenie muzeów.

W zakresie zachowania ciągłości dziedzictwa kulturowego w Planie postuluje się następujące działania:

- opracowanie krajowego programu ochrony zabytków i opieki nad zabytkami przez ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego;
- opracowanie kryteriów oceny wartości i wyboru dóbr kultury współczesnej;
- identyfikację wartościowych obiektów i obszarów dóbr kultury współczesnej o charakterze ponadlokalnym oraz ich ochronę poprzez ustalenia w gminnych dokumentach planistycznych (w tym miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego);
- Zachowanie ładu przestrzennego lub jego kreowanie, szczególnie w miejscach o istotnym znaczeniu dla dziedzictwa kulturowego
- adaptację obiektów zabytkowych dla współczesnych funkcji kulturalnych, turystycznych i edukacyjnych;
- zagospodarowanie i udostępnianie stanowisk archeologicznych posiadających czytelną formę krajobrazową w celach dydaktycznych, naukowych i turystycznych;
- współpracę międzyregionalną w zakresie zachowania i wykorzystania zasobów dziedzictwa kulturowego (tradycji historycznych, śladów osadnictwa, dziedzictwa kultury ludowej) dla rozwoju produktów turystyki kulturowej;
- kreowanie ośrodków budowania tożsamości kulturowej regionu.

• Program Opieki nad zabytkami w województwie mazowieckim 2022-2025

Program Opieki nad zabytkami w województwie mazowieckim 2022-2025 przyjęty został uchwałą nr 169/21 Sejmiku Województwa Mazowieckiego z dnia 21 grudnia 2021 r.

W niniejszym dokumencie przyjęto, że w okresie 2022-2025 będzie kontynuowana misja z lat 2018-2021, która brzmi: „*Podnieść skuteczność opieki nad zabytkami i dziedzictwem niematerialnym w województwie mazowieckim*”. W odpowiedzi na zdiagnozowane kluczowe problemy w programie wyznaczono trzy obszary strategiczne (obszary koncentracji działań):

1. Niewystarczająca świadomość wartości dziedzictwa wśród interesariuszy, niewłaściwe postawy interesariuszy wobec dziedzictwa w którym obszarem strategicznym jest edukacja kształtująca świadomość i postawy.

W ramach tego obszaru strategicznego usytuowano cele związane z kształtowaniem wiedzy, świadomości i postaw pożądanych z punktu widzenia opieki nad zabytkami i troski o dziedzictwo. Zidentyfikowano dwa cele:

- Wparcie edukacyjne samorządów lokalnych i właścicieli zabytków.
- Kształtowanie postawy zainteresowania dziedzictwem.

2. Potrzeba dalszej optymalizacji dostępu właścicieli zabytków do środków finansowych na opiekę nad zabytkami, gdzie obszarem strategicznym jest optymalizacja systemu dostępu właścicieli zabytków do środków.

W ramach tego obszaru strategicznego usytuowano cele związane ze zwiększeniem efektywności finansowania opieki nad zabytkami. Zidentyfikowano dwa cele:

- Zoptymalizowanie systemu dotacji wojewódzkich.
- Dbłość o zabytki własne województwa.

3. Potrzeba dalszego doskonalenia narzędzi działania w zakresie opieki nad zabytkami, w którym obszarem działania jest wypracowanie skutecznych narzędzi działania.

W ramach tego obszaru strategicznego usytuowano cele skierowane na wzmocnienie skutecznej ochrony najbardziej wrażliwego dziedzictwa przed zniszczeniem i współpracy międzysektorowej dla ratowania zabytków. Zidentyfikowano dwa cele:

- Ograniczenie ryzyka utraty najbardziej zagrożonych elementów dziedzictwa.
- Wzmocnienie potencjału promocyjnego zabytków.

W skład struktury zarządzającej realizacją Programu wchodzi: Sejmik Województwa, Zarząd Województwa, Departament Kultury, Promocji i Turystyki Urzędu Marszałkowskiego Województwa Mazowieckiego w Warszawie.

• Strategia Rozwoju Powiatu Ciechanowskiego do 2030 roku

Strategia Rozwoju Powiatu Ciechanowskiego do 2030 roku przyjęta została uchwałą nr Nr VI/69/508/2024 Rady Powiatu Ciechanowskiego z dnia 25 marca 2024 r. W opracowaniu za cele strategiczne przyjęto:

1. poprawę jakości życia i pracy mieszkańców powiatu;
2. zwiększenie konkurencyjności powiatu na Mazowszu, w kraju oraz w układzie europejskim;
3. dążenie do spójności społecznej, gospodarczej i przestrzennej powiatu;
4. ugruntowanie pozycji Ciechanowa jako ośrodka subregionalnego na Mazowszu.

Do urzeczywistnienia powyższych celów strategicznych, wyznaczono cele operacyjne, wśród których za cel rozwoju powiatu postawiono „Wykorzystywanie zasobów kulturowych i przyrodniczych dla rozwoju powiatu”. Wskazano, iż „Mieszkańcy miejscowości z terenu powiatu, charakteryzujących się najcenniejszymi układami urbanistycznymi i ruralistycznymi, wartościami krajobrazowymi, tradycją historyczną i zabytkowymi obiektami architektonicznymi, mogą kształtować swój rozwój wykorzystując te walory. Mogą one stanowić wartościowy produkt turystyczny i źródło rozwoju specjalistycznych usług. Na terenie powiatu szczególnie cenne są zasoby kulturowe w Ciechanowie, Opinogórze, Gołotczyźnie, Sokołówku, Luberadzu i Radziwiu (gm. Ojrzeń) oraz przyrodnicze na terenach chronionego krajobrazu w zachodniej i południowo-zachodniej części powiatu”

Dla efektywnego wykorzystania zasobów kulturowych i przyrodniczych w celu rozwoju powiatu wskazano poniższe działania:

- inicjowanie rewitalizacji zespołów zabytkowych oraz wykorzystywanie ich do rozwoju kultury i turystyki oraz wspieranie tworzenia lokalnych parków kulturowo-historycznych wokół istniejących zabytków architektury w Ciechanowie, Opinogórze, Gołotczyźnie i Sokołówku;

- modernizacja bazy służącej działalności kulturalnej i turystycznej;
- wspieranie rozwoju sieci szlaków turystycznych w powiecie, w tym sieci dróg o znaczeniu turystycznym, szlaków rowerowych, pieszych i innych;
- wspieranie działalności lokalnych organizacji turystycznych;
- tworzenie dogodnych warunków do rozwoju kompleksów wypoczynkowych i rekreacyjnych w powiecie;
- wspieranie i promocja produktów lokalnych a także wydarzeń społeczno-kulturalnych na terenie powiatu;
- rozwijanie zintegrowanego na obszarze Mazowsza systemu informacji i promocji turystycznej.

W niniejszej Strategii, Ciechanów, określono jako miasto z odpowiednimi warunkami do funkcjonowania i rozwoju instytucji publicznych o znaczeniu subregionalnym. Dotyczy to zarówno bazy dla instytucji administracyjnych i innych instytucji publicznych (edukacja, kultura) jak i wysoko wykwalifikowanej, doświadczonej kadry. Określone w celu 6 „*Stymulowanie rozwoju ponadlokalnych (subregionalnych) funkcji Ciechanowa i jego obszaru funkcjonalnego*”, odbywać się powinno, między innymi poprzez podjęcie działania polegającego na „*promowaniu działalności regionalnych placówek kultury w Ciechanowie, Opinogórze, Gołotczyźnie i Sokółówku*”.

5. Uwarunkowania wewnętrzne ochrony dziedzictwa kulturowego

5.1 Relacje gminnego programu opieki nad zabytkami z dokumentami

wykonanymi na poziomie gminy (analiza dokumentów programowych gminy)

Strategia Rozwoju Społeczno-Gospodarczego Miasta Ciechanów do 2035 r.

Strategia Rozwoju Społeczno-Gospodarczego Miasta Ciechanów do 2035 r. (Strategia) stanowi w hierarchii dokumentów strategicznych Ciechanowa kluczową rolę. Określone w niej cele i kierunki działań pełnią funkcję generalnych wytycznych, które będą realizowane poprzez programy operacyjne i strategie sektorowe, a także bezpośrednio poprzez konkretne projekty finansowane z budżetu miasta i źródeł zewnętrznych. Strategia została przyjęta Uchwałą Nr 599/LXII/2022 Rady Miasta Ciechanów z dnia 30 listopada 2022 roku.

Jednym z celów operacyjnych realizacji wyżej wskazanej Strategii (3.7), związanym z dziedzictwem kulturowym oraz zabytkami, jest „*Rozwój usług kultury, zachowanie, udostępnianie i promocja dziedzictwa kulturowego*”. Cel ten zrealizowany ma zostać poprzez wdrożenie poniższych działań:

- Rozwijanie oferty kulturalnej dostosowanej do potrzeb mieszkańców, w tym organizowanie zajęć i wydarzeń plenerowych w różnych częściach miasta
- Rozszerzanie oferty kulturalnej bibliotek publicznych
- Modernizacja i rozwój infrastruktury kulturalnej
- Wspieranie działań edukacyjnych dotyczących historii miasta i tożsamości regionalnej w celu budowania więzi mieszkańców z miastem
- Wspieranie amatorskiej działalności kulturalnej
- Promocja najważniejszych wydarzeń kulturalnych poza granicami miasta i regionu

- Podnoszenie kompetencji personelu instytucji kultury
- Udostępnianie kultury osobom z niepełnosprawnościami.

Ponadto w ramach działań realizacji celu operacyjnego 3.8 „*Poprawa jakości przestrzeni miejskiej*” Zadaniem miasta jest dążenie do jednolitego oznakowania między innymi obiektów zabytkowych.

Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego miasta Ciechanów

Aktualnie obowiązującym na terenie miasta dokumentem jest „Zmiana studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego miasta Ciechanowa” przyjęta Uchwałą Nr 698/LXIX/2023 Rady Miasta Ciechanów z dnia 29 czerwca 2023 r.

Strefy ochrony konserwatorskiej – ochrony ekspozycji obejmują obszary zabezpieczające właściwe eksponowanie zespołów i obiektów zabytkowych oraz panoram na te zespoły i obiekty. Postulowane ustalenia dla stref, polegające na wyłączeniu z zabudowy lub zharmonizowaniu wysokościowo z istniejącą zabudową, do uwzględnienia przy sporządzaniu miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego:

- strefa „K.8.1.” obejmuje obszar: z punktu na ul. Młeczarskiej – 100 m od ul. Płońskiej, widok na panoramę zespołu cukrowni, Osady Fabrycznej i dawnego folwarku Szczurzyn,
- strefa „K.8.2.” obejmuje obszar: z wiaduktu ul. Płockiej widok na zabytkowe centrum Ciechanowa leżące za doliną Łydyni.
- strefy „K.8.3”, „K.8.4”, „K.8.5” obejmują obszar części doliny Łydyni z zamkiem i widokiem na północną część zabytkowego centrum Ciechanowa z punktów: zbieg ul. Jesionowej i Zielonej, zbieg ul. Zielonej i Parkowej, zbieg ul. Zamkowej i Kmicica.

W celu ochrony wartości historycznych i kulturowych, w wyróżniających się przestrzennie zespołach zabytkowych, wskazuje się obszary do objęcia ochroną w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego, poprzez ustalenie „stref ochrony konserwatorskiej zespołów zabytkowej zabudowy”:

- strefa ochrony konserwatorskiej „K.9.1.” obejmująca: dawny układ wiejski rejonu ulicy Witosa,
- strefa ochrony konserwatorskiej „K.9.2.” obejmująca: obszar dawnego folwarku Szczurzyn i wielofunkcyjnego kompleksu związanego z cukrownią powstałego w latach 1880-1914,
- strefa ochrony konserwatorskiej „K.9.3.” obejmująca Dzielnicę Bloki,
- strefa ochrony konserwatorskiej „K.9.4.” obejmująca osiedle Nowy Świat – rejon ronda ul. Gostkowskiej,
- strefa ochrony konserwatorskiej „K.9.5.” obejmująca zespół podworski przy ul. Śmiecińskiej,
- strefa ochrony konserwatorskiej „K.9.6” obejmująca obszar dawnego zespołu dworskiego Gostków.

W celu ochrony śladów osadnictwa przedlokacyjnego, lokacyjnego oraz osadnictwa w Studium wskazano strefy ochrony archeologicznej oraz strefy obserwacji archeologicznej:

- strefa „K.10.1.” - ochrony archeologicznej (w rejonie Śródmieścia). Strefa obejmuje obszar pozostałości osadnictwa przedlokacyjnego i dwóch lokacji na prawie chełmińskim.
- strefy „K.10.2.” – obserwacji archeologicznej. Strefy obejmują obszary nieprzebadanych warstw kulturowych. Strefy występują:
 - w obrębie dawnego zespołu dworsko-parkowego przy ul. Gostkowskiej,
 - w otoczeniu środkowego odcinka ul. Wojska Polskiego, w kierunku rzeki Łydyni,
 - po południowej stronie ul. Śmiecińskiej,
 - po zachodniej stronie ul. Tatarskiej, na wysokości ul. Sienkiewicza,
 - po wschodniej stronie ul. Tatarskiej, pomiędzy rzeką Łydynią a obszarem kolejowym,
 - po północnej i południowej stronie ul. Mleczarskiej, pomiędzy rzeką Łydynią a obszarem kolejowym,
 - po zachodniej stronie ul. Bielińskiej,
 - w północnej części Krubina, w otoczeniu ul. Kruczej.

Gminny Program Rewitalizacji Miasta Ciechanów do 2035 r.

Gminny Program Rewitalizacji Miasta Ciechanów przyjęty został uchwałą nr 668/LXVII/2023 Rady Miasta Ciechanów z dnia 27 kwietnia 2023 r.

Obszarami wyznaczonymi do objęcia działaniami rewitalizacyjnymi na podstawie ww.

Programu są:

- osiedle Bloki wraz z terenami doliny rzeki Łydyni bezpośrednio przylegającymi do osiedla oraz część osiedla Kargoszyn w rejonie zbiornika wodnego „Kanały”,
- osiedle Śródmieście wraz z placem Jana Pawła II,
- Osada Fabryczna wraz z terenami doliny rzeki Łydyni bezpośrednio przylegającymi do osiedla oraz terenem targowiska miejskiego przy ul. Płońskiej i terenem Szkoły Podstawowej nr 1,
- obszar poprzemysłowy Jeziorko,
- obszar poprzemysłowy Krubin (obręb 60, działki nr: 291/3 i 220/7),
- obszar poprzemysłowy „stary młyn” przy ul. Nadrzecnej.

Jednym z kierunków działań dla celu strategicznego „Atrakcyjna i spełniająca swoje funkcje przestrzeń miejska” jest działanie „Promocja oraz ochrona dziedzictwa kulturowego Ciechanowa”.

Do problemów związanych z ww. działaniem zaliczono:

- Zły stan techniczny wielu budynków mieszkaniowych i budynków usług społecznych, w tym budynków zabytkowych
- Popadające w ruinę obiekty poprzemysłowe
- Zgłaszane przez mieszkańców oczekiwanie poszerzenia oferty kulturalnej, w tym plenerowe.

Do potencjałów związanych z ww. działaniem zaliczono:

- Dziedzictwo kulturowe obszaru rewitalizacji stanowiące potencjał do rozwoju usług kultury, czasu wolnego i innych usług komercyjnych

- Ponadlokalne funkcje obszaru rewitalizacji, szczególnie Śródmieścia
- Potencjał instytucji kultury do generowania bogatej oferty kulturalnej (na terenie obszaru rewitalizacji, szczególnie w rejonie Śródmieścia, ale również osiedla Bloki funkcjonuje wiele instytucji kultury).

Miejscowe Plany Zagospodarowania Przestrzennego miasta Ciechanów

Obecnie na terenie miasta Ciechanów obowiązuje 47 miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego, uchwalonych po 1 stycznia 1995 r.

Miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego miasta Ciechanów uwzględniają ochronę dziedzictwa kulturowego, krajobrazu kulturowego, obiektów zabytkowych (w tym także stanowisk archeologicznych), zarówno wpisanych do rejestru zabytków i ujętych w gminnej ewidencji zabytków, jak również ochronę ekspozycji tych obiektów. W dwudziestu ośmiu z nich, t.j.:

- terenu zabudowy mieszkaniowej o niskiej intensywności p.n. **"PRZASNYSKA"** (uchwała 74/VIII/95 Rady Miejskiej Ciechanowa z dnia 2 października 1995 r. w sprawie: uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego terenu zabudowy mieszkaniowej o niskiej intensywności p.n. "PRZASNYSKA"),
- **zmiana miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego terenu zabudowy mieszkaniowej „PRZASNYSKA”** w Ciechanowie w zakresie działki oznaczonej w planie nr 20 (uchwała 85/X/97 Rady Miejskiej Ciechanowa z dnia listopada 1997 r. w sprawie: uchwalenia zmiany miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego terenu zabudowy mieszkaniowej "PRZASNYSKA"),
- **ZESPÓŁ GARAŻY na os. Powstańców Wielkopolskich w Ciechanowie** (uchwała 95/X/95 Rady Miejskiej Ciechanowa z dnia 30 listopada 1995 r. w sprawie: uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego terenu p.n. "ZESPÓŁ GARAŻY na os. Powstańców Wielkopolskich w Ciechanowie"),
- **„GRANICZNA”** (Uchwała nr 37/IV/96 Rady Miejskiej Ciechanowa z dnia 25 kwietnia 1996 r. sprawie: uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego terenu budownictwa mieszkaniowego "GRANICZNA" w Ciechanowie).
- **zmiana miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego terenu budownictwa jednorodzinnego p.n. "BATALIONÓW CHŁOPSKICH"** (uchwała nr 84/X/97 Rady Miejskiej Ciechanowa z dnia 27 listopada 1997 r. w sprawie: uchwalenia zmiany miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego terenu budownictwa jednorodzinnego p.n. "BATALIONÓW CHŁOPSKICH" w Ciechanowie, w zakresie działek położonych przy ul. Pułtuskiej oznaczonych w tym planie numerami od 1 do 15),
- **BATALIONÓW CHŁOPSKICH II** (uchwała nr 54/V/98 Rady Miejskiej Ciechanowa z dnia 18 czerwca 1998 r. w sprawie: uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego terenu zabudowy mieszkaniowej „Batalionów Chłopskich II" w Ciechanowie),
- **SADY GOSTKOWSKIE II** (uchwała nr 36/V/99 Rady Miejskiej Ciechanowa z dnia 27 maja 1999r. w sprawie: uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego terenu budownictwa mieszkaniowego „Sady Gostkowskie II" w Ciechanowie),

- **„KARGOSZYŃSKA”** (uchwała nr 139/XI/2000 Rady Miasta Ciechanów z dnia 30 listopada 2000 r. w sprawie uchwalenia Miejscowego Planu Zagospodarowania Przestrzennego Kompleksu Zabudowy Usługowo-Mieszkaniowej „KARGOSZYŃSKA” w Ciechanowie),
- **Teren pomiędzy osiedlami „Jeziorko” i „40-lecia”** (uchwała nr 44/V/2002 Rady Miasta Ciechanów z dnia 29 maja 2002 r. w sprawie: uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego terenu pomiędzy osiedlami „Jeziorko” i „40 - lecia” w Ciechanowie),
- **Zmiana MPOZP miasta Ciechanowa - 3 obszary** (uchwała nr 94/IX/2003 Rady Miasta Ciechanów z dnia 26 czerwca 2003 r. w sprawie: zmiany miejscowego planu ogólnego zagospodarowania przestrzennego miasta Ciechanowa),
- **Zmiana MPOZP miasta Ciechanowa - teren budownictwa mieszkaniowego i usług przy ul. Karola Szwanke** (uchwała nr 95/IX/2003 Rady Miasta Ciechanów z dnia 26 czerwca 2003 r. w sprawie: uchwalenia zmian miejscowego planu ogólnego zagospodarowania przestrzennego miasta Ciechanowa - teren budownictwa mieszkaniowego i usług przy ul. Karola Szwanke),
- **„Różyckiego - Płocka”** (uchwała nr 87/XXXV/2005 Rady Miasta Ciechanów z dnia 1 grudnia 2005 r. w sprawie: miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego „Różyckiego – Płocka”),
- **„Dzielnica Przemysłowa II”** (uchwała nr 06/XV/07 Rady Miasta Ciechanów z dnia 25 października 2007 r. w sprawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego „Dzielnica Przemysłowa II” w Ciechanowie),
- **„Bogusławskiego”** (uchwała nr 348/XXXVII/09 Rady Miasta Ciechanów z dnia 27 sierpnia 2009 r. w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego „Bogusławskiego” w Ciechanowie),
- **„Zmiana mpzp "Batalionów Chłopskich II"”** (uchwała nr 394/XLI/09 Rady Miasta Ciechanów z dnia 29 grudnia 2009 r. w sprawie uchwalenia zmiany miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego „Batalionów Chłopskich II” w Ciechanowie),
- **„Jeziorko II”** (uchwała nr 455/XLIX/2010 Rady Miasta Ciechanów z dnia 24 czerwca 2010 r. w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego „Jeziorko II” w Ciechanowie),
- **„Kącka”** (uchwała nr 456/XLIX/10 Rady Miasta Ciechanów z dnia 24 czerwca 2010 r. w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego „Kącka” w Ciechanowie),
- **Zmiana mpzp "KRUBIN II"** (uchwała nr 21/XVIII/2012 Rady Miasta Ciechanów z dnia 26 kwietnia 2012 r. w sprawie uchwalenia zmiany miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego "KRUBIN II "w Ciechanowie),
- **„Malinowa”** (uchwała nr 245/XX/2012 Rady Miasta Ciechanów z dnia 28 czerwca 2012 r. w sprawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego „Malinowa” w Ciechanowie),

- **„Szczurzynek”** (uchwała nr 281/XXIV/2012 Rady Miasta Ciechanów z dnia 25 października 2012 r. w sprawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego „Szczurzynek” w Ciechanowie),
- **„Mławska”** (uchwała nr 411/XXXV/2013 Rady Miasta Ciechanów z dnia 30 października 2013 r. w sprawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego „Mławska” w Ciechanowie),
- **„Zmiana mpzp „Szczurzynek” dla części dz nr ewid 108/6”** (uchwała nr 550/XLVI/2014 Rady Miasta Ciechanów z dnia 24 września 2014 r. w sprawie zmiany miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego „SZCZURZYNEK” w Ciechanowie dla części terenu działki nr ewid. 108/6).
- **„MPZP przy ul. Sienkiewicza (dz nr ewid 1661/2, 1661/3, 1662/3 i cz dz nr 1648/4)”** (uchwała nr 95/X/2015 Rady Miasta Ciechanów z dnia 27 sierpnia 2015 r. w sprawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego, dla terenu działek nr ewid: 1661/2, 1661/3, 1662/3 i części działki nr 1648/4, położonych w Ciechanowie przy ulicy Sienkiewicza obejmujących obszar o powierzchni ok. 0,76 ha.).
- **„Trakt Rzeczkowska”** (uchwałą nr 205/XVIII/2016 Rady Miasta Ciechanów z dnia 31 marca 2016 r w sprawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego „Trakt Rzeczkowska” w Ciechanowie).
- **„SZWANKE”** (uchwała nr 629/XLVI/2018 Rady Miasta Ciechanów z dnia 30 sierpnia 2018 r. w sprawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego „SZWANKE” w Ciechanowie).
- **Andersa** (uchwała Nr 439/XLVI/2021 Rady Miasta Ciechanów z dnia 25 listopada 2021 r. w sprawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego „Andersa” w Ciechanowie),
- **Sońska – Krucza** (uchwała Nr 667/LXVI/2023 Rady Miasta Ciechanów z dnia 27 kwietnia 2023 r. w sprawie: miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego „Sońska – Krucza”)
- **dla działki nr ewidencyjny 789/1 z obrębu 10-Śródmieście** (uchwała Nr 802/LXXXII/2024 Rady Miasta Ciechanów Z Dnia 25 kwietnia 2024 r. w sprawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego dla działki nr ewidencyjny 789/1 z obrębu 10-Śródmieście),

z powodu braku okoliczności faktycznie uzasadniających dokonanie takich ustaleń, nie wprowadzono zasad ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków, w tym krajobrazów kulturowych oraz dóbr kultury współczesnej.

Pozostałych dziewiętnaście planów zawiera ustalenia dotyczące ochrony zabytków i dziedzictwa kulturowego, tj.:

- **„PARKOWA”** (uchwała nr 38/IV/96 Rady Miejskiej Ciechanowa z dnia 25 kwietnia 1996 r. w sprawie: uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego terenu budownictwa mieszkaniowego „PARKOWA” przy ul. Kmicica w Ciechanowie).

W § 9 uchwały wprowadzono następujące ustalenia:

„Ze względu na sąsiedztwo zabytkowego zamku Książąt Mazowieckich, projekty dotyczące terenu objętego planem muszą być uzgadnianie z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków w Ciechanowie”.

- **zmiana miejscowego planu ogólnego zagospodarowania przestrzennego m. Ciechanowa w zakresie działek nr ewid. 464/3 i 464/4 położonych u zbiegu ul. Strażackiej i ul. Ściegiennego** (uchwała nr 37V/98 Rady Miejskiej Ciechanowa z dnia 18 czerwca 1998 r. w sprawie: uchwalenia zmiany miejscowego planu ogólnego zagospodarowania przestrzennego m. Ciechanowa w zakresie działek nr ewid. 464/3 i 464/4 położonych u zbiegu ul. Strażackiej i ul. Ściegiennego).

W § 6 uchwały wprowadzono następujące ustalenia:

„Działki objęte zmianą planu położone są na terenie wpisanym do rejestru zabytków oraz w strefie ochrony archeologicznej. W związku z tym wszelkie prace i roboty na tym terenie wolno prowadzić tylko za zezwoleniem Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków.”

- **„BLOKI”** (uchwała nr 103/x/99 Rady Miejskiej Ciechanowa z dnia 30 listopada 1999 r. w sprawie zmiany Miejscowego Planu Szczegółowego Zagospodarowania Przestrzennego Dzielnicy „Blok” w Ciechanowie).

W § 5 pkt 7 uchwały przyjęto ustalenia ogólne dotyczące całej dzielnicy „BLOKI” :

„7. Zasady ochrony konserwatorskiej

- a) *Przyjmuje się ustalone w wytycznych konserwatorskich :*
 - *strefę ochrony konserwatorskiej obejmującą cały obszar objęty opracowaniem,*
 - *oraz obszary obserwacji archeologicznej OW3 i OW4 oznaczone na rysunku Planu.*
- b) *Wprowadza się warunek zapewnienia rozpoczynanym inwestycjom na obszarach obserwacji archeologicznej nadzoru archeologicznego, a w przypadku stwierdzenia stanowiska archeologicznego przeprowadzenie badań ratowniczych na koszt inwestora.*
- c) *Utrzymanie zasadniczych elementów istniejącej zabudowy o wartościach kulturowych oraz respektowanie rygorów w zakresie charakteru i skali nowej zabudowy.*
- d) *Rewaloryzacja zabudowy wartościowej kulturowo z podkreśleniem charakterystycznych cech ukształtowania elewacji, użytych materiałów i kolorystyki.*
- e) *Rewaloryzacja wartościowych historycznie układów zieleni.*
- f) *W miarę prowadzonych remontów kapitalnych przeprojektowanie budynków będących w dysharmonii z sąsiadującą zabudową mającą walory kulturowe. Dotyczy to budynków realizowanych po II wojnie światowej, z wyłączeniem bursy przy ul. Narutowicza, budynku NOT-u przy ul. Okrzei i budynku mieszkalnego przy ul. Narutowicza 16/18.*

- g) *Zindywidualizowanie malej architektury oraz kiosków, budek telefonicznych, wiat przystankowych itp. Rejon skweru przed dworcem, ulica Reja i ulica Nowokolejowa wraz z terenami na południe od niej - w konwencji XIX w. i początku XX w. Reszta obszaru w konwencji schyłku lat 30 XX wieku.*”

- **„Dolina Łydyni”** (uchwała nr 154/XVI/2004 Rady Miasta Ciechanów z dnia 26 lutego 2004 r. w sprawie: uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego

„Dolina Łydyni” w Ciechanowie

W § 3 pkt 4 uchwały wprowadzono następujące ustalenia:

„Ustala się obowiązek uzgadniania z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków wszelkich działań inwestycyjnych mogących wpłynąć na zmianę dotychczasowego sposobu zagospodarowania i użytkowania terenu.”

Ponadto zgodnie z § 5 uchwały „Ochrona wartości kulturowych”:

1. *„Ustala się obowiązek uzgadniania z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków wszelkich działań inwestycyjnych mogących wpłynąć na zmianę dotychczasowego sposobu zagospodarowania i użytkowania terenu.*
2. *Obszar doliny Łydyni jest objęty konserwatorską strefą ochrony krajobrazu „K” w granicach wskazanych na rysunku planu.*
 - 2.1. *Obowiązuje nakaz podporządkowania zabudowy i zagospodarowania terenów wymaganiom ochrony walorów krajobrazowych obszaru.*
3. *Wskazuje się obiekt wpisany do rejestru zabytków, objęty ochroną prawną.*
 - 3.1 *Ochroną objęty jest Zamek Książąt Mazowieckich wraz ze strefą w promieniu 200 m od obiektu, wpisany do rejestru zabytków decyzją nr 209/59 z dnia 6 sierpnia 1959 r. wskazany na rysunku planu.*
4. *Wskazuje się obiekty i zespoły obiektów będące w ewidencji Konserwatora Zabytków, zgodnie z oznaczeniem graficznym na rysunku planu.*
 - 4.1 *Ochroną konserwatorską objęte są:*
 - 4.1.1. *budynek murowany z końca XIX w. – dawny pałac, obecnie siedziba administracji Cukrowni wraz z lokalami mieszkalnymi,*
 - 4.1.2. *pozostałości parku przy budynku administracyjnym Cukrowni,*
 - 4.1.3. *dom drewniany zbudowany około 1900 r. przy ulicy Sienkiewicza nr 6.*
5. *Wyznacza się strefę ochrony konserwatorskiej B-2, w granicach wskazanych na rysunku planu.*
 - 5.1. *Obowiązują ustalenia:*
 - 5.1.1. *zachowanie układu przestrzennego poprzez utrzymanie jego historycznego rozplanowania,*
 - 5.1.2. *zaleca się rewaloryzację zabudowy o wartościach kulturowych.*
6. *Wyznacza się strefy ochrony ekspozycji E-2, E-3, E-4 i E-5, zgodnie z rysunkiem planu.*
 - 6.1. *W wyznaczonych strefach nie dopuszcza się zabudowy i zagospodarowania mogących zakłócić ekspozycję Zamku i zabytkowego centrum miasta.*

7. Wyznacza się strefy obserwacji archeologicznej OW-2 i OW-3, zgodnie z rysunkiem planu.

7.1. Ustala się obowiązek uzgadniania z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków wszelkich prac ziemnych i zmian dotychczasowego użytkowania w granicach stref.

8. Ustala się obowiązek uzgadniania z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków zasad prowadzenia wykopów o powierzchni ponad 400 m² na pozostałym obszarze objętym planem.”

- **Krubin II** (uchwała nr 280/XXIX/08 Rady Miasta Ciechanów z dnia 30 grudnia 2008 r. w sprawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego „Krubin II” w Ciechanowie)

W § 9 uchwały wprowadzono następujące ustalenia:

„Wskazuje się tereny obserwacji archeologicznej, w granicach oznaczonych na rysunku planu linią przerywaną i symbolem K10.2, na których obowiązują przepisy odrębne; przed podjęciem prac ziemnych należy je zgłosić służbie ochrony zabytków w celu sprawowania nadzoru archeologicznego z możliwością ich przekształcenia w badania ratownicze na podstawie decyzji wojewódzkiego konserwatora zabytków.”

- **„Powstańców Wielkopolskich”** (uchwała nr 347/XXXVII/2009 Rady Miasta Ciechanów z dnia 27 sierpnia 2009 r. w sprawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego „Powstańców Wielkopolskich” w Ciechanowie)

Niniejszy miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego bardzo szczegółowo odnosi się do ustaleń warunków ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków. Ustalenia te wprowadzane są dla każdego wyodrębnionego terenu indywidualnie. Dotyczą one położenia terenów w poszczególnych obszarach chronionych prawnie (obszar historycznego założenia urbanistycznego śródmieścia wpisanego do rejestru zabytków - Nr rej. A-259, strefa ochrony archeologicznej) i wskazują (odpowiednio do rodzaju stosowanej ochrony konserwatorskiej):

- a. inwestycje i działania wymagające pozwolenia wojewódzkiego konserwatora zabytków,
- b. obiekty wymagające wykonania dokumentacji konserwatorskiej w przypadku remontu, adaptacji lub rozbiórki,
- c. konieczność zgłoszenia prac ziemnych służbie ochrony zabytków w celu sprawowania nadzoru archeologicznego z możliwością ich przekształcenia w badania ratownicze na podstawie decyzji wojewódzkiego konserwatora zabytków,
- d. konieczność wykonania pokrycia dachów budynków mieszkalnych i usługowych dachówką lub blachą,
- e. konieczność wykonania elewacji budynków mieszkalnych i usługowych w jasnej kolorystyce,

- f. konieczność ograniczenia wysokości i geometrii dachów nowej zabudowy i jej dostosowania do zabudowy historycznej,
 - g. ustalenia dotyczące wprowadzenia ewentualnej funkcji usługowej.
- **„Płońska - Sońska”** (uchwała nr 40/IV/11 Rady Miasta Ciechanów z dnia 27 stycznia 2011 r. w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego „Płońska - Sońska” w Ciechanowie).

W § 19 pkt 12 uchwały wprowadzono następujące ustalenia:

„Zasady ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków: ze względu na walory historyczne zabytkowego, drewniano-murowanego budynku mieszkalnego, powstałego na pocz. XX w. przy ul. Płońskiej 167, wszelkie roboty budowlane z nim związane (remont, przebudowa, rozbiórka) muszą być prowadzone w porozumieniu z wojewódzkim konserwatorem zabytków i poprzedzone wykonaniem przez właściciela dokumentacji konserwatorskiej”.

- **„Wiejska”** (uchwała nr 97/IX/11 Rady Miasta Ciechanów z dnia 30 czerwca 2011 r. w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego „Wiejska” w Ciechanowie).

W § 7 pkt 7 uchwały wprowadzono następujące ustalenia:

„W granicach strefy ochrony konserwatorskiej i obserwacji archeologicznej ustala się wymóg działań w uzgodnieniu z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków, w szczególności działań w zakresie:

- 1) utrzymania historycznego rozplanowania zabudowy;*
- 2) rewaloryzacji zabytkowej zabudowy (dwa budynki gospodarcze) i parku;*
- 3) lokalizacji i kształtowania bryły nowych obiektów;*
- 4) powiadomienia WKZ o wszelkich planowanych pracach ziemnych;*
- 5) prowadzenia prac ziemnych pod nadzorem archeologicznym, a w razie potrzeby przebadanie metodami archeologicznymi;”*

- **„Łydynia”** (uchwała nr 202/XVI/2012 Rady Miasta Ciechanów z dnia 23 lutego 2012 r. w sprawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego „Łydynia” w Ciechanowie).

W § 7 pkt 4 uchwały wprowadzono następujące ustalenia:

„W zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków:

- a) na fragmentach terenów 1Z i 8Z znajdujących się w strefie obserwacji archeologicznej - konieczność prowadzenia wszelkiego typu robót ziemnych pod nadzorem archeologicznym na mocy pozwolenia Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków,*
- b) na fragmencie terenu 3Z wpisanym do rejestru zabytków (otoczenie zamku gotyckiego) - prowadzenie wszelkich robót oraz badań archeologicznych musi być poprzedzone uzyskaniem pozwolenia Wojewódzkiego Konserwatora*

Zabytków, a w przypadku prac ziemnych, roboty należy prowadzić pod nadzorem archeologicznym, bądź też przeprowadzić wyprzedzającą inwestycję archeologiczne badania wykopaliskowe;”

- **„Przasnyska II”** (uchwała nr 244/XX/2012 Rady Miasta Ciechanów z dnia 28 czerwca 2012 r. w sprawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego „Przasnyska II” w Ciechanowie).

W § 7 pkt 7 uchwały dla całego obszaru objętego planem wprowadzono:
„Ochronę krzyży i kapliczek przydrożnych – wszelkie działania z nimi związane należy przeprowadzać w porozumieniu z konserwatorem zabytków;”

- **„Orylska”** (uchwała nr 479/XL/2014 Rady Miasta Ciechanów z dnia 26 marca 2014 r. w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego „Orylska” w Ciechanowie).

W § 10 uchwały dla całego obszaru objętego planem wprowadzono:
„Zasady ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków.

1. W granicach obszaru historycznego założenia urbanistycznego śródmieścia, wpisanego do rejestru zabytków – Nr rej. A-259, obowiązuje:

- 1) zachowanie istniejącej zabudowy zabytkowej oraz jej rewaloryzacja z uwzględnieniem jej cech historycznych,*
- 2) uzupełnienie nową zabudową w sposób utrwalający historyczne rozplanowanie, oraz lokalny charakter zabudowy, w porozumieniu z wojewódzkim konserwatorem zabytków w zakresie skali, gabarytów i detali nowej zabudowy,*
- 3) wszelkie roboty budowlane i inne działania, w tym podział nieruchomości, zagospodarowanie terenu i wycinka drzew należy prowadzić w porozumieniu z wojewódzkim konserwatorem zabytków, stosownie do obowiązujących przepisów odrębnych;*

2. W granicach strefy ochrony archeologicznej ustala się obowiązek:

- 1) prowadzenia prac ziemnych w porozumieniu z wojewódzkim konserwatorem zabytków, stosownie do obowiązujących przepisów odrębnych;*
- 2) prowadzenia prac ziemnych pod nadzorem archeologicznym, a w razie potrzeby przebadanie metodami archeologicznymi;*

3. Wskazuje się obiekt zabytkowy wpisany do rejestru zabytków A-1184 z dnia 17.05.2013r. oznaczony na rysunku planu numerem:

- 1) klasztor Augustianów, mur. XVIII, XIX w. ul. Augustiańska nr 2 – na terenie IUK.*

Pozwolenia wojewódzkiego konserwatora zabytków wymagają poniższe działania, związane z tym obiektem:

- a) prowadzenie prac budowlanych w budynku i jego otoczeniu,*
- b) prowadzenie prac konserwatorskich, restauracyjnych, badań konserwatorskich, archeologicznych i architektonicznych,*

- b) *przemieszczanie zabytku,*
- c) *dokonywanie podziałów,*
- d) *zmiana przeznaczenia lub sposobu jego wykorzystania,*
- e) *umieszczanie na obiekcie urządzeń technicznych, tablic, reklam i napisów,*
- f) *działania, które mogłyby prowadzić do naruszenia lub zmiany wyglądu zabytku.*

4. *Na obszarze objętym planem, ze względu na walory historyczne lub artystyczne, wyznacza się niżej wymienione obiekty zabytkowe oraz wskazuje się ich lokalizację na rysunku planu pod numerami:*

- 1) *ul. Augustańska nr 3 – plebania, mur. XIX w. - na terenie 2UK*
- 2) *ul. Orylska nr 1 – dom mur. pocz. XX w. - na terenie 5U/MN*
- 3) *ul. Orylska nr 2 – dom drew. pocz. XX w. - na terenie 2U/MN*
- 4) *ul. Orylska nr 3b – dom, dawn. cerkiew prawosławna, drew/mur. pocz. XX w. - na terenie 4U/MN*
- 5) *ul. Orylska nr 6 – dom mur. pocz. XX w. - na terenie zamkniętym*
- 6) *ul. Orylska nr 8 – dom mur. pocz. XX w. - na terenie zamkniętym*
- 7) *ul. Orylska nr 14 – dom mur. pocz. XX w. - na terenie 1U/MN*
- 8) *ul. Płońska nr 10 – dom mur. ok. 1925r. - na terenie 5U/MN*
- 9) *ul. Płońska nr 14a – dom drew. 4 ćw. XIX w. - na terenie 5U/MN*
- 10) *ul. Płońska nr 20a – dom mur. ok. 1935r. - na terenie 5U/MN*
- 11) *ul. Płońska nr 20d – dom mur. ok. 1930r. - na terenie 5U/MN*
- 12) *ul. Płońska nr 22 – dom mur. pocz. XX w. - na terenie 5U/MN*
- 13) *ul. Płońska nr 26 – dom mieszkalno-usługowy mur. ok. 1900r. - na terenie 5U/MN*
- 14) *ul. Płońska nr 32 – dom mur. pocz. XX w. - na terenie 6U/MN*
- 15) *ul. Płońska nr 34 – dom mur. pocz. XX w. - na terenie 6U/MN*
- 16) *ul. Płońska nr 36 – dom mur. ok. 1920r. - na terenie 6U/MN*
- 17) *ul. Płońska nr 38 – dom drew. po 1880r. - na terenie 6U/MN*
- 18) *ul. Płońska nr 38a – dom drew. po 1880r. - na terenie 6U/MN*
- 19) *ul. Płońska nr 42 – dom drew. pocz. XX w. - na terenie 7U/MN*
- 20) *ul. Płońska nr 44 – dom drew. ok. 1880r. - na terenie 7U/MN.*

Wszelkie roboty budowlane (remont, przebudowa, adaptacja, rozbiórka), związane z obiektami zabytkowymi, mogą być prowadzone po uzyskaniu pozwolenia wojewódzkiego konserwatora zabytków oraz poprzedzone wykonaniem przez właściciela dokumentacji konserwatorskiej;”

- **„Kolonijna”** (uchwała nr 575/XLIX/2014 Rady Miasta Ciechanów z dnia 13 listopada 2014 r. w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego „KOLONIJNA” w Ciechanowie).

W § 10 uchwały wprowadzono następujące ustalenia:

- „1. *Ustala się ochronę zabytku archeologicznego w granicach stanowiska archeologicznego, stanowiącego strefę ochrony konserwatorskiej;*

2. *Na obszarze strefy ochrony konserwatorskiej, o której mowa w ust. 1, roboty ziemne lub zmiana charakteru dotychczasowej działalności, które mogą doprowadzić do przekształcenia lub zniszczenia zabytku archeologicznego, wymagają przeprowadzenia badań archeologicznych na zasadach określonych w przepisach odrębnych dotyczących ochrony zabytków.”*
- **Płocka** (Uchwała Nr 440/XLVI/2021 Rady Miasta Ciechanów z dnia 25 listopada 2021 r. w sprawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego „PŁOCKA” w Ciechanowie

W § 23 pkt 3 uchwały wprowadzono następujące ustalenia:

„3) w zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków, w tym krajobrazów kulturowych, oraz dóbr kultury współczesnej:

- a) *wskazuje się obiekt zabytkowy, oznaczony na rysunku planu linią przerywaną w kolorze żółtym – t.j. zbiornik wyrównawczy powstały w 1976 r., położony przy ul. Płockiej, ujęty w Wojewódzkiej Ewidencji Zabytków oraz w Gminnej Ewidencji Zabytków Miasta Ciechanów,*
 - b) *w celu ochrony istniejącej budowli ustala się obowiązek jej utrzymania, poprzez zachowanie dotychczasowej bryły z dopuszczeniem jej remontu, przebudowy i adaptacji zgodnie z przeznaczeniem terenu;”*
- **Zagumienna – Powstańców Wielkopolskich** (Uchwała Nr 438/XLVI/2021 Rady Miasta Ciechanów z dnia 25 listopada 2021 r. w sprawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego „Zagumienna – Powstańców Wielkopolskich” w Ciechanowie

W § 18 i § 19 uchwały wprowadzono następujące ustalenia:

„§ 18. 1. W obszarze objętym planem ochronie poprzez wpis do rejestru zabytków podlega historyczne założenie urbanistyczne śródmieścia miasta i warstwa kulturowa (wpis do rejestru zabytków pod numerem A-259 z dnia 14.04.1992 r.), zgodnie z oznaczeniem na rysunku planu.

2. Zagospodarowanie terenu, prowadzenie badań i robót budowlanych oraz podejmowanie innych działań na obszarze, o którym mowa w ust. 1 odbywa się na zasadach określonych w przepisach odrębnych dotyczących ochrony zabytków i opieki nad zabytkami.

§ 19. W obszarze objętym planem wskazuje się dom drewniany z ok. 1939 r., ul. Zagumienna 7, ujęty w Gminnej Ewidencji Zabytków Miasta Ciechanów (karta numer 357), zgodnie z oznaczeniem na rysunku planu.”

- **BLOKI II – część A** (Uchwała Nr 478/XLVIII/2022 Rady Miasta Ciechanów z dnia 27 stycznia 2022 r. w sprawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego „BLOKI II” – część A w Ciechanowie

W § 9 uchwały wprowadzono następujące ustalenia:

- 1) „na terenie oznaczonym symbolem ZP, na obszarze ograniczonym liniami zabudowy, miejsce lokalizacji drewnianego budynku mieszkalnego, wpisanego do rejestru zabytków województwa mazowieckiego pod nr A-1209;
3. *obszar obserwacji archeologicznej, na obszarze którego, dla inwestycji związanych z pracami ziemnymi wymagane jest przeprowadzenie badań archeologicznych, zgodnie z przepisami odrębnymi.*”

- **Bloki II – część B** (uchwała Nr 607/LXII/2022 Rady Miasta Ciechanów z dnia 30 listopada 2022 r. w sprawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego „BLOKI II” – część B w Ciechanowie).

W § 9 uchwały wprowadzono następujące ustalenia:

1. *„W zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków, wskazuje się obszar obserwacji archeologicznej, zgodnie z przepisami odrębnymi.*
2. *W obszarze obserwacji archeologicznej, o którym mowa w ust. 1, przedmiotem ochrony są mogące się w nim znajdować zabytki archeologiczne.*”

- **Bloki I – część A** (uchwała NR 259/XXV/2020 Rady Miasta Ciechanów z dnia 24 września 2020 r. w sprawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego „BLOKI I” – część A w Ciechanowie).

W § 10 uchwały wprowadzono następujące ustalenia:

- 1) *„wskazuje się obiekt zabytkowy, oznaczony na rysunku planu numerem „1” – dom murowany, wzniesiony w latach 1930-1935, położony przy ul. Sienkiewicza 71b w Ciechanowie, ujęty w Gminnej Ewidencji Zabytków Miasta Ciechanów (karta nr 229);*
 - 2) *wskazuje się obiekt zabytkowy, oznaczony na rysunku planu numerem „2” – nawierzchnia z kostki brukowej wraz z krawężnikami – pas jezdni ulicy Sienkiewicza w Ciechanowie, ujęty w Wojewódzkiej Ewidencji Zabytków oraz w Gminnej Ewidencji Zabytków Miasta Ciechanów (karta nr 368);*
 - 3) *wskazuje się część obszaru historycznego zespołu budowlanego, powstałego w latach 1940-44, wpisanego do rejestru zabytków decyzją Nr 1050/2017 z dnia 21.08.2017 r., zgodnie z oznaczeniem na rysunku planu;*
 - 4) *wprowadza się ochronę konserwatorską historycznego budynku lokomotywni kolei wąskotorowej, oznaczonego na rysunku planu numerem „3”, dla którego ustala się:*
 - a) *zachowanie i odtworzenie historycznych rozwiązań budynku,*
 - b) *ograniczenie rozbudowy, nadbudowy i przebudowy z możliwością adaptacji wnętrza;*
 - 5) *w celu zapewnienia należytej ekspozycji budynku, o którym mowa w pkt 4, ochroną konserwatorską obejmuje się otoczenie budynku, w granicach pokrywających się z granicami terenu UI.*”
- **Bloki I – część B** (uchwała NR 666/LXVII/2023 Rady Miasta Ciechanów z dnia 27 kwietnia 2023 r. w sprawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego „BLOKI I” – część B w Ciechanowie).

W § 10 uchwały wprowadzono następujące ustalenia:

1) „Na obszarze planu wskazuje się obszar historycznego zespołu budowlanego, powstały w latach 1940-44, wpisany do rejestru zabytków decyzją Nr 1050/2017 z dnia 21.08.2017 r., złożony, w części objętej niniejszym planem, z niżej wymienionych, powiązanych przestrzennie budynków:

(...)

2) Obszar historycznego zespołu budowlanego, o którym mowa w pkt. 1 obejmuje się strefą ochrony konserwatorskiej – obserwacji archeologicznej,

3) Na obszarze planu wskazuje się obiekt zabytkowy ujęty w Gminnej Ewidencji Zabytków Miasta Ciechanów - dom drewniany położony przy ul. Henryka Sienkiewicza 94 (karta 236 GEZ),

4) W odniesieniu do obszaru z budynkami, strefy i obiektu, o których mowa w pkt. 1, 2 i 3 ustala się ochronę zgodnie z przepisami odrębnymi z zakresu ochrony zabytków.”

- **Gostkowska – Prymasa Tysiąclecia** (uchwała Nr 759/LXXVI/2023 Rady Miasta Ciechanów z dnia 21 grudnia 2023 r. w sprawie: miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego „Gostkowska – Prymasa Tysiąclecia”).

W § 19 uchwały wprowadzono następujące ustalenia:

1. „W obszarze objętym planem wskazuje się stanowisko archeologiczne (AZP 43-62/8), ujęte w Gminnej Ewidencji Zabytków Miasta Ciechanów (karta numer 370), zgodnie z oznaczeniem na rysunku planu.

2. W obszarze stanowiska archeologicznego, o którym mowa w ust. 1, wszelkie działania należy prowadzić zgodnie z przepisami odrębnymi dotyczącymi ochrony zabytków.”

5.2 Charakterystyka zasobów i analiza stanu dziedzictwa i krajobrazu kulturowego gminy

5.2.1 Zarys historii obszaru miasta Ciechanów

Ciechanów jest jednym z najstarszych miast na Mazowszu Północnym. Posiada bardzo bogate, sięgające aż VII wieku tradycje historyczne i kulturalne. Świadczą o tym bardzo cenne, choć nieliczne zabytki, do których należą w szczególności: grodzisko Farska Góra, Zamek Książąt Mazowieckich – unikatowy przykład obronnego zamku nizinnego i kościół farny z dzwonnica, ratusz z XIX wieku zbudowany wg projektu H. Marconiego oraz kilka secesyjnych kamienic. Według legendy, założycielem Ciechanowa był legendarny Ciechan, który w prasłowiańskich czasach szukał dogodnego miejsca na osiedlenie. Trafił na wysoką górę otoczoną rozlewiskiem szerokiej rzeki, położoną wśród urodzajnych gleb i rozległych, pełnych grubego zwierzcha borów. Zbudował na niej domostwo i spłodził ze swoją żoną dziesięciu synów, z którymi wzniósł drewniany, obszerny gród.

Przeprowadzone badania archeologiczne na ciechanowskim grodzisku usytuowanym na Farskiej Górze wykazały istnienie tu osadnictwa już w VII w. Na X-XI w. datowane są fragmenty wałów ziemnych licowanych kamieniem polnym. Ponadto, na północ od grodziska, natrafiono na ślady osady podgrodowej, nieopodal zaś na cmentarzysko z XII w.

Pierwsza pisana wzmianka o grodzie ciechanowskim – castrum – pochodzi z 1065 r. Był to dokument wystawiony przez Bolesława Śmiałego dla Benedyktynów mogileńskich, mocą którego mogli stąd pobierać dziesięcinę.

Rozwojowi osady sprzyjały warunki topograficzne. Usytuowana przy przeprawie przez rzekę Łydynię, na skrzyżowaniu szlaków handlowych z północy na południe (w kierunku ziemi Prusów – starożytny szlak bursztynowy) i z zachodu na wschód Europy oraz w pobliżu granicy prusko-mazowieckiej stała się ważnym elementem obrony kraju. Ciechanów wysunął się na czoło północnomazowieckich grodów i przejął rolę centrum administracyjnego i obronnego regionu. Pełnemu rozwojowi osady przeszkadzały łupieskie najazdy plemion z północy. Od 1180 r. napadali na Ciechanów Pomorzanie, Prusowie i Jadźwingowie. W 1337 r. straszliwego spustoszenia dokonali Litwini pod wodzą księcia Olgierda. Spłonął wówczas drewniany gród na Farskiej Górze.

W połowie XIII w. notowane jest w Ciechanowie istnienie kasztelanii. W drugiej połowie XIV w. ustały najazdy Litwinów, co zapoczątkowało znaczący rozwój osady. Prawdopodobnie już wtedy ks. Siemowit III nadał Ciechanowowi prawa miejskie, co potwierdził jego syn Janusz I, w 1400 r. lokując miasto na prawie chełmińskim. Rozwijało się ono w pobliżu murowanego zamku zbudowanego w połowie XIV w. na wyspie, w zakolu rzeki, w miejscu istniejącego wcześniej drewnianego grodu. Gospodarka miasta rozwijała się, wzrósł popyt na płody rolne, kwitło rzemiosło. W połowie XIV w. Ciechanów stał się stolicą Ziemi Ciechanowskiej (do 1795 r.).

Po bezpotomnej śmierci ostatnich książąt mazowieckich, w 1526 r. Ciechanów, liczący ok. 2500 mieszkańców, został wraz z Mazowszem włączony do Korony. Miasto, w którym były murowane kamienice i brukowane ulice bogaciło się dzięki rzemieślnikom, kupcom i rolnikom. Najazdy szwedzkie w 1657 i 1708 r. spowodowały jego upadek i zmniejszyły liczbę ludności (do 936 mieszkańców w 1794r.). Po drugim rozbiorze decyzją Sejmu Grodzkiego Ciechanów na krótko stał się stolicą województwa. Pożary i epidemie gnębiły miasto jeszcze do lat 80-tych XIX w. Dopiero w drugiej połowie stulecia zaczął się dla Ciechanowa okres rozwoju. Pobudowana kolej nadwiślańska sprzyjała rozwinięciu drobnego przemysłu. W 1864 r. powstał browar, ok. 1870 r. cegielnia, w 1882 r. cukrownia, a w 1901 r. młyn parowy. Rozwijała się oświata i kultura. W 1882 r. powstała Ochotnicza Straż Pożarna, a w 1906 r. oddział Towarzystwa Kultury Polskiej. Sukcesywnie przybywało ludności. Pod koniec XIX w. w Ciechanowie mieszkało przeszło 10 000 osób.

W okresie międzywojennym, mimo kryzysu ekonomicznego, miasto rozwijało się i liczyło ok. 13 650 mieszkańców (w 1921 r.). Ciechanów stawał się także coraz prężniejszym ośrodkiem kulturalnym. Powstawały liczne organizacje zawodowe i społeczne, ukazywały się czasopisma regionalne. W 1921 r. powołano średnią szkołę ogólnokształcącą. W 1937 r. przystąpiono do rozbudowy sieci elektrycznej i budowy wodociągów. W czasie okupacji, 8 października 1939 r. dekretem Hitlera Ciechanów, z sąsiednimi ośmioma powiatami, został włączony do Rzeszy i stał się stolicą Rejencji Ciechanowskiej. Planując przebudowę miasta Niemcy wyburzyli część budynków przy dawnym rynku lokacyjnym oraz wybudowali dzielnicę dla niemieckiego personelu (Błoki).

W wyniku terroru około 40% mieszkańców miasta zginęło w obozach, katowniach i na przymusowych robotach (około 3 700 Żydów i kilkuset Polaków). W Ciechanowie i okolicach działały organizacje podziemne: Armia Krajowa (AK) Związek Walki Zbrojnej (ZWZ), Narodowe Siły Zbrojne (NSZ), Bataliony Chłopskie (BCh) i Armia oraz Gwardia Ludowa (AL, GL). 17 stycznia 1945 r. Ciechanów został wyzwolony. Wojna skończyła się z ogromnymi stratami ludzkimi i materialnymi. Wszystkie zakłady produkcyjne były zdewastowane, ale już w 1961 r. Ciechanów liczył 20 364 mieszkańców. Miasto rozwijało się pomyślnie, powstawały nowe zakłady pracy. Do 1975 r. Ciechanów był stolicą powiatu a w latach 1975-1998 województwa ciechanowskiego. Obecnie mieści się tu siedziba powiatu.

5.2.2 Krajobraz kulturowy miasta

Definicja krajobrazu kulturowego zawarta jest w art. 3 pkt. 14 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami. Krajobraz kulturowy to postrzegana przez ludzi przestrzeń, zawierająca elementy przyrodnicze i wytwory cywilizacji, historycznie ukształtowana w wyniku działania czynników naturalnych i działalności człowieka.

Ochrona i kształtowanie krajobrazu kulturowego służy utrzymaniu tożsamości społeczności lokalnych (małe ojczyzny), regionów i państwa. Wobec tego konieczne jest utrzymanie i eksponowanie jego wartości, podejmując działania odnoszące się zarówno do ochrony dziedzictwa kulturowego, jak i środowiska przyrodniczego. Przedmiotem ochrony powinno być: ukształtowanie terenu, jego pokrycie (przyrodnicze i kulturowe) oraz tradycje zagospodarowania.

Miasto Ciechanów jest jednym z najstarszych miast Północnego Mazowsza, jego krajobraz kulturowy ukształtowany został już w VII w. Dzięki zachowanym do dziś zabytkom domniemywać można, że już wtedy kształtowały się tradycje historyczne i kulturalne.

Ciechanów lokowany był na prawie chełmińskim w 1400 r. lecz sama osada i kasztelania istniały wcześniej

Nowe miasto lokowane zostało w 1400 r. na prawie chełmińskim, ok. 900 m na północ od grodu oraz miasta targowego, w pobliżu zamku Książąt Mazowieckich. Lokacja miasta na nowym terenie wynikała zapewne z jego szybkiego rozwoju w 2 poł. XIV w. Dla wzrastającej liczby ludności funkcja ochronna grodu nie wystarczała, stąd wynikała decyzja o lokacji nowego miasta w pobliżu zamku. Gród stał się miejscem schronienia mieszkańców starej osady targowej, zamek zaś – dla ludności z nowo lokowanego miasta.

Nowa część miasta otrzymała regularny układ, którego centrum znajdowało się na terenie ob. Placu Jana Pawła II i kościół parafialny pw. św. Małgorzaty (w rejonie ob. ul. 17-go Stycznia, wzmiankowany w 1427 r.). Ciechanowski rynek został zaprojektowany w kształcie regularnego czworoboku, z którego naroży wybiegały pary prostopadłych doń ulic. Układ rynku pozostał niezmienny, z wyjątkiem południowej pierzei, która rozebrana została w 1942 r. – po jej krawędzi przebiega obecnie początek ulicy Pułtuskiej. W północnej pierzei rynku znajduje się neogotycki ratusz, który został wzniesiony wg projektu Henryka Marconiego w 1845 r. W 2 poł. XX w. ówczesny rynek przekształcono w skwer miejski – posadzono drzewa, a bruk zastąpiono trawnikami i fontanną. Rewitalizacja, która przeprowadzona została na początku XXI w. doprowadziła ponownie do stworzenia na terenie rynku centrum miasta. Wykonana została nawierzchnia z płyt chodnikowych i kostki brukowej, zmienione zostało usytuowanie oraz kształt fontanny a także ustawiono ławki. Pierwotna przyrynkowa zabudowana drewniana nie została zachowana, ostatni drewniany budynek rozebrany był w 2003 r. Układ rynku jednak nie został zmieniony, jest typowym rozwiązaniem urbanistycznym dla miast, które lokowane były na prawie chełmińskim.

Rynek skomunikowany został z osadą targową za pomocą obecnej ul. Warszawskiej, która już wtedy stała się głównym traktem komunikacyjnym łączącym nowe miasto lokacyjne ze starym przedkolacyjnym. Średniowieczna ulica Warszawska do dnia dzisiejszego stanowi najważniejszą część struktury miejskiej, która łączy plac Jana Pawła II z placem Tadeusza Kościuszki - dwa najstarsze ośrodki miasta. Na początku XXI w. podjęto rewaloryzację ulicy - na znacznej długości zamknięto ją dla ruchu samochodowego, przekształcając w deptak, przeprowadzono również remonty części kamienic, z których wiele wpisanych jest do rejestru zabytków województwa mazowieckiego.

Po 1420 r. wokół Ciechanowa powstały umocnienia miejskie o charakterze wału drewno-ziemnego z kilkoma bramami, otoczonego fosą. Wzmocniono walory obronne zamku przez podwyższenie murów i baszt. Jako jedno z ważniejszych w ówczesnej Polsce, miasto rozwijało się szybko. Opis z 1549 r. wymienia szereg budowli murowanych i kilka brukowanych ulic. Lustracja z 1616 r. podaje informację o istnieniu wałów miejskich i

szerokiej sieci ulic. W XVI w. do głównych ulic Ciechanowa zaliczano: Warszawską, Zakroczymską, Mławską, Pułtuską i Podpiskowską (Pisarską), a do mających mniejsze znaczenie: Przasnyską, Browarną, Wodną, Poprzeczną, Małą, Święto Małgorzacką i Wielką Święto Małgorzacką, Tylą, Żydowską, Kowalską (Żydowską), Parafialną, Łazienkowską, Psią i Nadfosową. Część z nich była brukowana. Miasto miało charakter rolniczy, mieszczanie posiadali grunty rolne, wokół domów znajdowały się zabudowania gospodarcze. Rozwijał się również przemysł związany z rolnictwem: browary i trzy młyny.

Upadek Ciechanowa nastąpił w 1 poł. XVII w. i trwał do pocz. XIX w. W 1820 r. miasto nie posiadało wcale budynków murowanych, poza kościołami a drewniane najczęściej były kryte strzechą. Upadek ten wiązał się z ogólnym upadkiem gospodarczym całej Polski.

Przyspieszenie rozwoju datuje się na XIX w. W 2 ćw. XIX w. wybrukowano szereg ulic oraz rynek, przeprowadzono ich regulację, a w latach 1825 - 1850 uporządkowano grunty miejskie – na podstawie projektu z 1844 r. – scalając je i przenosząc zabudowania gospodarcze poza miasto. Wg spisu pochodzącego z roku 1851 r.: miasto Ciechanów *„jest nieco porządniejszym od innych miasteczek, ma piękny ratusz, dużo domów murowanych, a wszystkie niemal dachówką kryte”*. W 2 poł. XIX w. wraz z powstaniem Kolei Nadwiślańskiej zaczął się okres intensywnego rozwoju Ciechanowa. Powstawać zaczęły zakłady przemysłowe: cegielnia, browar, młyn parowy, cukrownia. Sukcesywnie również przybywało ludności - pod koniec XIX w. Ciechanów liczył około 10 000 mieszkańców.

Na przełomie XIX/XX w. wzniesionych zostało wiele murowanych kamieniczek. W końcu XIX w. powstały pierwsze budynki zespołu koszar: 3 duże budynki dwupiętrowe, budynek dwupiętrowy, 8 stajen oraz kuźnia. W zachodniej części miasta, wzdłuż linii kolejowej rozciągał się zespół cukrowni – „Osada Fabryczna”. W jego północnym krańcu, w parku krajobrazowym, usytuowany został pałacyk dyrekcji oraz administracji. W pobliżu pałacyku dom mieszkalny i budynki gospodarcze dla kadry technicznej i urzędniczej, zaś na południu od cukrowni – osada mieszkaniowa, która składała się z czterech domów mieszkalnych. Browar oraz młyny znajdowały się w centrum miasta.

W roku 1918 obszar miasta wynosił ok. 1051 ha. W następnych latach wzrósł jedynie o 170 ha i wynosił w 1931 r. – 1220 ha. Na terenie miasta przeważały grunty niezabudowane, które stanowiły 92% jego obszaru. Ciechanów był miastem parterowym oraz jednopiętrowym, rzadziej dwupiętrowym. W roku 1914 w mieście znajdowało się 690 domów mieszkalnych, w roku 1921 – 980, zaś w 1931 r. – 1054. W 1931 r. zaledwie 39% budynków mieszkalnych było murowanych, resztę stanowiły domy drewniane. Natomiast większość pokryć dachowych była ogniotrwała, 8,7% domów krytych było drewnem, słomą i innymi materiałami łatwopalnymi.

Na początku lat 30-tych XX w. nastąpiło ożywienie w budownictwie mieszkaniowym. Mieszkańcy wznosili nowe domy w strefie podmiejskiej, głównie na tzw. „Podzamczu”, korzystając z parcel wydzielonych z majątku ziemskiego Gostków. Osiedle zaprojektowane zostało na planie nieforemnego pięcioboku z rondem znajdującym się w centrum, z którego rozpoczynało bieg siedem ulic. Na działkach, których powierzchnia wynosiła od 1000 do 1500 m² budowano domy w stylu dworkowym lub kubistycznym. Koszty budowy wielu z nich obniżano stosując stropodachy. Podobne, prostopadłościennne domy wznoszono również w centrum miasta (np. dom Reutta). Na terenie miasta powstawały również obszerne kamienice (dom Baranowskich w rozległym ogrodzie z fontanną). Na przedmieściach powstawały nadal budynki drewniane.

W okresie międzywojenny zaczęły intensywnie powstawać budynki użyteczności publicznej do których należały: zespół budynków starostwa, Bank Reutta, , elektrownia miejska (1924 r.), budynek straży granicznej, budynek szkoły powszechnej (1936 r.), stacja pomp (1937 r.), schronisko dla sierot, mleczarnia przy ul. Sienkiewicza, urząd pocztowo telekomunikacyjny, gmach Ligii

Ochrony Przeciwpowietrznej i Przeciwgazowej. Systematycznie odnawiano także domy starsze – do 1927 r. odnowiono 40% budynków najstarszych. Powstało również wiele miejsc rekreacji: basen, boisko oraz strzelnica. Przeprowadzono wiele prac modernizujących ulice oraz przystąpiono do budowania chodników. W roku 1931 ogólna powierzchnia znajdująca się pod ulicami wynosiła 11 ha z czego 63,6% było wykonanych z bruku. Modernizacja ulic pozwoliła poprawić stan sanitarny miasta.

W 1934 r. w Ciechanowie znajdowały się 44 ulice. Główną i najważniejszą ulicą była ulica Warszawska, od strony rynku ulica ta wraz z przyległymi uliczkami była ciasno zabudowana starymi, drewnianymi domami żydowskimi o zawilgoconych ścianach. Od skrzyżowania z ul. Sierakowskiego domy były już wyższe oraz nowoczesne. Ul. Warszawska była zarówno wtedy jak i dziś łącznikiem pomiędzy Rynkiem a Placem Kościuszki, gdzie znajdował się skwer miejski. Parki i skwery miejskie zajmowały wówczas zaledwie 2 ha. Prace dążące do zadrzewienia miasta prowadzono przez cały okres międzywojenny a na początku lat 30. XX w. rozpoczęto budowę bulwaru nad Łydynią oraz parku. W 1932 r. na skwerze przy Placu Kościuszki wzniesiono pomnik poświęcony poległym podczas walk w latach 1918-1920. Natomiast na terenie koszar wzniesiony został pomnik Marszałka Józefa Piłsudskiego.

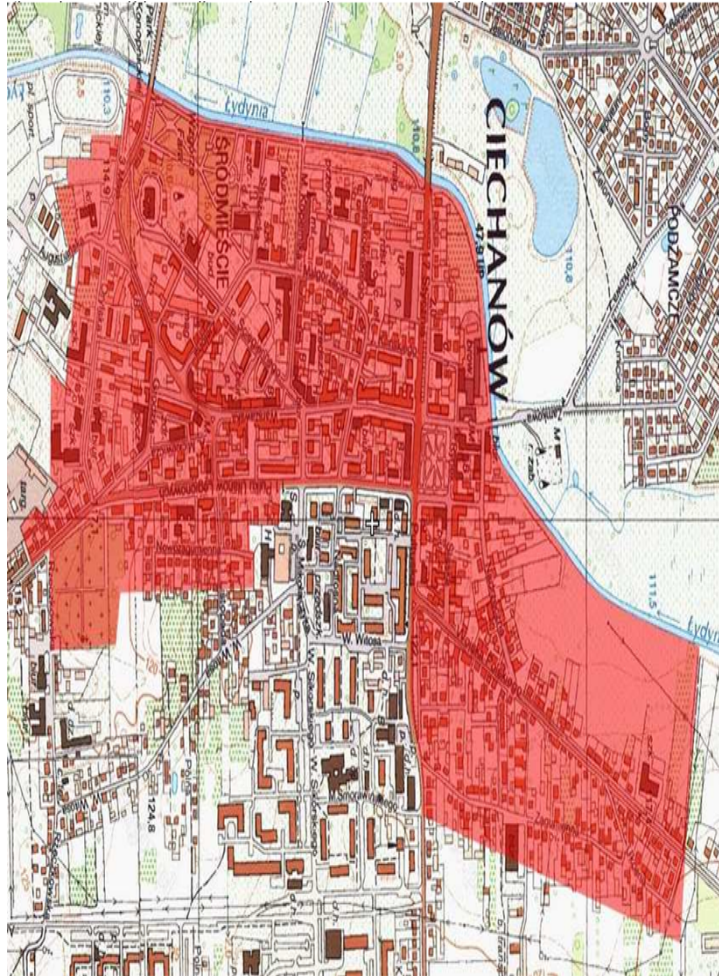
W latach 30-tych XX w. najokazalszymi gmachami Ciechanowa było Starostwo oraz synagoga. Na wprost synagogi znajdował się stary cmentarz żydowski (kirkut). Przedstawione powyżej działania powodowały, że miasto przybierało stopniowo coraz lepszy wygląd.

W latach 1940-1944 powstały niemieckie plany przebudowy miasta w strefie rynku lokacyjnego i okolic. W efekcie zlikwidowano uliczki: ul. Kowalską czyli Żydowską, Psią i Żydowską, zniekształcono przebieg ulic Święto Małgorzackiej i Pułtuskiej przez wyburzenie płd. pierzei rynku i stworzenie z nich szerokiej ulicy. W pobliżu powstała dzielnica dla niemieckiego personelu – Bloki. Zlikwidowano plac przy ul. Mostowej oraz uliczki, które łączyły go z ulicami Warszawską oraz Święto Małgorzacką, a także drogą z Warszawy do Przasnysza poprzez ulicę Tylną z pominięciem rynków. W latach 40-tych XX w. wytyczona została również ul. Sienkiewicza. Przebudowy te a także zniszczenia II wojny światowej oraz chaos urbanistyczny okresu powojennego zaburzyły bardzo pierwotny układ miasta.

Obecnie rewitalizacja miasta postępuje zgodnie z Gminnym Programem Rewitalizacji Miasta Ciechanów, który przyjęty został uchwałą nr 668/LXVII/2023 Rady Miasta Ciechanów z dnia 27 kwietnia 2023 r.

Dzisiejszy krajobraz kulturowy miasta opiera się na historycznych układach urbanistycznych z których najważniejsze to:

Średniowieczny trakt Śródmieścia

Źródło: Karta Gminnej ewidencji zabytków.

Trakt opiera się o oś komunikacyjną miasta biegnącą od Zamku Książąt Mazowieckich, poprzez ulice: Wodną, Warszawską, Plac Kościuszki, 3 Maja do Farskiej Góry i do obszarów parkowych w dolinie rzeki Łydyni.

Obszar obejmujący najstarszą część miasta wraz z najstarszymi budynkami sakralnymi i z zabudową z XIX i XX w. wpisany jest do rejestru jako historyczne założenie urbanistyczne śródmieścia i warstwa kulturowa pod numerem A-259 oraz objęty jest strefami ochrony konserwatorskiej: B-1, strefą ochrony archeologicznej „W” oraz strefą obserwacji archeologicznej „OW-1”.

Oś traktu stanowi ulica Warszawska. Zlokalizowane są przy niej sklepy, usługi i zabudowa mieszkaniowa. Obecnie jest deptakiem, głównym ciągiem pieszym z atrakcjami turystycznymi, plenerowymi i handlowo-gastronomicznymi. Wzdłuż traktu znajduje się wiele obiektów zabytkowych wpisanych do rejestru zabytków, wśród których na uwagę zasługują między innymi: odrestaurowana kamienica przy ul. Warszawskiej 18, Kamienica Brudnickich przy ul. Ks. Piotra Ściegiennego 2, Kamienica Baranowskich przy ul. 11 Pułku Ułanów Legionowych nr 21/23, Willa przy ul. Sierakowskiego 16, Budynek Banku Spółdzielczego, obecnie siedziba Muzeum Szlachty Mazowieckiej, domy przy ul. 3 Maja 7 i Księdza Piotra Ściegiennego 9, budynek dowództwa straży granicznej później Komenda Rejonowa Policji, obecnie budynek administracyjno-usługowy przy Placu Kościuszki nr 5 czy Zespół Starostwa obecnie Powiatowa Komenda Policji.

Nieopodal Placu Jana Pawła II, przy ul. Kilińskiego, znajduje się najstarszy zakład przemysłowy Ciechanowa, nadal czynny – „Browar Ciechanów” pochodzący z 1864 r.

Dzielnica Bloki

Źródło: Karta Gminnej ewidencji zabytków.

Zabudowa dzielnicy „Bloki” zaplanowana została przez władze niemieckie w czasach okupacji II Wojny Światowej, zastępując przedwojenne działki wsi Tatary. Zlokalizowana została pomiędzy dworcem kolejowym oraz historycznym Śródmieściem, między dzisiejszymi ulicami 17 Stycznia oraz Henryka Sienkiewicza. Nowa dzielnica miała pełnić funkcję przedmieścia-ogrodu (określana była jako Gartenvorstadt) a obecnie stanowi czytelny na planie miasta zespół zabudowy wielorodzinnej złożony ze zróżnicowanych w długości, dwukondygnacyjnych budynków z użytkowym poddaszem i dwuspadowym dachem. Obejmuje wydłużony, 82 hektarowy obszar w kształcie wachlarza między ulicami Mikołaja Reja od pñ.-zach. i Tatarską od pñd.-wsch. – na krótszych odcinkach oraz 17-go Stycznia i Henryka Sienkiewicza na dłuższych odcinkach.

Pierwsze budynki powstawać zaczęły już w roku 1940. Pomimo działań wojennych, charakterystyczne jest tempo budowy osiedla – w ciągu kolejnych trzech lat powstał zespół około 100 budynków dla pracowników administracji okupanta, czyli 70% planu dzielnicy. Miały stanowić część zasobu mieszkaniowego przyszłej stolicy regencyjnej. Ciechanów liczyć miał 100 tysięcy mieszkańców, a więc prawie 7 razy więcej niż przed wybuchem wojny.

W rejonie dzisiejszych ulic Powstańców Warszawskich i Głowackiego powstać miała część willowa dzielnicy. W związku z wydarzeniami historycznymi, prace nad nią zostały przerwane i powstała jedynie część obiektów. Między budynkami, które powstały w trakcie wojny wybudowane zostały w latach 60-tych XX w. trzypiętrowe budynki mieszkalne. Przestrzeń między budynkami zagospodarowana jest nieuporządkowaną zielenią, starymi budynkami gospodarczymi, blaszanymi garażami. Wytyczona w latach 40-tych XX w. ul. Sienkiewicza – jest jedyną zachowaną w mieście ulicą brukowaną (od dworca PKP do dworca PKS).

Centralną przestrzenią dzielnicy został plac Adolfa Hitlera, obecny Plac Józefa Piłsudskiego. Znajdująca się przy nim Krzywa Hala jest jednym z najbardziej charakterystycznych budynków znajdujących się w dzielnicy. Została wybudowana w latach 1942–1943. Jej kształt miał podkreślać układ planowanego nowomiejskiego rynku, a sama stać miała na zwieńczeniu alei ogrodowej prowadzącej od ulicy Narutowicza. W obiekcie funkcjonuje obecnie Miejska Biblioteka Publiczna.

„Bloki” włączono formalnie do granic Ciechanowa w 1954 roku. Natomiast w 2018 r. obszar dzielnicy objęty został wpisem do rejestru zabytków (A-1401) z 05.03.2018r.

Obecnie jest to najbardziej zdegradowana dzielnica miasta. Większość budynków pochodzących z lat 40-tych XX w. prezentuje różny stopień dekapitalizacji. Od 2019 r. prowadzone są prace remontowo-konserwatorskie przy budynkach mieszkalnych stanowiących wyłączną własność miasta Ciechanów.

5.2.3 Zabytki nieruchome

Zgodnie z ustawą o ochronie i opiece nad zabytkami za zabytek nieruchomy uznaje się nieruchomości, jej część lub zespół nieruchomości będące dziełem człowieka lub związane z jego działalnością i stanowiące świadectwo minionej epoki bądź zdarzenia, których zachowanie leży w interesie społecznym ze względu na posiadaną wartość historyczną, artystyczną lub naukową (art. 3 pkt 1 i 2 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami).

Ze względu na zróżnicowanie typologiczne zabytków nieruchomych ustawa z 2003 r. częściowo definiuje i wyodrębnia podstawowe ich rodzaje:

1. **krajobrazy kulturowe** – czyli obszary ukształtowane historycznie w wyniku działania czynników naturalnych i działalności człowieka zawierające elementy przyrodnicze i wytwory cywilizacji. Mogą to być krajobrazy naturalne wzbogacone historycznymi obiektami architektury i elementami zagospodarowania terenu, jak dawne układy komunikacyjne, np. brukowane drogi, aleje, kapliczki przydrożne itp.;
2. **układy urbanistyczne, ruralistyczne i zespoły budowlane** – historyczne założenie miejskie lub wiejskie, zawierające zespoły budowlane, pojedyncze budynki i formy zaprojektowanej zieleni, rozmieszczone w układzie historycznych podziałów własnościowych i funkcjonalnych, w tym ulic lub sieci dróg, np. historyczne dzielnice i osiedla, place i ulice (jako wnętrza urbanistyczne). Zabytkiem może być też historyczny zespół budowlany – powiązana przestrzennie grupa budynków wyodrębniająca się ze względu na formę architektoniczną, styl, zastosowane materiały, funkcję, czas powstania lub związek z wydarzeniami historycznymi;
3. **dzieła architektury i budownictwa** (np. obiekty sakralne, rezydencjonalne, użyteczności publicznej, mieszkalne i gospodarcze);
4. **dzieła budownictwa obronnego** (np. twierdze i ich elementy, forty, fortyfikacje zamków i dworów obronnych);
5. **obiekty techniki i przemysłowe** (np. hale produkcyjne i obiekty towarzyszące w zespołach fabrycznych, parowozownie, kotłownie, wieże szybowe w kopalniach, młyny,

wiatraki, urządzenia hydrotechniczne, wodociągowe wieże ciśnień, mosty i wiadukty, elektrownie, gazownie i wodociągi;

6. **cmentarze;**
7. **parki, ogrody i inne formy zaprojektowanej zieleni;**
8. **miejsca upamiętniające wydarzenia historyczne bądź działalność wybitnych osobistości lub instytucji;**

Na terenie miasta znajduje się 361 zabytków nieruchomych (z czego jeden zabytek nieruchomy zawiera stanowisko archeologiczne).

Odnosząc się do wyżej wymienionej typologii zabytków nieruchomych, na terenie miasta mamy do czynienia z siedmioma typami zabytków:

1. **Krajobrazy kulturowe, do których zaliczyć należą:**
 - grodzisko z podgrodziem pochodzące z wczesnego średniowiecza;
2. **Układy urbanistyczne do których zaliczyć należą:**
 - historyczne założenie urbanistyczne śródmieścia i warstwa kulturowa;
 - historyczny zespół budowlany – dzielnica „Błoki”;
3. **Dzieła architektury i budownictwa, do których należą:**
 - zespoły sakralne: poaugustiański, kościoła farnego przy ul. Ściegiennego;
 - domy znajdujące się w zespołach budowlanych oraz pojedynczo, występujące na terenie całego miasta;
 - inne budynki niemieszkalne (banki, szkoły, budynki w zespole koszar) znajdujące się w zespołach budowlanych oraz pojedynczo, występujące na terenie całego miasta;
 - dolny odcinek ul. Pułtuskiej wraz z historycznym brukiem;
 - nawierzchnia z kostki brukowej wraz z krawężnikami – pas jezdni ulicy Henryka Sienkiewicza w Ciechanowie;
 - mur ogrodzeniowy przy ratuszu zlokalizowany przy ulicy Wodnej w Ciechanowie;
4. **Dzieła budownictwa obronnego, do których należą:**
 - zamek wraz z otoczeniem;
5. **Obiekty techniki i przemysłowe do których należą:**
 - zbiornik wyrównawczy przy ul. Płockiej;
 - historyczny zespół budowlany byłej cukrowni „Opinogóra” oraz zespół cukrowni przy ul. Fabrycznej;
 - komin cegielni przy ul. 17-go Stycznia;
 - główny budynek magazynowy oraz budynek produkcyjno-usługowy dawnego młyna;
 - północne skrzydło budynku głównego dawnej Cukrowni Ciechanów (klarownia i mieszkalnia), położone przy ul. Fabrycznej w Ciechanowie;
 - historyczny zespół budowlany będący częścią fabryczną dawnej cukrowni w Ciechanowie, obejmujący budynki produkcyjne (A, B, C, D, E, W), suszarnię (J), magazyn cukru (L), warsztatów mechanicznych (M), relikty parowozowni (T), komin (R) wraz z terenem;
6. **Cmentarze, do których zaliczyć należą:**

- zespół cmentarza parafialnego rzym.-kat. przy ul. Płońskiej;
- cmentarz żydowski pochodzący z przełomu XIX i XX w.;

7. Parki, ogrody i inne formy zaprojektowanej zieleni, do których zaliczyć należą:

- założenie zieleni miejskiej w skład którego wchodzi: park przy Farskiej Górze, park przy kościele poaugustiańskim i ciąg spacerowy nad Łydynią;

5.2.4 Zabytki nieruchomości wpisane do rejestru zabytków

Spśród wszystkich zabytków wpisanych do gminnej ewidencji zabytków, 207 obiektów wpisanych zostało do rejestru zabytków. Są to najcenniejsze elementy krajobrazu kulturowego na terenie miasta Ciechanów. Obiekty te objęte są wszelkimi rygorami prawnymi wynikającymi z treści odpowiednich aktów prawnych, w tym przede wszystkim – rygorami ochrony konserwatorskiej wynikającymi z przepisów ustawy o ochronie i opiece nad zabytkami.

Zabytki nieruchomości z terenu miasta Ciechanów, wpisane do rejestru zabytków

LP.	ADRES	OBIEKT/ ZESPÓŁ OBIEKTÓW	NR I DATA WPISU DO REJESTRU ZABYTEKÓW
1	Śródmieście	Historyczne założenie urbanistyczne miasta, warstwa kulturowa	A - 259 z dn. 14.04.1992 r.
2	Historyczny zespół budowlany , powstały w latach 1940-44 przy ulicach: Henryka Sienkiewicza, Stanisława Moniuszki, Bartosza Głowackiego, gen. Józefa Hallera, 19-go Stycznia, Aleksandra Świętochowskiego, Spółdzielczej, Wyzwolenia, Gabriela Narutowicza, Stefana Okrzei, Powstańców Warszawskich i przy pl. Józefa Piłsudskiego		A - 1401 z dn. 21.08.2017 r.
3	ul. 17-go Stycznia 19	Dom	
4	ul. 17-go Stycznia 21	Dom	
5	ul. 17-go Stycznia 23	Dom	
6	ul. 17-go Stycznia 25	Dom	
7	ul. 17-go Stycznia 27	Dom	
8	ul. 17-go Stycznia 37	Dom	
9	ul. 17-go Stycznia 41	Dom	
10	ul. 17-go Stycznia 48	Dom	
11	ul. 17-go Stycznia 50	Dom	
12	ul. 17-go Stycznia 76	Dom	
13	ul. 17-go Stycznia 78	Dom	
14	ul. 17-go Stycznia 80	Dom	
15	ul. 17-go Stycznia 82	Dom	
16	ul. 17-go Stycznia 84	Dom	
17	ul. Bartosza Głowackiego 4	Dom	
18	ul. Bartosza Głowackiego 6	Dom	
19	ul. Bartosza Głowackiego 8	Dom	
20	ul. Bartosza Głowackiego 10	Dom	
21	ul. Bartosza Głowackiego 12	Dom	
22	ul. Gen. Józefa Hallera 1/3	Dom	
23	ul. Gen. Józefa Hallera 5/7	Dom	
24	ul. Gen. Józefa Hallera 9/11	Dom	
25	ul. Gen. Józefa Hallera 13/15	Dom	
26	ul. Gen. Józefa Hallera 17	Dom	
27	ul. Gen. Józefa Hallera 19	Dom	
28	ul. Gen. Józefa Hallera 21/23	Dom	
29	ul. Stanisława Moniuszki 1/3	Dom	
30	ul. Stanisława Moniuszki 2/4	Dom	
31	ul. Stanisława Moniuszki 5/7	Dom	
32	ul. Stanisława Moniuszki 6/8	Dom	

33	ul. Stanisława Moniuszki 9/11	Dom	A - 1401 z dn. 21.08.2017 r.
34	ul. Stanisława Moniuszki 13/15	Dom	
35	ul. Stanisława Moniuszki 14/16	Dom	
36	ul. Stanisława Moniuszki 18/20	Dom	
37	ul. Gabriela Narutowicza 4	Dom	
38	ul. Gabriela Narutowicza 6/12	Dom	
39	ul. Stefana Okrzei 1	Dom	
40	ul. Stefana Okrzei 3	Dom	
41	ul. Stefana Okrzei 5	Dom	
42	ul. Stefana Okrzei 7	Dom	
43	ul. Stefana Okrzei 11, Wyzwolenia 14	Dom	
44	ul. Stefana Okrzei 12	Dom	
45	ul. Stefana Okrzei 13, Wyzwolenia 16	Dom	
46	ul. Stefana Okrzei 15, Wyzwolenia 18	Dom	
47	ul. Stefana Okrzei 16	Dom	
48	ul. Stefana Okrzei 18	Dom	
49	ul. Stefana Okrzei 20	Dom	
50	ul. Stefana Okrzei 22	Dom	
51	ul. Józefa Piłsudskiego 1	Dom	
52	ul. Józefa Piłsudskiego 2/3	Dom	
53	ul. Józefa Piłsudskiego 4/5	Dom	
54	ul. Powstańców Warszawskich 2	Dom	
55	ul. Powstańców Warszawskich 5	Dom	
56	ul. Powstańców Warszawskich 7	Dom	
57	ul. Powstańców Warszawskich 9	Dom	
58	ul. Powstańców Warszawskich 13	Dom	
59	ul. Powstańców Warszawskich 15	Dom	
60	ul. Powstańców Warszawskich 20	Dom	
61	ul. Powstańców Warszawskich 22	Dom	
62	ul. Henryka Sienkiewicza 7	Dom	
63	ul. Henryka Sienkiewicza 9	Dom	
64	ul. Henryka Sienkiewicza 13c	d. kasyno oficerskie	
65	ul. Henryka Sienkiewicza 15	Dom	
66	ul. Henryka Sienkiewicza 16/18	Dom	
67	ul. Henryka Sienkiewicza 17/19	Dom	
68	ul. Henryka Sienkiewicza 20/22	Dom	
69	ul. Henryka Sienkiewicza 24/26	Dom	
70	ul. Henryka Sienkiewicza 28	Dom	
71	ul. Henryka Sienkiewicza 30/30a	Dom	
72	ul. Henryka Sienkiewicza 31	Dom	
73	ul. Henryka Sienkiewicza 32a	Dom	
74	ul. Henryka Sienkiewicza 32b	Dom	
75	ul. Henryka Sienkiewicza 32c	Dom	
76	ul. Henryka Sienkiewicza 32d	Dom	
77	ul. Henryka Sienkiewicza 34/36	Dom	
78	ul. Henryka Sienkiewicza 35	Dom	
79	ul. Henryka Sienkiewicza 38/40	Dom	
80	ul. Henryka Sienkiewicza 39	Dom	
81	ul. Henryka Sienkiewicza 41/43	Dom	
82	ul. Henryka Sienkiewicza 42/44	Dom	
83	ul. Henryka Sienkiewicza 45/47	Dom	A - 1401 z dn. 21.08.2017 r.
84	ul. Henryka Sienkiewicza 46/48	Dom	
85	ul. Henryka Sienkiewicza 50/52	Dom	
86	ul. Henryka Sienkiewicza 53/55	Dom	
87	ul. Henryka Sienkiewicza 54/56	Dom	

88	ul. Henryka Sienkiewicza 57/59	Dom	
89	ul. Henryka Sienkiewicza 58	Dom	
90	ul. Henryka Sienkiewicza 60/62	Dom	
91	ul. Henryka Sienkiewicza 61/63	Dom	
92	ul. Henryka Sienkiewicza 64/66	Dom	
93	ul. Henryka Sienkiewicza 65	Dom	
94	ul. Henryka Sienkiewicza 67	Dom	
95	ul. Henryka Sienkiewicza 68/70	Dom	
96	ul. Henryka Sienkiewicza 72/74	Dom	
97	ul. Henryka Sienkiewicza 78	Dom	
98	ul. Henryka Sienkiewicza 80	Dom	
99	ul. Henryka Sienkiewicza 88/90/92	Dom	
100	ul. Spółdzielcza 1/3/5	Dom	
101	ul. Aleksandra Świętochowskiego 1	Dom	
102	ul. Aleksandra Świętochowskiego 2/4/6	Dom	
103	ul. Aleksandra Świętochowskiego 3/5	Dom	
104	ul. Aleksandra Świętochowskiego 7	Dom	
105	ul. Wyzwolenia 4	Dom	
106	ul. Wyzwolenia 7	Dom	
107	ul. Wyzwolenia 8	Dom	
108	ul. Wyzwolenia 9	Dom	
109	ul. Wyzwolenia 10	Dom	
110	ul. Wyzwolenia 11	Dom	
111	ul. Wyzwolenia 13	Dom	
112	ul. Wyzwolenia 15	Dom	
113	ul. Wyzwolenia 17	Dom	
114	ul. Wyzwolenia 21	Dom	
115	od skrzyżowania z ul. Wojska Polskiego do domu ul. Pułtуска 31, w granicach dz. nr 121/1	Dolny odcinek ulicy Pułtuskiej wraz z historycznym brukiem	A-1505 z dn. 13.06.2019 r.
116	ul. 3 Maja 3	Budynek banku	A - 297 z dn. 27.03.1995 r.
117	ul. 3 Maja 7	Dom	A - 298 z dn. 27.03.1995 r.
	Założenie zieleni miejskiej		
118	ul. 3 Maja	Park przy Farskiej Górze	A - 229 z dn. 30.08.1980 r.
119	ul. 3-go Maja, Orylska	Park przy kościele poaugustiańskim	
120	śródmieście	Ciąg spacerowy nad Łydynią	
	Zespół budynków starostwa ob. Pow. Kom. Policji		
121	ul. 11 Pułku Ułanów Leg. 25a	Budynek	A - 264 z dn. 16.01.1993 r.
122	ul. 11 Pułku Ułanów Leg. 25b	Budynek	
123	ul. 11 Pułku Ułanów Leg. 25c	Budynek	
124	ul. 11 Pułku Ułanów Leg. 25d	Budynek	
125	ul. 11 Pułku Ułanów Leg. 11, d. 31	Dom	A - 295 z dn. 20.03.1995 r.
126	ul. 11 Pułku Ułanów Leg. 21, d.41	Dom	A - 294 z dn. 20.03.1995 r.
127	ul. 11 Pułku Ułanów Leg. 23, d. 43	Dom	A - 268 z dn. 01.03.1993 r.
128	ul. Augustiańska 1	Dom wraz z otoczeniem	A - 1425 z dn. 25.10.2016 r.
129	ul. Augustiańska 2	Kościół poaugustiański pw. Nawiedzenia NMP	A - 91 z dn. 18.07.1960 r.
130	ul. Augustiańska 2	Budynek d. klasztoru	A - 1184 z dn. 17.05.2013 r.
131	ul. Augustiańska 2	Brama-dzwonnica z częścią murowaną	A - 1192

		ogrodzenia przy kościele pw. Nawiedzenia NMP	z dn. 25.07.2013 r.
132	ul. Fabryczna 2	Budynek dawnego Stowarzyszenia Spożywców „Łydynia”, pocz. XX w.	A-1576 z dn. 3.06.2020 r.
Zespół dyrekcji cukrowni ul. Fabryczna			
133	ul. Fabryczna 11	Dom dyrektora	A - 777
134	ul. Fabryczna 11	park	z dn. 23.07.2007 r.
135	ul. Fabryczna	Zespół budowlany byłej cukrowni Opinogóra	A-1509 z dn. 05.02.2019 r.
136	ul. Fabryczna 28	Budynek administracyjno-magazynowy	
137	ul. Fabryczna 30	Budynek wartowni	
138	ul. Fabryczna 32	Budynek „nowej cukrowni”	
139	ul. Fabryczna	Komin	
140	ul. Gostkowska 94	Park	A-1504 z dn. 26.03.2019 r.
141	ul. Grodzka 1	Budynek pocztowo-mieszkalny	A - 269 z dn. 01.03.1993 r.
142	ul. Grodzka 3a	Oficyna, mur., ok. 1900 r. z gruntem w granicach fundamentowania (na dz. nr 491/2)	A – 1467 z dn. 22.01.2019 r.
143	Pl. Jana Pawła II 6	Ratusz z XIX w.	A - 98 z dn. 19.12.1961 r.
144	ul. Kilińskiego 4/8	Budynek administracyjny browaru	A - 296 z dn. 21.03.1995 r.
145	Pl. Kościuszki 5	Budynek Adm. Kom. Rej. Policji, ob. dom	A - 265 z dn. 16.01.1993 r.
146	ul. Mickiewicza 1/3	Dom	A - 320 z dn. 18.08.1997 r.
147	ul. Nadrzeczna 17	Główny budynek magazynowy oraz budynek produkcyjno-usługowy dawnego młyna	A-1623 z dn. 13.01.2021 r.
148	ul. Orylska 3	Budynek szkoły z ok. 1930-32	A - 1346 z dn. 08.09.2016
Zespół cmentarza parafialnego rzym.-kat. ul. Płońska			
149	ul. Płońska	cmentarz parafialny	A - 281 z dn. 17.05.1994 r.
150	ul. Płońska	kaplica cmentarna	
151	ul. Płońska	mur z bramami i furtkami	
152	ul. Płońska	drzewostan na terenie cmentarza	
153	ul. Płońska 58	Dom	A-1692 z dn. 28.03.2022 r.
154	ul. Sienkiewicza 33 wraz z otoczeniem – dz. nr 1675/1	Budynek d. Zakładu Sierot, 1926-31	A - 1375 z dn. 27.02.2017
155	ul. Sienkiewicza 73c (w trakcie przenoszenia)	Budynek drewniany (rozebrany do rekonstrukcji)	A - 1209 z dn. 31.12.2012 r.
156	ul. Sierakowskiego 16	Dom	A - 299 z dn. 27.03.1995 r.
Zespół kościoła farnego ul. Ściegiennego			
157	ul. Ściegiennego 11	Kościół farny pw. Narodzenia NMP	A - 92 z dn. 18.07.1960 r.
158	ul. Ściegiennego, dz. nr 430	Dzwonnica przy kościele pw. Narodzenia NMP	A - 1066 z dn. 16.03.2012 r.
159	ul. Ściegiennego 2	Dom	A - 255 z dn. 24.10.1991 r.
160	ul. Ściegiennego 9	Dom	A - 291 z dn. 15.03.1995 r.
161	ul. Ślaska 7	Dom	A - 1347 z dn. 04.08.2016

162	ul. Warszawska 18	Dom	A - 1218 z dn. 12.11.2013 r.
163	ul. Warszawska 19	Dom	A - 303 z dn. 30.07.1990 r.
164	ul. Warszawska 33	Dom	A - 292 z dn. 20.03.1995 r.
165	ul. Warszawska 34	Dom	A - 1183 z dn. 16.04.2013 r.
166	ul. Warszawska 61	Budynek Banku	A - 254 z dn. 24.10.1991 r.
167	ul. Warszawska 61A	Oficyna bankowa	
168	ul. Warszawska 68	Dom	A - 277 z dn. 04.05.1994 r.
169	ul. Warszawska 66AB	Dom (oficyna)	A - 277 z dn. 16.08.1994 r.
170	ul. Wojska Polskiego 39	Dom	A - 330 z dn. 17.07.1998 r.
171	ul. Wojska Polskiego 39	Guzikarnia, młyn ob. Budynek gospodarczy	
172	ul. Wojska Polskiego 54	Zespół koszar	A - 318 z dn. 02.07.1997 r.
173	ul. Wojska Polskiego 54	Budynek nr 1, koszary	
174	ul. Wojska Polskiego 54	Budynek nr 2, koszary	
175	ul. Wojska Polskiego 54	Budynek nr 4, koszary	
176	ul. Wojska Polskiego 54	Budynek nr 5, koszary	
177	ul. Wojska Polskiego 54	Budynek nr 7, klub garnizon	
178	ul. Wojska Polskiego 54	Budynek nr 8, biurowy	
179	ul. Wojska Polskiego 54	Budynek nr 9, wartownia i areszt, garnizon	
180	ul. Wojska Polskiego 54	Budynek nr 10, remiza	
181	ul. Wojska Polskiego 54	Budynek nr 11, kantyna, ob. magazyn	
182	ul. Wojska Polskiego 54	Budynek nr 12, magazyn mundurowy	
183	ul. Wojska Polskiego 54	Budynek nr 13, biurowy	
184	ul. Wojska Polskiego 54	Budynek nr 14, łaźnia	
185	ul. Wojska Polskiego 54	Budynek nr 15, koszary	
186	ul. Wojska Polskiego 54	Budynek nr 16, kuźnia	
187	ul. Wojska Polskiego 54	Budynek nr 18, magazyn żywn.	
188	ul. Wojska Polskiego 54	Budynek nr 19	
189	ul. Wojska Polskiego 54	Budynek nr 20, mag. mat. tech.	
190	ul. Wojska Polskiego 54	Budynek nr 21	
191	ul. Wojska Polskiego 54	Budynek nr 24	
192	ul. Wojska Polskiego 54	Budynek nr 29, magazyn broni	
193	ul. Wojska Polskiego 54	Budynek nr 30, magazyn broni	
194	ul. Wojska Polskiego 54	Budynek nr 42, garaż	A - 318 z dn. 02.07.1997 r.
195	ul. Wojska Polskiego 54	Budynek nr 43, garaż	
196	ul. Wojska Polskiego 54	Budynek nr 44, garaż	
197	ul. Wojska Polskiego 54	Budynek nr 45, garaż	
198	ul. Wojska Polskiego 54	Budynek nr 46, garaż	
199	ul. Wojska Polskiego 54	Budynek nr 47, garaż	
200	ul. Wojska Polskiego 54	Budynek nr 48, garaż	
201	ul. Wojska Polskiego 54	Budynek nr 49, kostnica	
202	ul. Wojska Polskiego 54	Budynek nr 51, izba chorych	
203	ul. Wojska Polskiego 54	Budynek nr 55, magazyn amunicji	
204	ul. Zamkowa 1	Zamek gotycki i otoczenie w promieniu 200 m	A - 81 z dn. 06.08.1959 r.
205	ul. 3-go Maja, Ściegiennego, Strażacka	Grodzisko z podgrodzem	8/76-44/51 WA z dn. 20.11.1951 r.
206	ul. Fabryczna	Północne skrzydło budynku głównego dawnej Cukrowni Ciechanów (klarownia i mieszkalnia), położone przy ul. Fabrycznej w Ciechanowie	A-1821 z dnia 16.08.2024 r.
207	ul. Fabryczna	Historyczny zespół budowlany będący częścią	-

		fabryczną dawnej cukrowni w Ciechanowie, obejmujący budynki produkcyjne (A, B, C, D, E, W), suszarnię (J), magazyn cukru (L), warsztatów mechanicznych (M), relikty parowozowni (T), komin (R) wraz z terenem	z dn. 08.01.2025 r.
--	--	---	---------------------

5.2.5 Zabytki ruchome

Zgodnie z zapisami art. 6 ust. 1 pkt 2 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami ochronie i opiece podlegają także zabytki ruchome, będące w szczególności: dziełami sztuk plastycznych, rzemiosła artystycznego i sztuki użytkowej, kolekcjami, numizmatami, pamiątkami historycznymi, militariami, wytworami techniki, środkami transportu, materiałami bibliotecznymi, instrumentami muzycznymi, wytworami sztuki ludowej i rękodzieła oraz przedmiotami upamiętniającymi wydarzenia historyczne bądź działalność wybitnych osobistości lub instytucji.

Poniższa tabela zawiera spis zabytków ruchomych znajdujących się na terenie miasta Ciechanów, wpisanych do rejestru zabytków.

Zabytki ruchome z terenu miasta Ciechanów, wpisane do rejestru zabytków

L.P.	OBIEKT	PRZEDMIOT WPISU	NR REJESTRU Z DNIA
1.	kościół poaugustiański p.w. Nawiedzenia NMP	1. ambona późnobarokowa, późn. barok, ok. 1720 r. 2. ołtarz główny, późn. Barok, p. XVIII w. 3. relikwiarz z relikwiami św. Crescenciusa, barok, 2 poł. XVIII w. 4. relikwiarz z monogramem ST, barok 2 poł. XVIII w. 5. tabernakulum barokowe z ołtarza bocznego, ok. 1720 r.	198/70-14/78 z dnia 12.09.1970 r.
2.	Kościół parafialny p.w. Narodzenia NMP - wyposażenie	1. kielich mszalny, późnorenesansowy, p. XVII w. 2. monstrancja rokokowa, 2 poł. XVIII w. 3. kartusz herbowy Krasińskich, 1 poł. XIX w. 4. krucyfiks wczesnobarokowy, 1 poł. XVII w. 5. ornat biały barokowy, XVIII w. 6. ornat biały barokowy, XVIII w. 7. nagrobek Jana Gumowskiego, klasyc., 2 ćw. XIX w. 8. płyta nagrobna Stanisława Szczurzyńskiego, renesansowa, 3 ćw. XVI w. 9. tablica pośmiertna Andrzeja Przedwojewskiego i Doroty Lubicz Bielińskiej, 1664 r.	199/70-15/78 z dnia 12.09.1970 r.
3.	Cmentarz parafialny ul. Płońska	nagrobek ś.p. Księdza Józefa Kwiatkowskiego, ok. 1865 r.	B-432 z dnia 18.04.2017 r.
4.	Cmentarz parafialny ul. Płońska	Nagrobek ks. Wiktora Radzikowskiego wraz z płytą mogiły oraz jej ogrodzeniem	B-473 Z dnia 06.02.2019 r.
5.	Cmentarz parafialny ul. Płońska	Nagrobek ks. Piusa Sękusa	B-474 Z dnia 06.02.2019 r.

6.	Cmentarz parafialny ul. Płońska	Nagrobek ks. Aleksandra Stanisława Pęskiego, 2 poł. XX w.	B-521 Z dnia 31.01.2020 r.
7.	Cmentarz parafialny ul. Płońska	Nagrobek ks. Marcelego Olszewskiego, kon. XIX w.	B-522 Z dnia 31.01.2020 r.
8.	Cmentarz parafialny ul. Płońska	Nagrobek Tomasza Klonowskiego, XIX/XX w.	B-523 Z dnia 24.01.2020 r.
9.	Cmentarz parafialny ul. Płońska	Nagrobek Walentego Wolskiego, II poł. XIX w.	B-556 Z dnia 23.12.2020 r.
10.	Cmentarz parafialny ul. Płońska	Nagrobek śp. Fryderyka Wilhelma i Joanny Wyznerów, lata 20 XX w.	B-597 Z dnia 28.09.2021 r.
11.	Budynek mieszkalny przy ul. 11 Pułku Ułanów Legionowych 21	Inskrypcje martyrologiczne stanowiące ślad przetrzymywania więźniów politycznych w latach 1945-1956, znajdujące się na ścianach pomieszczeń piwnicznych, zlokalizowanych w dawnej siedzibie Powiatowego Urzędu Bezpieczeństwa Publicznego	B-640 Z dnia 11.08.2022 r.
12.	Cmentarz parafialny ul. Płońska	Nagrobek rodziny Mieczysława Ostrowskiego	B-660 Z dnia 15.12.2022 r.
13.	Cmentarz parafialny ul. Płońska	Nagrobek rodziny Ozdobińskich	B-669 Z dnia 19.01.2023 r.
14.	Budynek d. Stowarzyszenia Spożywców Łydynia, ul. Fabryczna 2 (elewacja wschodnia)	Napis BUDOWA DOMU DLA STOW. „ŁYDYNIA”	B-674 Z dnia 22.02.2023 r.

Ponadto jako zabytki ruchome ujęto w wojewódzkiej ewidencji zabytków:

1. Kościół poaugustiański p.w. Nawiedzenia NMP – wyposażenie kościoła;
2. Kościół parafialny p.w. Narodzenia NMP (farny) – wyposażenie kościoła;
3. Cmentarz parafialny ul. Płońska – nagrobki;
4. Ul. Kargoszyńska 11, kapliczka – krzyż;

5.2.6 Zabytki archeologiczne

Według art. 3 ust. 4 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami „zabytek archeologiczny to zabytek nieruchomy, będący powierzchnią, podziemną lub podwodną pozostałością egzystencji i działalności człowieka, złożoną z nawarstwień kulturowych i znajdujących się w nich wytworów bądź ich śladów albo zabytek ruchomy, będący tym wytworem”. Są to pozostałości terenowe pradziejowego i historycznego osadnictwa, cmentarzyska, kurhany oraz relikty działalności gospodarczej, religijnej i artystycznej.

Zabytki archeologiczne stanowią o tyle szczególną grupę zabytków, że jako obiekty rozproszone, występujące w zasadzie wszędzie, także z dala od terenów współcześnie zamieszkałych, są szczególnie narażone na dewastację czy kradzieże.

Na terenie miasta Ciechanów znajduje się 11 stanowisk archeologicznych wpisanych do Gminnej Ewidencji Zabytków miasta Ciechanów z czego jedno wpisane zostało również do rejestru zabytków, jest to grodzisko z podgrodziem – obszar zawierający stanowisko archeologiczne nr 11 AZP 43-62/1, znajdujące się pomiędzy ulicami: 3-go Maja, Ściegiennego i Strażacką. Grodzisko to i jego warowne podgrodzia tworzyły zespół osadniczy, który dał początek miastu Ciechanów.

Stanowiska archeologiczne na terenie miasta Ciechanów

L.P.	LOKALIZACJA	OBSZAR AZP	NUMER KARTY GEZ	CZAS POWSTANIA / OPIS
1.	ul. Wiejska	AZP 42-62/1-11	1	Osada staropolska - 1 poł. XVI w. – poł XVII w. / 109 fragmentów ceramiki
2.	ul. Komunalna, Rybna, Wiejska	AZP 42-62/2-12	2	- Ślad osadnictwa – prapolska – wczesne średniowiecze / 1 fragment ceramiki - Osada staropolska – XV w. – 2 poł. XVII w. / 68 fragmentów ceramiki
3.	ul. Komunalna	AZP 42-62/3-13	3	Osada staropolska – XV – XVI w. / 47 fragmentów ceramiki
4.	ul. Komunalna	AZP 42-62/4-14	4	- Cmentarzysko – kultura przeworska – okres rzymski / 19 fragmentów ceramiki - Osada – kultura przeworska – okres rzymski / 7 fragmentów ceramiki - Ślad osadnictwa – kultura wielbarska – późny okres rzymski / 3 fragmenty ceramiki - Ślad osadnictwa – kultura prapolska – VI-IX w. / 8 fragmentów ceramiki - Osada staropolska – XV – XVII w. / 29 fragmentów ceramiki i 1 fragment kafla z 1 poł XVII w.
5.	ul. Przasnyska	AZP 42-63/25-15	5	Osada nowożytna – XVII w. / 10 sztuk ceramiki
6.	ul. 3-go Maja, Ściegiennego, Strażacka	AZP 43-62/1 (wpis do rejestru zabytków)	6	Osada – wczesne i późne średniowiecze / liczne fragmenty naczyń glinianych, gwiaździste ostrogi, szklany paciorek, sierp żelazny, fragment kowadełka jubilerskiego, stopione kubki cynowe
7.	ul. Prymasa Tysiąclecia	AZP 43-62/8	370	Osada kultury łużyckiej – 2 poł. IV okresu epoki brązu
8.	ul. Prymasa Tysiąclecia	AZP 43-62/9	371	Osada – XI-XII w; XVI – 1 poł. – XIX w.; 2 poł XVIII – 1 poł. XIX w.;
9.	ul. Marcina Kasprzaka	AZP 43-62/10	372	Ślad osadnictwa i działań wojennych – XVIII – XX w.;
10.	ul. Śmiecińska	AZP 43-62/6	374	- Osada - - nowożytność – XIX w.; - Pole bitwy – współczesność – II Wojna Światowa (po 1942 r.)
11.	ul. Gąsecka	AZP 43-62/7	375	Osada – nowożytność – XVI – XVII w.

5.2.7 Zabytki w zbiorach muzealnych

Muzeum Szlachty Mazowieckiej w Ciechanowie swoją siedzibę ma w budynku dawnego banku mieszczańsko-gospodarczego przy ul. Warszawskiej 61 oraz w budynku przy ul. Adama Mickiewicza 4. Jest instytucją kultury, podległą Samorządowi Województwa Mazowieckiego. Muzeum tworzą 3 obiekty: Budynek Ekspozycyjny przy ul. Warszawska 61, Zamek Księżąt Mazowieckich w Ciechanowie przy ul. Zamkowej 1, oddział zamiejscowy Muzeum Pozytywizmu w Gołotczyźnie (Kompleks dworkowo-parkowy) przy ul. Aleksandra Świętochowskiego 16.

Misją Muzeum jest prowadzenie badań, gromadzenie, opracowywanie i upowszechnianie dziedzictwa kulturowego Północnego Mazowsza ze szczególnym uwzględnieniem tradycji szlacheckich, dlatego instytucja prowadzi różnego rodzaju działalność kulturową oraz wszelkie inne działania dążące do upowszechniania kultury. Efektem pracy zespołu muzealników są wystawy, wydawnictwa, katalogi wystaw, prace konserwatorskie, koncerty, warsztaty, prelekcje, odczyty, wykłady, imprezy plenerowe i lekcje muzealne. Muzeum jest głównym organizatorem imprez plenerowych takich jak: „Zajazd Szlachecki”, „Przegląd Zespołów Przebierańców Zapustnych”, „Kwiaty Ogrodów”, „Mazowieckie Majowe Muzykowanie”, „Spotkania z historią” i „Zamkowe podróże w czasie”, mających na celu zainteresowanie społeczeństwa wielopokoleniowego tożsamością kulturową. Placówka gromadzi, konserwuje i eksponuje dobra kultury, prezentuje też wartości umacniające więzi lokalnego środowiska z regionem, co ma duże znaczenie wychowawcze szczególnie dla najmłodszych.

Stałymi ekspozycjami w budynku Muzeum, znajdującym się przy ul. Warszawskiej, są:

1. „Utracony świat. Ślady rodzin żydowskich do 1942 r.”.
2. „Dawne rzemiosło wsi mazowieckiej w miniaturze z darów Kazimierza Bobińskiego.”.
3. „Rzeźba ludowa w drewnie ze zbiorów Heleny i Mariana Przedpolskich.”.

W zbiorach muzealnych Muzeum Szlachty Mazowieckiej, na terenie miasta Ciechanów, znajdują się następujące obiekty zabytkowe:

1. **Obrazy** – 29 sztuk;
2. **Rzeźby** – 27 sztuk;
3. **Szkoło i porcelana** – 9 sztuk (w tym filiżanki, miecznik, puzderko, lampa i dzban);
4. **Wyroby złotnicze i jubilerskie** – 121 sztuk (w tym naszyjniki, wisiorki, broszka, guziki, sygnety, bransoletka, wyroby bursztynowe, biżuteria Olgierda Vetesco);
5. **Rzemiosło artystyczne** – 32 sztuki (w tym między innymi: lampka, naczynie, lichtarze, ryngrafy, emblematy, balsaminki i inne);
6. **Tkaniny artystyczne** – 11 sztuk (w tym: chusta, szal, gobelin, dywan; atary, kaporet, pas kontuszowy i tkanina dekoracyjna)
7. **Meble** – 1 sztuka (harmonia pedałowa);
8. **Broń biała i broń palna** – 17 sztuk (w tym: grot, szable, szpada urzędnicza, strzelby, pistolety, dubeltówka, rewolwer i pałasz kificajerski);
9. **Insignia władzy, albumy, judaika, fotografie i archiwalia** – 65 sztuk (w tym: albumy, łańcuchy komornika i sądu, wójta, odznaki wójta gminy i sołtysa, ładownica grawerowana, matryca, Kronika Polski z 1597 r. czapka weterana powstania styczniowego, odznaki wojskowe, mundury i inne);
10. **Numizmaty** – 70 sztuk (w tym: banknoty, bony, medale, medaliony, monety, plakietki);
11. **Obiekty archeologiczne** – 24 sztuki (w tym: sprzączka, grzebień, miecze, talerz, topory, dukaty, plomba, płyta z wyobrażeniem św. Jana ewangelisty i inne);
12. **Zbiory biblioteczne** – 107 tomów (w tym: „Wiedza o Polsce” 4 tomy, „Atlas geograficzny Królestwa Polskiego” 30 tomów Tygodnika Ilustrowanego i inne);

5.2.8 Dziedzictwo niematerialne

Niematerialne dziedzictwo kulturowe obejmuje formy ludzkiej aktywności z zakresu kultury społecznej i duchowej. Według Konwencji UNESCO z 2003 roku w sprawie ochrony niematerialnego dziedzictwa kulturowego jest ono definiowane jako: praktyki, wyobrażenia, przekazy, wiedza i

umiejętności – oraz związane z nimi instrumenty, przedmioty, artefakty i przestrzeń kulturowa – które wspólnoty, grupy i w niektórych przypadkach jednostki uznają za część własnego dziedzictwa kulturowego. To niematerialne dziedzictwo kulturowe, przekazywane z pokolenia na pokolenie, jest stale odtwarzane przez wspólnoty oraz grupy w relacji z otoczeniem i zapewnia im poczucie tożsamości oraz ciągłości, przyczyniając się w ten sposób do wzrostu poszanowania różnorodności kulturowej i ludzkiej kreatywności.

Zachowane i podtrzymywane tradycje dziedzictwa kulturowego pozwalają mieszkańcom na poczucie własnej tożsamości: kulturowej jednostkowej, grupowej i narodowej. Jednak bogactwo tradycji i jej zachowanie zależy od jednostek, ich aktywności, relacji i więzi, jakie tworzą i w jakie wchodzi z pozostałymi członkami, organizacjami i instytucjami danej społeczności, którą w tym przypadku jest Ciechanów. Okazuje się, że podłoże historyczne i kulturowe tej małej ojczyzny jest bardzo bogate.

1. Postaci historyczne związane z Ciechanowem i Ziemią Ciechanowską

Wśród osób związanych z regionem – nie tylko z Ciechanowem ale również z Ziemią Ciechanowską jest wiele sławnych postaci literatury, które urodziły się, bądź czasowo mieszkały i tworzyły w regionie. Wśród nich literaci, którym poświęcone są biograficzne muzea literackie. Muzeum Romantyzmu w Opinogórze poświęcone Zygmuntowi Krasińskiemu, który spoczywa w rodzinnych kryptach i ma tu pomnik. oraz Muzeum Pozytywizmu w Gołotczyźnie (Oddział Muzeum Szlachty Mazowieckiej w Ciechanowie), poświęcone Aleksandrowi Świętochowskiemu.

- **Zygmunt Krasiński (1812-1859)**, hrabia, poeta, dramaturg, twórca powieści i epistolograf, urodził się w Paryżu, gdy ojciec służył w armii Napoleona. Poeta wychowywał się w Opinogórze, spędzał w niej najpiękniejsze chwile jako chłopiec i młodzieniec. Pierwszym utworem powstałym w Opinogórze nie licząc dziecinnych wierszyków był fantastyczny „Pan Trzech Pagórków”(1828 r.).
- **Aleksander Świętochowski (1849 – 1938)** – przedstawiciel pozytywizmu, prowadził działalność oświatową, zbudował szkołę rolniczą „Bratne” w Gołotczyźnie, pod jego wpływem powstał w Ciechanowie oddział Towarzystwa Kultury Polskiej. Autor książek: „Historia chłopów polskich”, „Genealogia teraźniejszości”, powieści „Nałęcz” i „Twinko” oraz setek artykułów publicystycznych.
- **Bona Sforza d’Aragona – (1494 - 1557)** od 1518 królowa Polski i wielka księżna litewska, księżna Rusi, Prus i Mazowsza. W 1518 roku Bona Sforza d’Aragona wyszła za mąż za polskiego króla Zygmunta I Starego a Ciechanów otrzymała w ramach tzw. wdowiej oprawy.
- **Bolesław Biegas (1877 – 1954)** – utalentowany rzeźbiarz i malarz, a także autor 16 dramatów i kilku rozpraw na temat sztuki. Dzieciństwo spędził w rodzinnym Koziecinie. Jego dzieła spotkać można w muzeach głównie Płocka, Paryża i Chicago. W 2012 roku nadano Galerii Powiatowego Centrum Kultury i Sztuki w Ciechanowie imię Bolesława Biegasa.
- **Ignacy Mościcki (1867 – 1946)** - polski chemik, polityk, w latach 1926–1939 trzeci prezydent Rzeczypospolitej Polskiej. Naukowiec, wynalazca, budowniczy polskiego przemysłu chemicznego, urodził się w Mierzanowie k. Gruduska na Ziemi Ciechanowskiej, wychowywał się w rodzinie o tradycjach patriotycznych.
- **Maria Skłodowska-Curie (1867 – 1934)** polsko-francuska uczona w dziedzinach fizyki doświadczalnej i chemii fizycznej, podwójna noblistka – laureatka Nagrody

Nobla z fizyki (1903) i chemii (1911). Na Ziemi Ciechanowskiej osiedliła się w 1985 r. na dworze w Szczukach, gdzie mieszkała do 1989 roku. Z ziemi mazowieckiej wywodzili się wszyscy jej przodkowie, zarówno ze strony matki, jak i ojca – obydwie rodziny ze zubożałej szlachty, o tradycjach katolickich i patriotycznych.

- **Maria Konopnicka (1842 - 1910)** w czasie częstych pobytów w Ciechanowie u syna Jana, będącego dzierżawcą młyna należącego do Ordynacji Krasińskich w Ciechanowie, angażowała się w życie kulturalne miasta; jej pamięć czczą dwa pomniki, park, ulica, szkoła oraz pasaż.
- **Bruno Kiciński (1797 – 1844)** dziennikarz, publicysta, redaktor, poeta i tłumacz m. in. z greki. Przybył do Ojrzenia w 1824 r. nabywając tam majątek ziemski, a po upadku powstania listopadowego osiadł tam na stałe. Został pochowany przy kościele parafialnym w Kraszewie.
- **Stefan Żeromski (1864 - 1925)** polski prozaik, publicysta, dramaturg. Jeden z najwybitniejszych pisarzy polskich w historii. W 1887 roku przebywał w Szulmierzu jako nauczyciel we dworze.
- **Franciszek Rajkowski (1848 – 1908)** lekarz i społecznik ciechanowski, urodził się w Jarlutach Wielkich pod Ciechanowem w rodzinie chłopskiej, jako syn Ignacego i Joanny z Winkowskich.
- **Henryk Sienkiewicz (1846 - 1916)** polski nowelista, powieściopisarz i publicysta. Laureat Nagrody Nobla w dziedzinie literatury w 1905 za całokształt twórczości i jeden z najpopularniejszych pisarzy polskich przełomu XIX i XX wieku. Dziewiętnastoletni Henryk Sienkiewicz spędził w leżącym na skraju Płońska Poświętnem rok swojego życia - od sierpnia 1865 roku do sierpnia 1866 roku.

2. Miejsca pamięci na terenie miasta Ciechanów

	RODZAJ OBIEKTU	MIEJSCE OBIEKTU	TEMAT UPAMIĘTNIECIA
1.	Tablica pamiątkowa	Ratusz Miejski w Ciechanowie Plac Jana Pawła II 6	W latach 1939-45 w piwnicach Ratusza Miejskiego mieściło się więzienie policji hitlerowskiej, gdzie wykonywano wyroki śmierci.
2.	Tablica pamiątkowa	budynek przy ul. Śląskiej 7	Tablica upamiętnia istnienie w latach okupacji więzienia Gestapo oraz egzekucję 18 Polaków straconych 16 stycznia 1945 r.
3.	Tablica pamiątkowa na budynku byłego więzienia UB	budynek w obrębie skrzyżowania ul. 11go Pułku Ułanów Legionowych z ul. 11-ego Listopada	Tablica upamiętnia istnienie w latach 1945-56 w tym budynku więzienia UB.
4.	Tablica imienna na cokole kamiennym	ul. 17 go Stycznia 9	Pomnik upamiętnia miejsce gdzie znajdował się budynek więzienia śledczego Gestapo, w którym w okresie okupacji hitlerowcy więzili i torturowali członków ruchu oporu i działaczy społecznych.
5.	Napis wyryty na kamieniu polnym	ul. Zamkowa Zamek Książąt Mazowieckich	W dniu 17 grudnia 1942 r. hitlerowcy dokonali egzekucji na 4

			żołnierzach Armii Krajowej na dziedzińcu Zamku Książąt Mazowieckich.
6.	Obelisk z piaskowca na cokole z tłucznią kamiennego z czarną tablicą pamiątkową	skrzyżowanie ulicy Płońskiej i Kasprzaka	Pomnik upamiętnia miejsce gdzie w latach 1940-43 znajdował się hitlerowski obóz pracy.
7.	Tablica pamiątkowa budynku Poczty Polskiej przy ul. Grodzkiej	ul. Grodzka 1 Budynek Poczty	Tablica ku czci Żołnierzy Wojska Polskiego Plutonu Łączności z 21 Warszawskiego Pułku Piechoty Dzieci Warszawy poległych 03.09.1939 r. w budynku Poczty Polskiej przy ul. Grodzkiej.
8.	Tablica imienna na cokole kamiennym Romana Konwerskiego	ul. Romana Konwerskiego róg Kargoszyńskiej	Roman Konwerski mieszkaniec wsi Kąty patriota zamordowany w obronie godności ludzkiej 17 grudnia 1942 r.
9.	Tablica pamiątkowa Komendantom Batalionów Chłopskich	ul. Batalionów Chłopskich	Tablica upamiętnia Komendantów Batalionów Chłopskich.
10.	Tablica pamiątkowa Ciechanowian biorących udział w Powstaniu Warszawskim	ul. Powstańców Warszawskich	Tablica upamiętnia Ciechanowian biorących udział w Powstaniu Warszawskim.
11.	Pomnik poświęcony Żołnierzom Wojska Polskiego i Armii Krajowej pochodzącym z Ziemi Ciechanowskiej	skrzyżowanie ul. Armii Krajowej i Sikorskiego	
12.	Pomnik Józefa Piłsudskiego	Plac Józefa Piłsudskiego	
13.	Krzyż Katyński	ul. Ściegiennego/przy Farze.	
14.	Pomnik Jana Pawła II	ul. Ściegiennego/przy Farze.	
15.	Pomnik Tomasza Kolbe	skwer Tajnej Organizacji Nauczycielskiej pomiędzy ulicami 3 Maja i Orylską	
16.	Popiersie T. Kościuszki przed Muzeum Szlachty Mazowieckiej,	ul. Warszawska.	
17.	Obelisk upamiętniający 100. rocznicę powołania do życia harcerstwa na Ziemi Ciechanowskiej	ul. Armii Krajowej/ul.Harcerska.	
18.	Głaz upamiętniający Powstanie Styczniowe przy I Liceum Ogólnokształcące im. Z. Krasińskiego	Ul. 17go Stycznia	
19.	Obelisk – tablica upamiętniająca hitlerowski obóz pracy	przy rondzie Solidarności	
20.	Głaz z płaskorzeźbą W.Witosa na rondzie	ul. Witosa/ul.11 Listopada.	
21.	Pomnik Powstania Listopadowego	ul. Strażacka.	

22.	Tablica pamięci gen. Kmicica-Skrzyńskiego na skwerze	ul.11 Pułku Ułanów Legionowych	
23.	Płaskorzeźba portretowa Aleksandra Świętochowskiego	ul. Sienkiewicza/ul. Świętochowskiego.	
24.	Pomnik „PAMIĘCI MIESZKAŃCÓW ZIEMI CIECHANOWSKIEJ POLEGŁYCH I POMORDOWANYCH W CZASIE II WOJNY ŚWIATOWEJ”	u zbiegu ulic 17 Stycznia i Tatarskiej	
25.	Pomnik „W HOŁDZIE MIESZKAŃCOM POMORZA, MAZOWSZA, WARMII I MAZUR ORAZ ŻOŁNIERZOM ARMII KRAJOWEJ I INNYCH FORMACJI PODZIEMIA NIEPODLEGŁOŚCIOWEGO OSADZONYM ZAMORDOWANYM I ZMARŁYM W OBOZIE NKWD W CIECHANOWIE ORAZ WYWIEZIONYM Z OBOZU DO ŁAGRÓW SOWIECKICH W 1945 R.”	u zbiegu ulic 17 Stycznia i Jesionowej	

Ponadto na terenie cmentarzy przy ul. Płońskiej oraz ul. Gostkowskiej znajdują się pamiątkowe mogiły, kwatery i pomniki.

Cmentarz Parafialny przy ul. Płońskiej:

- Mogiła indywidualna Powstańca Styczniowego 1863-64 - śp. Leopolda Dudkiewicza.
- Mogiła indywidualna Harcerza członka POW ucznia Gimnazjum z Ciechanowa rozstrzelanego przez Niemców 2 listopada 1918r. śp. Stefana Śmietanko.
- Mogiła indywidualna harcerza członka POW ucznia Gimnazjum z Ciechanowa poległego podczas rozbrajania Niemców 15 sierpnia 1918r. śp. Kazimierz Trentowski.
- Mogiła indywidualna śp. Zygmunta Różyckiego lat 18 Członek POW, który zginął w walce z Niemcami 15 sierpnia 1918r.
- Mogiła indywidualna żołnierza ochotnika z wojny 1920r. z 201 Pułku Piechoty śp. Józef Mańkowski ze Skierniewic.
- Mogiła indywidualna Nieznanego Żołnierza ku czci poległych w wydarzeniach 1918-1928r.
- Mogiłą zbiorowa ofiar nalotu niemieckiego z 1 września 1939r.
- Mogiła zbiorowa Żołnierzy Wojska Polskiego Plutonu Łączności z 21 Pułku Piechoty „Dzieci Warszawy” poległych 3 września 1939r.
- Mogiła zbiorowa ofiar terroru hitlerowskiego – Mieszkańcy Powiatu Ciechanowskiego z okolic wsi Wola Młocka rozstrzelani 10 listopada 1939r.

- Mogiła zbiorowa ofiar terroru hitlerowskiego - Żołnierze 11 Pułku Ułanów Legionowych i Straży Granicznej zamordowanych przez Gestapo w Pomiechówku 30 lipca 1944r.
- Mogiła zbiorowa Ofiary Mordu Hitlerowskiego z dnia 3 lipca 1944r.
- Mogiła zbiorowa ofiar terroru hitlerowskiego – mieszkańcy miasta Ciechanowa zamordowani przez Gestapo 16 stycznia 1945r.
- Mogiła zbiorowa ofiar terroru hitlerowskiego – mieszkańcy miasta Ciechanowa i okolic rozstrzelani przez Gestapo 20 stycznia 1945r. pod Ostródą.
- Mogiła indywidualna śp. Antoniego Osińskiego Podpułkownika wojsk napoleońskich.
- Mogiła zbiorowa nr I nieznanych ofiar terroru niemieckiego, pomordowanych w latach 1941-1945.
- Mogiła zbiorowa nr II nieznanych ofiar terroru niemieckiego, pomordowanych w latach 1941-1945 Mogiła Por. Romana Dziemieszkiewicza ps. „Pogoda”- żołnierza podziemia niepodległościowego zamordowanego 30 października 1945 r. przez Żołnierzy Armii Czerwonej.

Cmentarz komunalny przy ul. Gostkowskiej:

- Kwatera żołnierzy wojska polskiego i ofiar terroru.
- Pomnik ofiar terroru stalinowskiego 1939 – 1956.

3. Ciechanowskie legendy

- Legenda o Ciechanie – założycielu miasta, synu bogatego władcy z odległych stron, który podczas ucieczki z ukochaną, osiedlił się jako pierwszy na wzgórzu z trzech stron otoczonym rzeką. Uznając je za miejsce dość bezpieczne. Zakochani zbudowali tam dom, potem gród, w końcu zamek. Od imienia bohatera legendy wywodzi się nazwa miasta.
- Legenda o Łydyni – wiążąca nazwę rzeki z łydą królowej Bony.
- Legenda o Żabusi – opowiadająca o urodziwej ale egoistycznej Żabusi, córce wrotnego ciechanowskiego zamku, zamienionej za swe okrutne zachowanie w żabę.
- Legenda o pierścieniach kasztelanowej, która została ścięta za zgubienie pierścieni, odnalezionych później w gnieździe sroki.

5.2.9 Współczesne życie kulturalne miasta Ciechanów

Współczesne życie kulturalne miasta opiera się na działalności placówek kultury, towarzystw, zespołów artystycznych i indywidualnych twórców.

Ciechanów organizuje liczne bezpłatne koncerty: noworoczne, patriotyczne – z okazji świąt narodowych oraz okolicznościowe, np. wspólne kołędowanie, koncerty polskiej muzyki klasycznej. Miasto organizuje lub współorganizuje uroczystości patriotyczne dotyczące świąt narodowych oraz lokalnych rocznic. Do celebrowanych przez miasto rocznic lokalnych należą, m.in. rocznica mordu dokonanego przez Niemców w nocy z 16/17 stycznia 1945 roku na aresztowanych i przetrzymywanych w budynku ciechanowskiego ratusza oraz likwidacja getta w Ciechanowie 6 listopada 1942 roku.

Urząd Miasta Ciechanów upowszechniając wiedzę na temat dziedzictwa narodowego i regionalnego organizuje lub współorganizuje cykliczne wydarzenia kulturalno-społeczne do których zaliczyć można:

- Ciechanowskie Obchody Dnia Flagi (2 maja) – bezpłatny i niebiletowany koncert odbywający się na dziedzińcu Zamku Książąt Mazowieckich, prezentujący muzykę polskich kompozytorów i tekściarzy;
- „Spotkania z historią” – impreza plenerowa dla pasjonatów średniowiecza; wydarzenie organizowane przez Muzeum Szlachty Mazowieckiej wspierane przez Miasto Ciechanów. Na błoniach wokół ciechanowskiego zamku odbywają się turnieje konne, pokazy sokolnicze, łucznictwa i dzygitówki. Na dziedzińcu zamkowym stają kramy rzemiosł dawnych oraz odbywa się turniej walk rycerskich.
- Koncerty plenerowe Miejskiej Orkiestry Dętej OSP Ciechanów – plenerowe koncerty odbywające się w okresie wakacyjnym; dofinansowane przez miasto; odbywają się w różnych lokalizacjach;
- Ciechanowskie Dyktando o pióro prof. Bralczyka – dotychczas odbyło się osiem edycji konkursu;
- XXIX Ciechanowska Jesień Poezji – coroczny zjazd literatów z Polski z zagranicy; odbywa się w październiku w Ciechanowie i Opinogórze. W trzydniowym programie znajdują się, m.in. warsztaty w szkołach i uczelniach, spotkania autorskie, Noc Poetów, wydanie „Ciechanowskich Zeszytów Literackich”, rozstrzygnięcie Ogólnopolskiego Konkursu Poetyckiego „O Laur Zygmunta z Opinogóry” oraz jubileuszowa galę.
- Ciechanowskie Wieczory Organowe – cykl koncertów muzyki klasycznej;

W Ciechanowie funkcjonuje „Ludowy Zespół Artystyczny Ciechanów” reprezentujący miasto oraz kraj w licznych międzynarodowych festiwalach tańców ludowych. Przy LZA Ciechanów działa Zespół Mały Ciechanów, który funkcjonuje przy Szkole Podstawowej nr 5 im. W. Broniewskiego. W ramach Urzędu Miasta Ciechanów od 2017 r. funkcjonuje Pracownia Dokumentacji Dziejów Miasta. Prowadzi ona działalność dokumentacyjno-informacyjną dotyczącą dziedzictwa kulturowego Ciechanowa i regionu. Gromadzi materiały piśmiennicze i ikonograficzne przedstawiające wielowiekową historię miasta, jego rozwój i zachodzące zmiany. W celu popularyzowania wiedzy o historii Ciechanowa Pracownia wydaje bezpłatną publikację, pt. „Klucz do miasta” (nakład: 1 000 egz.).

Ponadto, miasto wspiera działalność naukową i wydawniczą funkcjonujących na jej terenie stowarzyszeń skupiających regionalistów, historyków oraz miłośników historii Ciechanowa i ziemi ciechanowskiej. Na wyszczególnienie zasługują: Ciechanowskie Towarzystwo Naukowe oraz Towarzystwo Miłośników Ziemi Ciechanowskiej.

Oprócz działalności samego Urzędu Miasta Ciechanów do jednostek świadczących usługi kultury na terenie miasta należą również:

Powiatowe Centrum Kultury i Sztuki

Powiatowe Centrum Kultury i Sztuki im. M. Konopnickiej jest kontynuatorem tradycji kulturalnej od 1907 r, tj. od otwarcia Domu Ludowego w Ciechanowie.

Po II Wojnie Światowej Dom Kultury odrodził się dopiero w 1947 roku jako placówka afiliowana przy Związkach Zawodowych. Zajmował się organizacją kursów dla analfabetów, prelekcjami oraz spotkaniami z lektorami. W 1954 roku został przejęty przez powiatową Radę Narodową i przemianowany w Powiatowy Dom Kultury. po powołaniu PDK zaczęła się dopiero działalność kulturalna. Zaczęto prowadzić zespoły amatorskie: teatralne, taneczne, recytatorskie, muzyczne. Po przeniesieniu siedziby placówki do obecnego budynku w 1966 roku zorganizowano zajęcia dla dzieci, młodzieży i dorosłych w sekcjach: teatralnej, plastycznej, tanecznej, fotograficznej, modelarskiej. Otwarto wtedy również klubokawiarnię. Po reformie administracyjnej kraju w 1976 roku PDK został przemianowany na Wojewódzki Dom Kultury. W tym okresie główny nacisk

położony został na pomoc metodyczną placówkom kultury z terenu województwa ciechanowskiego oraz rozwój Amatorskiego Ruchu Artystycznego.

Obecnie Powiatowe Centrum Kultury i Sztuki upowszechnia kulturę w zakresie filmu, teatru, sztuk plastycznych, śpiewu, tańca współczesnego i ludowego, muzyki i śpiewu chóralnego. Ważną dziedziną działalności jest opieka nad amatorskim ruchem artystycznym i twórczym dająca możliwość pierwszej prezentacji i rozwoju.

W budynku Powiatowego Centrum Kultury i Sztuki funkcjonuje Galeria imienia Bolesława Biegasa. Galeria powstała na bazie Galerii "C". W 2012 roku nadano jej imię Bolesława Biegasa, wybitnego rzeźbiarza, malarza i literata związanego z ziemią ciechanowską żyjącego w latach 1877-1954. Obiekt jest miejscem, gdzie prezentowane są wystawy i przedsięwzięcia z zakresu najnowszej, profesjonalnej i lokalnej sztuki. Przybliżając aktualne trendy prezentuje różne dyscypliny: malarstwo, rzeźbę, tkaninę, fotografię. We wnętrzach galerii eksponowano prace takich artystów jak: Władysław Hasior, Franciszek Starowieyski, Jerzy Duda-Gracz, Wiktor Zin, Julian Fałat, czy Józef Wilkoń. Do historii przeszły też wystawy najśłynniejszych, m.in.: Rolanda Topora, Andy Warhola, Joana Miro, Christo i Clave'a.

Ciechanowski Ośrodek Edukacji Kulturalnej STUDIO

Ciechanowski Ośrodek Edukacji Kulturalnej STUDIO (w skrócie: COEK STUDIO) jest samorządową instytucją kultury utworzoną na mocy Uchwały nr 263/XXVIII/08 Rady Miasta Ciechanów z dnia 27.11.2008 r.

Podstawowym celem działania COEK STUDIO jest prowadzenie działalności kulturalnej poprzez zapewnienie różnorodnej oferty kulturalnej społeczeństwu Gminy Miejskiej Ciechanów oraz pozyskanie i przygotowanie społeczności lokalnej do aktywnego uczestnictwa w kulturze, zaspokajanie i rozwijanie potrzeb kulturalnych mieszkańców oraz wyrównywanie ich szans w dostępie do kultury.

COEK STUDIO prowadzi różne formy upowszechniania kultury, działalności artystycznej i naukowej dla odbiorców wszystkich grup wiekowych. Zajmuje się rozpoznawaniem, rozwijaniem i zaspokajaniem zainteresowań oraz potrzeb kulturalnych, naukowych i intelektualnych mieszkańców.

W ramach prowadzonej przez COEK STUDIO działalności wyróżnić można różnego rodzaju warsztaty, przedstawienia, koncerty itp.:

- Całoroczne warsztaty: plastyczne (dla dzieci, młodzieży, dorosłych i seniorów), muzyczne (gitara, wokół, pianino – dla dzieci i młodzieży), taneczne (dla dorosłych i seniorów), multimedialne (dla dzieci i młodzieży), ruchowe (joga dla dorosłych, OM Chanting), fotograficzne (dla dzieci i młodzieży).
- Koncerty i imprezy: obracające się wokół różnych form i gatunków (jazz, metal, rock, muzyka klasyczna, rap, trance, techno, pop); aktywne wsparcie dla lokalnych artystów.
- Spotkania, warsztaty i edukacja kulturalna: spotkania poetyckie, warsztaty etnograficzne, warsztaty rękodzielnicze, warsztaty z emisji głosu, warsztaty lektorskie, spotkania z artystami (malarzami, fotografikami, muzykami, podróżnikami), zajęcia i warsztaty w ramach kolonii i półkolonii.
- Jarmarki: COEK STUDIO corocznie (od 2015 roku) organizuje dwa jarmarki – Wielkanocny oraz Bożonarodzeniowy.
- Spektakle: obracające się wokół różnych form teatru (sztuka średniowieczna, dramat szekspirowski, teatr oświecenie włoskiego, przedstawienie okresu

Wielkiej Reformy Teatralnej, sztuka współczesna, teatr dla dzieci, musical, teatr cieni, teatr lalek, teatr muzyczny, teatr taneczny).

- Konkursy: fotograficzne, plastyczne, graficzne, literackie, planszówkowe, przeglądy muzyczne.
- Funkcjonujące kluby i stowarzyszenia: Klub Seniora STUDIO, Klub Seniora W18, Ciechanowski Klub Fotograficzny, Klub Brydżowy, Towarzystwo do Walki z Kalectwem, Stowarzyszenie Uniwersytet Trzeciego Wieku, Klub Sap Art.
- Współpracujące z COEK STUDIO grupy muzyczne i teatralne: Scary Noise, Wotum Nieufności, Zespół Stresu Pourazowego, ModerM, Araneo, Pod Fryzjerką, W Godzinę, Why Ducky?, Chór Nowe Legato, Scena III Wieku.
- Studio nagrań: realizacja pojedynczych utworów, jak również całych płyt; nagrania lektorskie; audiobooki; nagrania szkół i przedszkoli.

Miejska Biblioteka Publiczna

Powstała 1 stycznia 2000 r. na mocy uchwały nr 86/VII/99 Rady Miejskiej Ciechanowa z dnia 30 września 1999 r. Przejęła wraz z lokalami i księgozbiorem cztery filie Powiatowo-Miejskiej Biblioteki Publicznej w Ciechanowie.

Statutowym celem działania Miejskiej Biblioteki Publicznej jest rozwijanie i zaspokajanie potrzeb czytelniczych i informacyjnych mieszkańców miasta, upowszechnianie wiedzy i kultury oraz nauki. Cel ten jest realizowany poprzez gromadzenie i opracowywanie materiałów bibliotecznych, udostępnianie zbiorów, organizowanie czytelnictwa i form pracy z czytelnikiem, popularyzację książki.

Ponadto jednym z ważnych punktów w działalności MBP jest popularyzacja wiedzy o Ciechanowie. Popularyzacja ta odbywa się poprzez:

- Spotkania regionalne; m. in.:
 - „Ceramika naczyniowa o zamku ciechanowskim”, prelekcja Aleksandry Lis, archeologa, absolwentki UW, doktorantki w Instytucie Archeologii i Etnologii PAN;
 - „Sara Lipska. Malarka, rzeźbiarka, projektantka mody”, prelekcja Barbary Zaborowskiej o urodzonej w Mławie muzie Xawerego Dunikowskiego;
 - Spotkanie z Ryszardem Małowieckim, historykiem sztuki, wieloletnim pracownikiem Państwowej Służby Ochrony Zabytków, autor opracowań studiów historyczno-architektonicznych – wykład „Nieznane fakty ciechanowskiej Fary”;
 - Ciechanowscy Żydzi. Nie ma już ich pośród nas – dr Zbigniew Ptasiewicz;
 - XIX wieczne plany Ciechanowa – prelekcja dr Grzegorza Kęsika;
 - Spotkanie poświęcone wydawnictwu „Millenium Ciechanowa” w 55 rocznicę wydania – dr nauk humanistycznych, historyk i regionalista Aleksander Leszek Kociszewski;
 - „Impresja. Dolina Łydyni” – Marek Gierlach, archeolog i historyk sztuki;

- „Klasztorzek mniej znany” – Ryszard Małowiecki, historyk sztuki;
- Spacery miejskie:
 - Szukamy Tatarów, Ostatniego Grosza i zaginionej lokomotywy, czyli spacerkiem po Błokach;
 - „Wypełnianie pustki – Miejska Wędrówka po nieistniejącym sztetlu”, czyli po żydowskim Ciechanowie, który zniknął bezpowrotnie i trudno dziś znaleźć jego ślady;
 - Spacery ornitologiczne i przyrodnicze po niezwykle interesujących zakątkach miasta, takich jak Krubin, okolice miejskich zbiorników wodnych przy Kanałach i błoniach zamkowych, parki miejskie (głównie park im. Marii Konopnickiej);
 - Wirtualny spacer po cmentarzu parafialnym przy ul. Płońskiej w Ciechanowie, którego przewodnikiem była regionalistka Barbara Bielasta;
- Spotkania autorskie, m. in. z:
 - Prof. Lechem Wyszczelskim – promocja książki „Ciechanów 1920”;
 - Olgą Wiechnik – „Posełki”;
 - Michałem Wójcikiem – „Żydowski Ciechanów walczy. Róża Robota i Noah Zabłudowicz” – konspiratorzy z Auschwitz”
 - Krzysztofem Martwickim – gawęda „Między Ciechanowem a Płońskiem”;
 - Spotkanie z cyklu „Czytamy, opowiadamy, słuchamy, podróżujemy” – gość Wojciech Smoluk;
 - Spotkanie promujące książkę „Ciechanów Ukrainie”;
- Wystawy w „Galerii pod arkadami Krzywej Hali”

Pomysł stworzenia galerii zrodził się wraz z pomysłem do zaprezentowania prac, szczególnie amatorów, mieszkańców Ciechanowa. Do prezentacji plenerowej w okresie od kwietnia do końca września wybrane zostały najlepsze fotografie a sama wystawa dzięki zamykanym arkadom i podświetleniu Krzywej Hali dostępna była całą dobę.

W planach Biblioteki na kolejne lata są spotkania i wykłady regionalistów, którzy badaniom naukowym związanym z miastem poświęcili lata pracy, a o ich odkryciach można przeczytać w licznych wydawnictwach.

5.3 Zabytki objęte prawnymi formami ochrony

Ochrona dziedzictwa kulturowego oraz jego materialnych wytworów (zabytków) stanowi jedno z trudniejszych wyzwań, jakie stoją współcześnie przed administracją publiczną i społeczeństwem. Realizacji tego zadania służyć ma przede wszystkim prawna ochrona zabytków, a więc instrumenty prawne, w które wyposażona jest administracja publiczna w tej dziedzinie. Od ochrony prawnej w tym znaczeniu odróżnić należy działalność faktyczną w postaci konserwacji. Szeroko rozumiana ochrona zabytków to bowiem ciągły proces, na który składają się działania organizacyjno-prawne (np. wpis do rejestru, wydawanie pozwoleń, stosowanie środków nadzoru) jak i materialne, ogólnie określane właśnie jako konserwacja.

W literaturze wyróżnia się trzy główne środki służące ochronie dziedzictwa kultury: prawo,

finansowanie ochrony, a także kształtowanie społecznej świadomości potrzeby i obowiązku zachowania dziedzictwa kultury dla obecnego i przyszłych pokoleń.

Zgodnie z ustawą o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami definiuje w art. 7 następujące formy ochrony:

- 1) wpis do rejestru zabytków;
- 1a) wpis na Listę Skarbów Dziedzictwa;
- 2) uznanie za pomnik historii;
- 3) utworzenie parku kulturowego;
- 4) ustalenia ochrony w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego albo w decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzji o warunkach zabudowy, decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzji o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej lub decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego.

W stosunku do obiektów i obszarów ujętych w rejestrze zabytków nieruchomych województwa mazowieckiego, wszelkie działania dotyczące tych obiektów (w tym wewnątrz nich) oraz obszarów wymagają bezwzględnego uzyskania pozwolenia Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w trybie decyzji, stosownie do art. 36 ust. 1 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami.

Pozwolenia wymaga:

- prowadzenie prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy zabytku wpisanym do rejestru, w tym prac polegających na usunięciu drzewa lub krzewu z nieruchomości lub jej części będącej wpisanym do rejestru parkiem, ogrodem lub inną formą zaprojektowanej zieleni;
- wykonywanie robót budowlanych w otoczeniu zabytku;
- prowadzenie badań konserwatorskich zabytku wpisanego do rejestru;
- prowadzenie badań architektonicznych zabytku wpisanego do rejestru;
- prowadzenie badań archeologicznych;
- przemieszczanie zabytku nieruchomego wpisanego do rejestru;
- trwałe przeniesienie zabytku ruchomego wpisanego do rejestru, z naruszeniem ustalonego tradycją wystroju wnętrza, w którym zabytek ten się znajduje;
- dokonywanie podziału zabytku nieruchomego wpisanego do rejestru;
- zmiana przeznaczenia zabytku wpisanego do rejestru lub sposobu korzystania z tego zabytku;
- umieszczanie na zabytku wpisanym do rejestru: urządzeń technicznych, tablic reklamowych lub urządzeń reklamowych oraz napisów;
- podejmowanie innych działań, które mogłyby prowadzić do naruszenia substancji lub zmiany wyglądu zabytku wpisanego do rejestru, z wyłączeniem działań polegających na usuwaniu drzew lub krzewów z terenu nieruchomości lub jej części niebędącej wpisanym do rejestru parkiem, ogrodem albo inną formą zaprojektowanej zieleni;
- poszukiwanie ukrytych lub porzuconych zabytków ruchomych, w tym zabytków archeologicznych, przy użyciu wszelkiego rodzaju urządzeń elektronicznych i technicznych oraz sprzętu do nurkowania.

Na obszarze Miasta Ciechanów funkcjonują dwie ww. formy ochrony zabytków, wpis do rejestru zabytków oraz ustalenia ochrony w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego albo w decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzji o warunkach zabudowy, decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzji o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej lub decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego.

5.4 Zabytki w gminnej ewidencji zabytków

Zgodnie z art. 22 ust. 5 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami w gminnej ewidencji zabytków powinny być ujęte:

- 1) zabytki nieruchome wpisane do rejestru;
- 2) inne zabytki nieruchome znajdujące się w wojewódzkiej ewidencji zabytków;
- 3) inne zabytki nieruchome wyznaczone przez wójta w porozumieniu z wojewódzkim konserwatorem zabytków².

Prezydent Miasta Ciechanów prowadzi gminną ewidencję zabytków w formie zbioru kart adresowych zabytków nieruchomych z terenu gminy, przyjętą zarządzeniem 135/2024 Prezydenta Miasta Ciechanów z dnia 19 lipca 2024 r. w sprawie przyjęcia Gminnej Ewidencji Zabytków Miasta Ciechanów.

W skład wyżej opisanej Gminnej Ewidencji Zabytków Miasta Ciechanów wchodzi 371 kart adresowych zabytków z których 205 wpisanych zostało do rejestru zabytków.

Wykaz zabytków ujętych w gminnej ewidencji zabytków Miasta Ciechanów został przedstawiony w rozdziale 13. Aneksy Programu Opieki nad Zabytkami Miasta Ciechanów na lata 2025 – 2028.

5.5 Zabytki o najwyższym znaczeniu dla gminy

W niniejszym podrozdziale wskazano zabytki o największym znaczeniu dla lokalnej społeczności. Obiekty te stanowią pewien wyróżnik na tle innych w przestrzeni miasta, przez co ich identyfikacja nie stanowi większego problemu. Wśród najcenniejszych i najważniejszych zabytków znajdujących się na terenie miasta Ciechanów wyróżnić należy:

² Utracił moc z dniem 18.05.2023 r. w zakresie, w jakim ogranicza prawo własności nieruchomości przez dopuszczenie ujęcia nieruchomości jako zabytku nieruchomego w gminnej ewidencji zabytków, bez zapewnienia właścicielowi gwarancji ochrony prawnej przez dokonaniem takiego ograniczenia, na podstawie wyroku TK z dnia 11 maja 2023 r. sygn. akt P 12/18 (Dz. U. poz. 951).

Zamek Książąt Mazowieckich

Zdjęcie z archiwum MWKZ Delegatura w Ciechanowie

Zdjęcie własne

Zamek ciechanowski zaczęto budować w 1355 r., wówczas Ciechanów był częścią Mazowsza, które było osobnym księstwem, panował książę Siemowit III z linii Piastów Mazowieckich. Na pozostałych terenach Polski kończył się wówczas proces zjednoczenia, po tzw. rozbiciu dzielnicowym. Rządził tam, ostatni król dziedziczny, Kazimierz Wielki. Na ziemi polskie najeżdżały wojska z państw sąsiednich, a szczególnie Krzyżaków (Zakon Rycerski Najświętszej Marii Panny) z północy, Czechów z południa i Litwinów ze wschodu.

Mazowsze było szczególnie narażone na najazdy litewskie, które pustoszyły ziemie księstwa, aż do 1385 r. Ciechanów, będący stolicą Ziemi Ciechanowskiej, był dwukrotnie palony.

Forma zamku – prostokąt o wymiarach 48 x 57 m – z jednym budynkiem przy bramie południowej (dla załogi), dwóch wieżach od strony wjazdu i olbrzymim, pustym dziedzińcem przypominała wczesnośredniowieczne zamki z Bliskiego Wschodu – zamki bizantyjskie. Miał on podobne przeznaczenie – służył do schronienia ludności miasta, wraz z najcenniejszym dobytkiem w okresie zagrożenia przez wroga. Jedyną drogą do zamku, od strony miasta, przez bagniste rozlewiska rzeki Łydyni był drewniany most, o długości prawie 300 m., łatwy do demontażu.

Zamek ciechanowski był praktycznie nie do zdobycia i nigdy nie został zajęty przez wrogów, chociaż takie próby podejmowali Krzyżacy, czego dowodem są znalezione w fosie zamkowej, w trakcie badań archeologicznych, dwa miecze i inne fragmenty uzbrojenia rycerzy zakonnych. Zamek pełnił wówczas (na przełomie XIV i XV w.) rolę obronnego zamku granicznego, gdyż granica Państwa Krzyżackiego przebiegała wzdłuż rzeki, tuż za północnym murem zamku.

Największy okres świetności zamku to panowanie księcia Janusza I, syna Siemowita, który po klęsce Krzyżaków pod Grunwaldem w 1410 r. przebudował zamek ciechanowski na swą rezydencję, stawiając okazały budynek mieszkalny, podnosząc poziom dziedzińca o 1,5 m oraz kładąc ozdobny bruk. Podniesiono wieże i mury do 7 m (poprzednio 5), wzmocniono mury zamku 5 metrowej szerokości wałem glinianym-ziemnym umocnionym drewnianą palisadą i wykopano 18 m. szerokości fosę, której brzegi wyłożono balami dębowymi o długości ponad 5 m. Zaplecze gospodarcze zamku (stajnie, chlewy, obory) było umieszczone poza jego murami, na olbrzymiej platformie drewnianej, na którą się wchodziło z furty zachodniej (dzisiejsza brama główna). Na południe od zamku, na wysokiej skarpie, Janusz I ulokował w 1400 r. nowe miasto Ciechanów z prostokątnym rynkiem, otwartym na okazałą rezydencję książęcą.

Za panowania następnych książąt zamek był ważnym punktem administracji Księstwa Ciechanowskiego, miejscem rokowań międzynarodowych oraz twierdzą, w której przechowywano skarbiec książęcy. Był przebudowywany i dostosowany do użycia broni palnej (min. podwyższono mury do obecnej wysokości (ok. 10 m) i wieże – do 21 m, wybito otwory strzelnicze i wyposażono

załogę zamku w działa i strzelby). Wejście główne przeniesiono do furty zachodniej, którą umocniono murem przedbramiem i mostem zwodzonym.

Po śmierci Janusza II w 1495 r. zamek zaczął się chylić ku upadkowi, a po włączeniu Mazowsza do Korony w 1526 r. całkowicie stracił na swym znaczeniu i pod rządami starostów królewskich powoli popadał w ruinę.

Pewne próby remontu zamku były prowadzone za królowej Bony (żony Zygmunta Starego Jagiellończyka), która władała zamkiem w ramach tzw. wdowiej oprawy. Po jej wyjeździe z Polski w 1556 r. więcej takich działań nie podejmowano.

W połowie XVII w., w czasie „potopu szwedzkiego” zamek został zajęty przez Szwedów i spalony, tak jak i Ciechanów. Od tego czasu był już ruiną, położoną za miastem, na rozległych, zabagnionych łąkach.

Po II rozbiorze, w 1803 r., Prusacy, którzy władali znaczną częścią Mazowsza rozebrali zabudowania wewnątrz zamku, z pozyskanej cegły budując browar w Opinogórze. Pozostawili mury zewnętrzne, których nie byli w stanie naruszyć.

W latach 60. XX w. rozpoczęto proces odbudowy zamku, który w końcu stał się obiektem muzealnym, o charakterze „trwałej ruiny”, z niewielką ekspozycją muzealną na basztach i w zrekonstruowanej piwnicy zamkowej tzw. „sali gotyckiej”.

W 2005 r. Muzeum Szlachty Mazowieckiej w Ciechanowie ogłosiło konkurs na rewitalizację zamku, chcąc ożywić obiekt wpisując w starożytne mury nowoczesną architekturę i funkcje. Nie można bowiem, zamku zrekonstruować w jego historycznym kształcie, gdyż brak jest jakichkolwiek jego rysunków z okresu średniowiecza i renesansu.

Badania archeologiczne prowadzone w latach 2007 – 2008 przyniosły nadspodziewane rezultaty, okazało się bowiem, że w najniższych warstwach pod dziedzińcem zamkowym odsłonięto drewniane i kamienno-ceglane konstrukcje z końca XIII w.

Neogotycki Ratusz

Zdjęcie z archiwum MWKZ Delegatura w Ciechanowie

www.umciechanow.pl

Ratusz to obiekt neogotycki, znajdujący się na północnej stronie rynku. Zbudowany został w 1844 r. według projektu znakomitego włoskiego architekta – Henryka Marconiego (1792-1863). Zbudowany z cegły, na planie prostokąta, z nowszą dobudówką od tyłu, dwukondygnacyjny, podpiwniczony, z czworoboczną wieżą na osi fasady. Naroża budynku ujęte zostały wielobocznymi filarami. Okna ostrołukowe. Gzyms podokapowy wykonany został z podwieszonych arkad neogotyckich, tworzący jednocześnie kapitale filarów. Dach czterospadowy pokryty został blachą. W panoramie miasta ratusz stanowi piękny architektoniczny akcent, wyróżniający się swoją lekkością i swoistym urokiem. Do dnia dzisiejszego jest siedzibą władz miejskich.

Kościół pw. Narodzenia NMP, dawny kościół farny, dzwonnica na Farskiej Górze

Zdjęcie z archiwum MWKZ Delegatura w Ciechanowie

www.umciechanow.pl

Kościół parafialny pod wezwaniem Narodzenia Najświętszej Maryi Panny istniał, tuż obok znajdującego się na Farskiej Górze kasztelańskiego grodu, już w wieku XIV. Pierwsza wzmianka o parafii pochodzi z roku 1385. Został on wzniesiony tam, gdzie stała domniemana kaplica benedyktyńska w wieku XI. Ufundowali go prawdopodobnie jeszcze w połowie XIII w. książęta mazowieccy. Kościół ten spłonął w 1463 roku.

Obecny kościół pochodzi z przełomu XV i XVI wieku. To budowla późnogotycka, orientowana. W 1476 zbudowano prezbiterium i boczne kaplice, nawę główną ukończono w roku 1525. Jest to kościół trójnawowy, w układzie pseudobazylikowym, nawa główna jest nieco wyższa od naw bocznych, na przedłużeniu których, wzdłuż prezbiterium, znajdują się dwie wysokie kaplice – to pierwszy w Polsce przykład takich kaplic. Północna to kaplica Męki Pańskiej, a południowa św. Anny. Został on wzniesiony z cegły, w niektórych partiach wzmacniany jest zendrówką, czyli specjalną cegłą, ceramiczną stosowaną w celach dekoracyjnych. W dolnych partiach muru znajdują się głazy narzutowe. Pierwotnie świątynia miała płaski drewniany dach i opierała się na jedenastu murowanych filarach, tyle samo było ołtarzy. Kościół konsekrował w 1551 roku biskup płocki Andrzej Noskowski. Liczne pochówki w ciechanowskiej farze, czego dowodem są tablice epitafijne, świadczą o tym, że cieszyła się ona uznaniem miejscowej szlachty; odbywały się w niej także sejmiki szlacheckie.

Podczas wojen szwedzkich, w 1657 r. świątynia uległa w dużym stopniu zniszczeniu. W pocz. XIX w. kościół wymagał gruntownego remontu, dlatego też od 1804 r. zaprzestano w nim odprawiać nabożeństwa, a parafialne życie przeniosło się do kościoła Augustianów, czyli klasztoru. Wkroczenie wojsk napoleońskich w 1807 r. omal nie doprowadziło do zniszczenia kościoła, który zamieniony został najpierw na piekarnię, a potem na magazyn. Świątynia została wyremontowana z funduszy gen. Wincentego Krasińskiego i parafian. Warto wiedzieć, że to właśnie w kościele farnym sakrament bierzmowania przyjął syn generała, późniejszy poeta – Zygmunt Krasiński.

Swego obecnego wyglądu świątynia nabrała podczas remontu z lat 1913-1920. Wówczas to dzięki proboszczowi Remigiuszowi Jankowskiemu, pod kierownictwem architekta Stefana Szyllera, przebudowano wspomnianą już wcześniej kaplicę południową,

wzniesiono przy niej okrągłą wieżyczkę schodową i dobudowano zakrystię. Dziełem Szyllera są także sklepienia gwiaździste wewnątrz kościoła zaprojektowane przez niego na początku XX wieku. Polichromię wnętrza wykonał Władysław Drapiewski w roku 1920.

Na drugim, sztucznie nadsypanym wzniesieniu Farskiej Góry znajduje się wystawiona w 1889 r. dzwonnica (na miejscu starej, drewnianej XVII- wiecznej) również stanowiąca jeden z głównych zabytków Ciechanowa. Dzwonnica jest neogotycka, murowana, czworoboczna. Oszkarpowana z kolistymi przezroczami w górnej kondygnacji, ze szczytami sterczynowymi i dwuspadowym dachem. Nieco poniżej dzwonnicy widoczne na zboczu grodzisko datowane na X–XI w., usytuowane na lewym brzegu Łydyni, od zachodu nad jarem dzielącym je od drugiego wzniesienia Farskiej Góry. Grodzisko ma kształt zbliżony do stożka o owalnej podstawie i ściętym wierzchołku, pierwotnie było zwieńczone wałem w kształcie podkowy, ściętym w czasie budowy dzwonnicy.

Kościół poklasztorny i brama – dzwonnica

Zdjęcie z archiwum MWKZ Delegatura w Ciechanowie

www.umciechanow.pl

Gotycki kościół, obecnie pod wezwaniem Nawiedzenia Najświętszej Marii Panny, parafia św. Tekli (ul. Augustiańska 3). wzniesiony został przez ks. Siemowita i jego żonę Eufemię w połowie XIV wieku, wówczas p.w. św. Marcina, dla sprowadzonych do Ciechanowa oo. Augustianów. Miejsce pod kościół i klasztor nadał Kazimierz I w 1353 r. Zakon uległ kasacji po powstaniu styczniowym. Świątynia była wielokrotnie niszczona. Po ostatniej odbudowie rozebrane zostały nawy boczne, zabudowano arkady, zlikwidowano gotyckie sklepienie, a ostrołukowe okna zastąpiono prostokątnymi.

Istniejąca polichromia, wykonana przez Władysława Drapiewskiego, pochodzi z 1920r. We wnętrzu kościoła znajduje się wiele cennych pamiątek, m.in. barokowy ołtarz główny, pieta z XVIII w., krucyfiks z XVI w., 7-głosowe organy z XVIII w., barokowa ambona. Podziemia kościoła kryją szczątki zakonników.

Przed kościołem znajduje się dzwonnica-brama z 2. poł. XIX w. Jest to budowla neogotycka, murowana z cegły, z trzema ostrołukowymi arkadami. Dużo wyższa część środkowa ma w górnej kondygnacji parę łukowych przezroczy oraz filarki ustawione kątowo i szczyty schodkowe ze sterczynami i wimpergami.

Zespół Starostwa – ob. Powiatowa Komenda Policji

Budynek A Zdjęcie pochodzące z karty adresowej
GEZ

Budynek D Zdjęcie pochodzące z karty adresowej
GEZ

Jest to najbardziej monumentalny w mieście zespół 4 budynków z ogrodzeniem i bramami, przy ul. 11-go Pułku Ułanów Legionowych, którego budowę władze carskie rozpoczęły w 1913 r. Budynek główny w 1925 r. podwyższono o piętro, elewacje otrzymały wystrój neorenesansowy. Piętnastoosiowa, trójkondygnacyjna fasada skomponowana jest regularnie i symetrycznie, z akcentem w postaci pary dwuosiowych pozornych ryzalitów (w piątym od naroży osiach) wyróżnionych lizenami w porządku wielkim, oraz trójkątnymi naczółkami o wklęsło-wypukłym wykroju, ze sterczynami. Trzecia kondygnacja wyodrębniona wyładowanym gzymsem kordonowym; w partii ryzalitu pary okien zastąpione szerokim oknem trójdzielnym. W kompozycji elewacji dekoracyjną rolę odgrywają drobne podziały okien.

W okresie międzywojennym mieściło się tam Starostwo Powiatowe, Sąd Powiatowy, Powiatowa Komenda Policji Państwowej i Urząd Skarbowy. Po II Wojnie Światowej powiatowe władze administracyjne, Sąd i Urząd Skarbowy ob. Komenda Powiatowa Policji.

Kamienica Brudnickich przy ul. Ściegiennego

www.umciechanow.pl

Według daty umieszczonej na fasadzie budynku powstał on w 1912 r. Po II wojnie światowej Był siedzibą organizacji młodzieżowych oraz mieścił bibliotekę publiczną. Budynek jest przykładem budownictwa pochodzącego z późnego eklektyzmu o formach nawiązujących do renesansu niemieckiego. Budynek stoi po zachodniej stronie Placu Św. Piotra.

Budynek murowany z cegły, dwukondygnacyjny, sytuowany na planie równoległoboku. W elewacji frontowej znajdują się ozdobne ankrzy w filarach międzyokiennych poniżej poziomu stropów. Pokryty blachą ocynkowaną na zwoje. Zasób elementów dekoracyjnych:

pseudoboniowanie fasady i naroży, opaski okienne z przewiązkami – na piętrze, gzymsy: kordonowy, nadokienne i wieńczący poprzedzony gzymsem kostkowym, tralkowa balustrada balkonu.

Dom Mieszkalny Baranowskich

www.umciechanow.pl

Dom mieszkalny Baranowskich przy ulicy Piłsudskiego 41 - obecnie ma adres ul. 11 Pułku Ułanów Legiónowych nr 21/23. Józef Baranowski sprowadził się do Ciechanowa z Przasnysza). Obszerny budynek wystawiono w 1925 r. na gruntach wsi Aleksandrówka. W 1920 r. stała w tym miejscu radiostacja bolszewicka, której zniszczenie 15 sierpnia (przez wypad 203 Pułku Ułanów) spowodowało chaos w szeregach Armii Czerwonej i ułatwiło Polakom zwycięstwo w Bitwie Warszawskiej. Po wybudowaniu kamienicy, zamieszkał tu m.in. Karol Szwanke (bardzo ceniony ciechanowski lekarz). Po II wojnie światowej (w latach 1945-56) budynek zajmował Urząd Bezpieczeństwa Publicznego, w którym więziono i katowano polskich patriotów - żołnierzy AK, NSZ i innych organizacji niepodległościowych. Te tragiczne wydarzenia upamiętnia tablica z czarnego granitu. Obecnie kamienica jest siedzibą licznych firm - wpisana została do rejestru zabytków (nr 381/95).

Cmentarz parafialny przy ul. Płońskiej

Zdjęcie pochodzące z karty adresowej GEZ

Zdjęcie pochodzące z karty adresowej GEZ

Najstarszy cmentarz w Ciechanowie znajdujący się przy ul. Płońskiej, gdzie grzebano zmarłych od 1828 r. Znajdują się tam groby powstańców, działaczy społecznych, uczestników

rewolucji oraz mogiły poległych i pomordowanych w czasie wojny. Brama i ogrodzenie parafialnej nekropolii znajdują się w wykazie chronionych zabytków nieruchomych.

Budynek dawnej Kolei Nadwiślańskiej

źródło własne

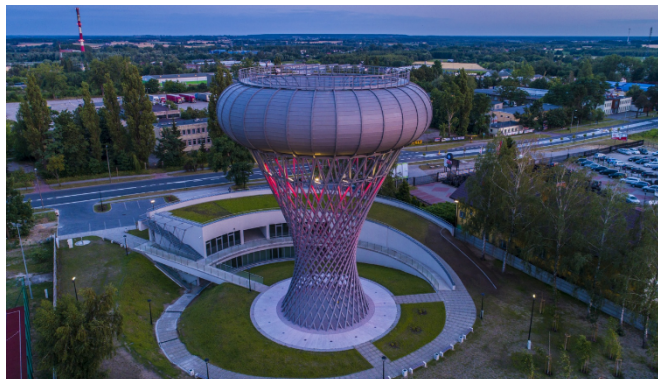
www.umciechanow.pl

Budynek mieszkalny, jedyny w regionie zachowany w pierwotnym wyglądzie, drewniany, parterowy, wielorodzinny budynek mieszkalny o stylistyce najstarszych obiektów dawnej Kolei Nadwiślańskiej. Obiekt pochodzi z końca XIX w, dotychczas budynek stał przy ul. Sienkiewicza 73 C w Ciechanowie. Zabytek został przeniesiony na działkę u zbiegu ul. Sienkiewicza i Fabrycznej, gdzie dawniej przechodziła trasa kolei wąskotorowej. Lokalizacja została wybrana na podstawie uzgodnień z konserwatorem zabytków. Drewniany obiekt mieszkalny został odtworzony z wykorzystaniem oryginalnych elementów. Od czerwca 2025 roku będzie on pełnił m.in. funkcję kulturalno-edukacyjną. Znajdą się tam treści dotyczące historii kolejnictwa.

Wieża ciśnień, ul. Płocka

Zdjęcie z archiwum MWKZ Delegatura w Ciechanowie

www.parknaukitorus.pl

Wzniesiona w 1976 r., stoi w najwyższym punkcie Ciechanowa (143 m n.p.m.). Unikalna konstrukcja: zbiornik z blachy stalowej, o pojemności 1 560 m³, ma kształt opony (torusa) wykonanej z rury o średnicy 6 m i opiera się na hiperboidalnej konstrukcji wsporczej, wykonanej z 64 prostych rur, z wierzchołkami odpowiednio przemieszczonymi w stosunku do ich podparcia na fundamencie. Zaprojektowana, jako wyrównawczy zbiornik wody dla dzielnicy przemysłowej. Jakiś czas była ona używana, ale nigdy nie zapełniono jej do końca. Jej głównym projektantem był architekt J. Bogusławski, projekt opracowano w Biurze

Projektowo-Badawczym Budownictwa Miastoprojekt Mazowsze w Warszawie przy współpracy Politechniki Warszawskiej. Wykonawcą konstrukcji był płocki Mostostal.

Wieża zaczęła zmieniać swoje oblicze w 2017 r., po przejęciu jej przez miasto od Zakładu Wodociągów i Kanalizacji oraz po pozyskaniu środków europejskich na jej rewitalizację. Inwestycja została ukończona pod koniec 2018 r. Konstrukcja została wzmocniona, oczyszczona i pomalowana, na torusie pojawiło się nowe poszycie z blachy tytanowo-cynkowej. Wieża została podświetlona, a wokół niej powstała fontanna. Przy wieży został wybudowany Park Nauki Torus.

Komin cegielni przy ul. 17 Stycznia

Zdjęcie pochodzące z karty adresowej GEZ

Budowla góruje nad dzielnicą Bloki i jest pozostałością po stuletnim zakładzie przemysłowym. Produkcja w cegielni trwała do końca lat 70-tych. Surowca dostarczały przyległe tereny, zasobne w dobrą glinę. Po wykopaliskach, które częściowo zostały zasypane, pozostały dwie duże glinianki, będące obecnie zbiornikami wodnymi. Wyczerpanie pobliskich pokładów gliny spowodowało zamknięcie zakładu. Pozostał po nim tylko komin, który znajduje się przy ul. 17 Stycznia 58. Obiekt został uznany za zabytek przemysłowy Ciechanowa.

Budynek przy ul. Fabrycznej 2

Zdjęcie pochodzące z karty adresowej GEZ

www.umciechanow.pl

Zabytek przy ul. Fabrycznej został wzniesiony w latach 1905-1907 przez Spółdzielnię Spożywców „Łydynia”, założoną z inicjatywy urzędników i robotników Cukrowni Ciechanów. Budynek wolnostojący, murowany z cegły, sytuowany niedaleko dróg wiodących do Cukrowni (ul. Fabryczna) i stacji kolejowej (ul. H. Sienkiewicza). Uroczystego otwarcia obiektu dokonał w 1907 r. pionier polskiej spółdzielczości, późniejszy Prezydent RP w latach 1922-26, Stanisław Wojciechowski. Zgodnie z wolą inicjatorów budynek miał pełnić funkcje handlowe i społeczno-kulturalne. Obecnie, po całkowitej rewitalizacji budynku, zakończonej w 2024 roku, mieści się tu Bar Mleczny „Łydynia”.

6. Ocena stanu dziedzictwa kulturowego gminy. Analiza Szans i zagrożeń

6.1 Ocena stanu dziedzictwa kulturowego miasta Ciechanów

Zgodnie z ustawą o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, na każdym właścicielu i posiadaczu zabytku spoczywają obowiązki wynikające z zasad sprawowania opieki nad zabytkami. Dbanie o stan zabytku, tym samym ponoszenie nakładów na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane, spoczywa na właścicielu i posiadaczu obiektu zabytkowego dysponującego tytułem prawnym do zabytku. W przypadku jednostki samorządu terytorialnego prowadzenie i finansowanie wspomnianych prac i robót jest zadaniem własnym.

Obiekty architektury i budownictwa wpisane do rejestru zabytków, wojewódzkiej ewidencji zabytków oraz gminnej ewidencji zabytków z terenu miasta Ciechanów prezentują zróżnicowany stan zachowania. Najlepiej zachowane są obiekty będące w ciągłym użytkowaniu, prezentują one stan zachowania dobry i bardzo dobry. Ich eksploatacja prowadzi do konieczności bieżącego dbania o nie oraz przeprowadzania wymaganych remontów. W gorszym stanie znajduje się część zabytków, które są nieużytkowane, bądź nieuregulowany jest ich stan prawny.

Niewielką grupę zabytków na terenie miasta stanowią zabytki archeologiczne. Są one o tyle szczególną grupą zabytków, że jako obiekty rozproszone, występują w zasadzie wszędzie, także z dala od terenów współcześnie zamieszkałych. Czynniki, które najbardziej zagrażają stanowiskom archeologicznym są dewastacje i kradzieże, głęboka orka prowadzona na ich obszarze oraz sytuowanie nowej zabudowy w ich obrębie, czego efektem jest wyorywanie i wydobywanie pojedynczych, bliżej nieokreślonych artefaktów.

6.2 Analiza szans i zagrożeń

Analiza SWOT stanowi jedną z najpopularniejszych technik analitycznych, pozwalających na porządkowanie informacji oraz diagnozowanie sytuacji wspólnoty samorządowej w konkretnym aspekcie.

Stanowi użyteczną pomoc przy dokonywaniu oceny zasobów i otoczenia danej jednostki samorządu terytorialnego, ułatwia też identyfikację problemów i określenie priorytetów rozwoju. Jej nazwa to skrót od pierwszych liter angielskich słów, stanowiących jednocześnie pola przyporządkowania czynników mogących mieć wpływ na powodzenie planu strategicznego – silne strony, słabe strony, szanse i zagrożenia.

Czynniki rozwoju podzielić można – ze względu na ich pochodzenie – na wewnętrzne, na które społeczność lokalna ma wpływ (silne i słabe strony), oraz na czynniki zewnętrzne – umiejscowione w bliższym i dalszym otoczeniu jednostki (szanse i zagrożenia), na które społeczność lokalna nie ma bezpośredniego wpływu. Jednocześnie czynniki te można podzielić według kryterium

charakteru wpływu na społeczność lokalną, dzięki czemu wyróżnić można czynniki: pozytywne, czyli atuty i szanse, oraz negatywne, czyli słabości i zagrożenia.

W poniższej tabeli zostały przedstawione silne i słabe strony oraz szanse i zagrożenia dotyczące zasobu zabytkowego, warunków dla realizacji działań w zakresie inicjowania, wspierania, koordynowania badań i prac budowlanych w odniesieniu do nieruchomości zabytkowych, jak również upowszechniania i promowania dziedzictwa materialnego i niematerialnego dla rozwoju Miasta Ciechanów.

Analiza SWOT

Mocne strony	Słabe strony
• Bardzo dobry stan zachowania najważniejszych obiektów zabytkowych (m. in. Zamek Książąt Mazowieckich) • Zaktualizowana gminna ewidencja zabytków; • Aktywność gminy w pozyskiwaniu środków na remonty obiektów zabytkowych; • Aktywnie działające muzea i instytucje działające na terenie gminy, zajmujące się kulturą oraz szerzeniem tradycji lokalnych; • Duża liczba wydarzeń kulturalnych: imprez plenerowych, wystaw, wykładów itp.; • Miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego gminy uwzględniające ochronę dziedzictwa kulturowego oraz wyznaczone strefy ochrony konserwatorskiej; • Uwzględnienie potrzeb ochrony dziedzictwa kulturowego w dokumentach strategicznych gminy; • Wyznaczona strefa rewitalizacji (uchwała nr 495/LI/2022 Rady Miasta Ciechanów z dnia 31 marca 2022 r.); • Zachowany historyczny układ urbanistyczny dzielnicy BLOKI;	• Niewłaściwie prowadzone remonty obiektów zabytkowych, przebudowy prowadzące do utraty cech stylowych obiektów; • Brak dostępu do obiektów zabytkowych będących w posiadaniu właścicieli prywatnych; • Degradacja elementów historycznych układów przestrzennych poprzez lokalizację nowej zabudowy • Brak świadomości części właścicieli prywatnych o wartościach zabytkowych posiadanych obiektów; • Niska świadomość właścicieli prywatnych i brak dostatecznej wiedzy na temat możliwości pozyskiwania środków zewnętrznych na niezbędne prace renowacyjne i restauratorskie; • Mieszana struktura własnościowa, utrudniająca porozumienie w sprawie remontów; • Niewielka baza turystyczna i gastronomiczna;
Szanse	Zagrożenia
• Możliwość pozyskania środków europejskich z nowej perspektywy finansowej 2021-2027 • Możliwość finansowania prac konserwatorskich ze środków budżetu państwa	• Brak wystarczających środków finansowych prywatnych właścicieli zabytków na prace konserwatorskie i restauratorskie przy tychże obiektach; • Wysokie koszty prac konserwatorskich; • Brak realnych systematycznych zachęt dla

• Modernizacja zabytkowych obiektów na terenie gminy z wykorzystaniem dotacji krajowych i unijnych; • Rozbudowana oferta kulturalna PCKiSZ COEK Studio, Biblioteki Publicznej oraz Muzeum Szlachty Mazowieckiej; • Organizowanie wydarzeń kulturowych, wystaw i spotkań promujących historię i dziedzictwo kulturowe gminy; • Adaptacja obiektów zabytkowych oraz innych o wysokich walorach historyczno-kulturowych na cele publiczne lub dla funkcji komercyjnych; • Wysoka świadomość władz Gminy oraz pracowników Urzędu o potrzebie intensyfikowania działań związanych z ochroną dziedzictwa kulturowego gminy; • Wykorzystanie potencjału zabytków rejestrowych; • Rozwój szlaków turystycznych opartych na dziedzictwie kulturowym; • Występowanie obiektów i zespołów zabytkowych mogących zainteresować potencjalnych turystów; • Dynamicznie rozwijająca się działalność kulturalna; • Systematyczne opracowywanie aktualizacji dokumentów na poziomie gminy; • Digitalizacja, cyfryzacja i transparentność materiałów dot. obiektów zabytkowych	• prywatnych inwestycji w zabytki; • Nielegalne rozbiórki obiektów zabytkowych; • Wprowadzanie elementów zagospodarowania terenu przesłaniających ekspozycję obiektów zabytkowych od strony dróg; • Zagrożenie dla zabytków niedostosowanych do obecnych standardów mieszkaniowych – zapadanie się budynków drewnianych; • Brak skutecznej egzekucji prawa; • Samowola budowlana – wprowadzanie elementów obcych; • Niezgłaszanie przypadkowo dokonanych odkryć zabytków i obiektów archeologicznych oraz znalezisk przedmiotów, co do których istnieje przypuszczenie, że mogą być zabytkami archeologicznymi; • Zawężony rynek specjalistów w dziedzinie renowacji i konserwacji zabytków;
---	---

7. Założenia programowe

7.1 Priorytety programu opieki

Na podstawie analizy szans i zagrożeń występujących w otoczeniu oraz mocnych i słabych stron miasta Ciechanów w odniesieniu do dziedzictwa kulturowego, określono następujące priorytety działań w zakresie opieki nad zabytkami:

Priorytet I:

Ochrona i świadome kształtowanie krajobrazu kulturowego gminy, jako element rozwoju społeczno-gospodarczego miasta Ciechanów.

Priorytet II:

Badanie i dokumentacja dziedzictwa kulturowego oraz promocja i edukacja służąca budowaniu tożsamości.

7.2 Kierunki działań programu opieki

Priorytet I: Ochrona i świadome kształtowanie krajobrazu kulturowego gminy, jako element rozwoju społeczno-gospodarczego miasta Ciechanów.

- 1.1 Zahamowanie degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania;
- 1.2 Określenie warunków współpracy z właścicielami zabytków;
- 1.3 Dokumentacja i popularyzacja zasobów dziedzictwa kulturowego;

Priorytet II: Badanie i dokumentacja dziedzictwa kulturowego oraz promocja i edukacja służąca budowaniu tożsamości.

- 2.1 Utrzymanie i rozwój bogactwa kulturowego oraz tożsamości regionalnej mieszkańców.
- 2.2 Publikacja materiałów promujących dziedzictwo kulturowe gminy;
- 2.3 Integracja społeczeństwa poprzez rozbudzenie poczucia wspólnej odpowiedzialności za miejsce swojego zamieszkania, w którym może występować dziedzictwo kulturowe;

7.3 Zadania programu opieki

Priorytet I: Ochrona i świadome kształtowanie krajobrazu kulturowego gminy, jako element rozwoju społeczno-gospodarczego miasta Ciechanów.

Kierunki i zadania w ramach Priorytetu nr I.

Kierunki działania	Zadania
Zahamowanie degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania	• utrzymywanie obiektów zabytkowych we właściwym stanie technicznym i estetycznym oraz prowadzenie prac remontowo-konserwatorskich przy obiektach zabytkowych stanowiących własność miasta; • długofalowa rewaloryzacja zabytkowego układu urbanistycznego śródmieścia miasta Ciechanów oraz zabytkowego układu dzielnicy BLOKI, poprzez systematyczną renowację kamienic; • stały monitoring oraz aplikowanie o środki z programów wspierających rewitalizację obiektów zabytkowych oraz ochronę dziedzictwa kulturowego; • rezerwowanie środków w budżecie gminnym, przeznaczonych na dofinansowania na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy

	zabytkach wpisanych do rejestru zabytków lub znajdujących się w gminnej ewidencji zabytków.
Określenie warunków współpracy z właścicielami zabytków	• merytoryczna pomoc właścicielom zabytków w tworzeniu wniosków aplikacyjnych o przyznanie środków na odnowę zabytku z funduszy unijnych, budżetu państwa oraz dotacji samorządowych; • podejmowanie starań o uzyskanie środków zewnętrznych na rewaloryzację zabytków; • wsparcie i udzielanie porad dotyczących pozyskiwania środków zewnętrznych przeznaczanych na remonty i restauracje obiektów zabytkowych;
Dokumentacja i popularyzacja zasobów dziedzictwa kulturowego	• przyjęcie oraz coroczna aktualizacja Planu ochrony zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych; • prowadzenie monitoringu i weryfikacji oraz aktualizacji Gminnej Ewidencji Zabytków; • uzupełnianie informacji w kartach adresowych zabytków; • współpraca z Wojewódzkim Urzędem Ochrony Zabytków podczas aktualizacji GEZ;

Priorytet II: Badanie i dokumentacja dziedzictwa kulturowego oraz promocja i edukacja służąca budowaniu tożsamości

Kierunki i zadania w ramach Priorytetu nr II

Kierunki działania	Zadania
Utrzymanie i rozwój bogactwa kulturowego oraz tożsamości regionalnej mieszkańców	• wspieranie mieszkańców w uczestnictwie w kulturze lokalnej poprzez inicjowanie działalności zespołów, orkiestr, organizacji funkcjonujących na terenie miasta; • budowanie klimatu społecznego zrozumienia i akceptacji dla idei ochrony zabytków oraz kształtowanie zasad promujących działania chroniące zabytki odczytywane jako źródło tożsamości, wiedzy, dumy z historii oraz tradycji;

Publikacja materiałów promujących dziedzictwo kulturowe gminy	• udostępnianie informacji o zabytkach znajdujących się na terenie miasta na stronie internetowej gminy miejskiej; • opracowywanie szlaków architektury zabytkowej, szlaków tematycznych jako atrakcyjnej formy promocji ułatwiającej dotarcie do wszystkich elementów dziedzictwa kulturowego. • Kontynuacja publikacji rocznika „Klucz do miasta” • wydawanie i wspieranie publikacji folderów promocyjnych, przewodników poświęconych problematyce dziedzictwa kulturowego gminy; • promowanie zabytków w prasie lokalnej poprzez serie artykułów zawierających zdjęcia, opis i historię obiektów oraz ludzi ich zamieszkujących;
Integracja społeczeństwa poprzez rozbudzenie poczucia wspólnej odpowiedzialności za miejsce swojego zamieszkania, w którym może występować dziedzictwo kulturowe	• wprowadzenie do programów szkolnych elementów wiedzy o regionalnym dziedzictwie kulturowym (także np. poprzez warsztaty oraz konkursy, itp.); • organizowanie w ramach zajęć szkolnych wycieczek krajoznawczych promujących dziedzictwo kulturowe regionu; • wykorzystanie imprez masowych organizowanych w mieście do ugruntowania tożsamości kulturowej mieszkańców gminy (udział lokalnych stowarzyszeń oraz promowania lokalnych produktów, będących elementem lokalnego dziedzictwa); • organizowanie szkoleń związanych z ochroną dziedzictwa kulturowego i udział w nich.

8. Instrumentarium realizacji programu opieki nad zabytkami

Zadania określone w niniejszym Gminnym Programie Opieki nad Zabytkami realizowane będą za pomocą następującego instrumentarium:

- instrumenty prawne:
 - uchwalanie miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego,
 - wnioskowanie o wpis do rejestru zabytków obiektów o wartościach artystycznych i zabytkowych,

- prowadzenie i bieżące aktualizowanie gminnej ewidencji zabytków,
- wykonywanie decyzji administracyjnych, (np. wojewódzkiego konserwatora zabytków);
- instrumenty finansowe:
 - udzielanie dotacji na prace remontowe, konserwatorskie i prace budowlane przy zabytkach,
 - środki budżetowe na zadania własne z przeznaczeniem na remonty i modernizacje zabytków będących własnością miasta,
 - korzystanie z programów uwzględniających dofinansowanie z środków zagranicznych, nagrody, ulgi finansowe;
- instrumenty społeczne:
 - działania stymulujące np. w zakresie edukacji, promocji, informacji,
 - działań sprzyjających tworzenie miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami oraz rozwojem turystyki;
- instrumenty koordynacji:
 - współpraca z wojewódzkim konserwatorem zabytków poprzez realizację projektów i programów dotyczących ochrony dziedzictwa kulturowego zapisanych w wojewódzkich, powiatowych i gminnych strategiach, planach rozwoju lokalnego itp.,
 - współpraca z gminami sąsiednimi, ośrodkami naukowymi i akademickimi, związkami wyznaniowymi,
 - współpraca z sąsiednimi samorządami w celu wypracowania wspólnej polityki ochrony środowiska kulturowego i przyrodniczego;
- instrumenty kontrolne:
 - monitoring stanu zagospodarowania przestrzennego oraz stanu zachowania dziedzictwa kulturowego – gminnej ewidencji zabytków,
 - oceny zmian w zagospodarowaniu przestrzennym gminy,
 - sporządzanie co dwa lata sprawozdania z realizacji GPOnZ oraz aktualizacja GPOnZ związana z ustawowym czteroletnim okresem obowiązywania,
 - monitorowanie stanu zachowania i funkcjonowania środowiska kulturowego,
 - prowadzenie stałej obserwacji procesów i zjawisk istotnych z punktu widzenia realizacji GPOnZ.

9. Zasady oceny realizacji programu opieki nad zabytkami

Proces osiągania celów, które wytyczone zostały w Gminnym Programie Opieki nad Zabytkami Miasta Ciechanów będzie monitorowany poprzez analizę stopnia jej realizacji.

Zgodnie z ustawą o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, Prezydent Miasta ma obowiązek sporządzania co dwa lata sprawozdań z realizacji gminnego programu opieki nad zabytkami a następnie przedstawienia go do akceptacji Radzie Miasta. Wskazane jest, aby sprawozdania z realizacji Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami były przekazywane do wiadomości Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków.

Sprawozdanie powinno określać poziom realizacji gminnego programu oraz efektywność wykonania planowanych zadań, w tym między innymi poziom (w % lub liczbach):

- wydatków budżetu miasta Ciechanów na ochronę i opiekę nad zabytkami,

- wartość finansową wykonanych/dofinansowanych prac remontowo-konserwatorskich przy zabytkach,
- liczbę obiektów poddanych tych pracom,
- liczbę wydanych artykułów dotyczących zabytków znajdujących się na terenie gminy w prasie lokalnej lub serwisach internetowych,
- liczbę imprez związanych z ochroną dziedzictwa kulturowego itp.
- ilość zajęć edukacyjnych, konkursów lub wycieczek zorganizowanych w ramach zajęć szkolnych i pozaszkolnych związanych z dziedzictwem kulturowym miasta Ciechanów,
- poziom objęcia terenu miasta miejscowymi planami zagospodarowania przestrzennego.

10. Źródła finansowania programu opieki nad zabytkami

Niniejszy rozdział wskazuje możliwości w zakresie pozyskiwania dodatkowych środków ze źródeł pozabudżetowych. Należy jednak stwierdzić, iż ważne jest, aby gminy również z własnej inicjatywy podjęły próbę wygospodarowania w swoich budżetach środków w rozdziale 92120 - Ochrona zabytków i opieka nad zabytkami.

Jest to o tyle istotne, iż duża część źródeł zewnętrznych wymaga zapewnienia wkładu własnego we współfinansowanych projektach. Regularne zabezpieczanie środków w budżecie miasta pozwoli na podjęcie kolejnych, systematycznych kroków w kierunku ratowania obiektów dziedzictwa kulturowego.

Zasady finansowania opieki nad zabytkami, zostały określone w zapisach art. 71 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami. W zakresie sprawowania opieki nad zabytkami osoba fizyczna lub jednostka organizacyjna posiadająca tytuł prawny do zabytku wynikający z prawa własności użytkowania wieczystego, trwałego zarządu, ograniczonego prawa rzeczowego albo stosunku zobowiązaniowego finansuje prowadzenie prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy tym zabytku. Sprawowanie opieki nad zabytkami, w tym finansowanie prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy zabytku, do którego tytuł prawny posiada jednostka samorządu terytorialnego, jest zadaniem własnym tej jednostki. Zgodnie z zapisem art. 73 osoba fizyczna, jednostka samorządu terytorialnego lub inna jednostka organizacyjna będąca posiadaczem zabytku wpisanego do rejestru zabytków albo posiadająca taki zabytek w trwałym zarządzie może ubiegać się o dotacje celową z budżetu państwa na dofinansowanie prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy zabytku. Natomiast właściciele zabytków nie wpisanych do rejestru mogą skorzystać z dotacji np. na remonty czy prace konserwatorskie w ramach funduszy lub programów związanych z obecną funkcją budynków i miejsc, realizując projekty bezpośrednio nie związane z ochroną zabytków. Dotyczy to głównie placówek oświatowych (szkoły, przedszkola, biblioteki) lub związanych z turystyką i ulokowanych w obiektach zabytkowych. Środki przeznaczone na ochronę zabytków pochodzić mogą z budżetów jednostek samorządów terytorialnych, środków prywatnych, budżetu państwa lub funduszy europejskich. O dofinansowanie prac obiektów zabytkowych położonych na terenie Miasta Ciechanów można ubiegać się z następujących źródeł:

Źródła krajowe:

- Program Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego: Dziedzictwo kulturowe – Ochrona Zabytków ((Informacja dostępna jest na stronie internetowej: www.mkidn.gov.pl)

- Program Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego: Dziedzictwo kulturowe – Wspieranie działań muzealnych (Informacja dostępna jest na stronie internetowej: www.mkidn.gov.pl)
- Program Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego: Dziedzictwo kulturowe – Kultura ludowa i tradycja (Informacja dostępna jest na stronie internetowej: www.mkidn.gov.pl)
- Program Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego: Dziedzictwo kulturowe – Ochrona dziedzictwa kulturowego za granicą (Informacja dostępna jest na stronie internetowej: www.mkidn.gov.pl)
- Program Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego: Dziedzictwo kulturowe – Ochrona zabytków archeologicznych (Informacja dostępna jest na stronie internetowej: www.mkidn.gov.pl)
- Program Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego: Dziedzictwo kulturowe – Miejsca Pamięci Narodowej (Informacja dostępna jest na stronie internetowej: www.mkidn.gov.pl)
- Program Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego: Kultura Cyfrowa (Informacja dostępna jest na stronie internetowej: www.mkidn.gov.pl)
- Promesa Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego (Informacja dostępna jest na stronie internetowej: www.mkidn.gov.pl)
- Dotacje Mazowieckiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków (Informacja dostępna jest na stronie internetowej: www.mwkz.pl)
- Dotacje Województwa Mazowieckiego (Informacja dostępna jest na stronie internetowej: www.mazovia.pl)
- Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Warszawie (Informacja dostępna jest na stronie internetowej: www.wfosigw.pl)
- Ministerstwo Spraw Wewnętrznych i Administracji – Fundusz Kościelny (Informacja dostępna jest na stronie internetowej: <https://mswia.gov.pl/pl/wyznania-immniejszosci/fundusz-koscielny>)
- Fundusz Termomodernizacji i Remontów, obsługiwany przez Bank Gospodarstwa Krajowego (Informacja dostępna jest na stronie internetowej: www.mir.gov.pl i www.bgk.com.pl) oraz <https://www.bgk.pl/osoby-fizyczne/fundusz-termomodernizacji-iremontow/>

Źródła zagraniczne:

- Źródła unijne w ramach funduszy strukturalnych:

- Regionalny Program Operacyjny Województwa Mazowieckiego (Informacja dostępna jest na stronie internetowej: www.mazovia.eu oraz <http://www.funduszeuropejskie.gov.pl>)
- Program Operacyjny Infrastruktura i Środowisko (Informacja dostępna jest na stronie internetowej: <https://www.pois.gov.pl> oraz www.nfosigw.gov.pl)
- Program Polska Cyfrowa (Informacja dostępna jest na stronie internetowej: www.polskacyfrowa.gov.pl oraz www.funduszeuropejskie.gov.pl)

- Źródła poza unijne:

- Norweski Mechanizm Finansowy oraz Mechanizm Finansowy Europejskiego Obszaru Gospodarczego (Informacja dostępna jest na stronie internetowej: www.eog.gov.pl).

11. Realizacja i finansowanie programu opieki nad zabytkami

Zgodnie z ustawą z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami na każdym właścicielu i posiadaczu zabytku spoczywają obowiązki wynikające z zasad sprawowania opieki nad zabytkami. Dbanie o stan zabytku, tym samym ponoszenie nakładów na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane spoczywa na właścicielu i posiadaczu obiektu zabytkowego, dysponującego tytułem prawnym. W przypadku jednostki samorządu terytorialnego prowadzenie i finansowanie wspomnianych prac i robót jest zadaniem własnym. Pełna realizacja zadań z zakresu ochrony zabytków przez samorząd miejski powinna przebiegać dwutorowo, uwzględniając wyznaczone w niniejszym programie priorytety.

Gminny Program Opieki nad Zabytkami miasta Ciechanów jest dokumentem długofalowym, zapisy w nim zawarte powinny być brane pod uwagę we wszelkich działaniach związanych z ochroną dziedzictwa kulturowego na terenie miasta. Konsekwentna realizacja założeń Programu przyczyni się do poprawy jakości środowiska kulturowego, wzrostu nakładów finansowych na inwestycje związane z obiektami zabytkowymi (zarówno w przypadku osób prywatnych, administracji publicznej, jak i organizacji pozarządowych), szerszej promocji miasta i przyciągnięcia turystów, a także do wzrostu świadomości regionalnej mieszkańców i poprawy ich sytuacji materialnej.

W sporządzanych co cztery lata aktualizacjach Programu powinny znajdować się odniesienia do uaktualnionych zapisów dotyczących ochrony dziedzictwa kulturowego, zawartych w innych dokumentach strategicznych gminy, zwrócić też należy uwagę na wyszczególnienie obowiązujących w danym momencie aktów prawnych.

Gminny Program Opieki nad Zabytkami kładzie szczególny nacisk na wykorzystanie istniejących źródeł finansowania inwestycji związanych z opieką nad zabytkami, intensywne działania w obszarach najbardziej atrakcyjnych historycznie, promocję dziedzictwa kulturowego oraz wypracowanie odpowiednich schematów współpracy administracji samorządowej z właścicielami obiektów zabytkowych.

Biorąc pod uwagę położenie miasta Ciechanów oraz obecność obiektów posiadających wartości zabytkowe Gminny Program Opieki nad Zabytkami stanowić będzie pomocne narzędzie w ukierunkowaniu polityki gminnej w zakresie rozwoju turystyki, promocji i ochrony dziedzictwa kulturowego, prowadzonej w sposób uporządkowany i długoterminowy. Wszystkie te elementy przyczynią się do postrzegania Ciechanowa jako miasta przyjaznego turystom i inwestorom, dumnego ze swoich walorów zabytkowych oraz dbającego o własne dziedzictwo kulturowe i historyczne.

12. Część graficzna programu opieki nad zabytkami

Część graficzna gminnego programu opieki nad zabytkami miasta Ciechanów zawiera syntezę istniejącego stanu dziedzictwa kulturowego:

- Załącznik do Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami miasta Ciechanów – lokalizacja zabytków znajdujących się w Gminnej Ewidencji Zabytków.

13. Aneksy

Tabela nr 4 Obiekty znajdujące się w gminnej ewidencji zabytków

L.p.	nr karty	zabytek	adres	wpis obiektu
1	1	stanowisko archeologiczne 11, AZP 42-62/1	ul. Wiejska	-
2	2	stanowisko archeologiczne 12, AZP 42-62/2	ul. Komunalna, Rybna, Wiejska	-
3	3	stanowisko archeologiczne 13, AZP 42-62/3	ul. Komunalna	-
4	4	stanowisko archeologiczne 14, AZP 42-62/4	ul Komunalna	-
5	5	stanowisko archeologiczne 15, AZP 42-63/25	ul. Przasnyska	-
6	6	Grodzisko z podgrodzem – obszar zawiera stanowisko arch. 11 AZP 43-62/1	ul. 3-go Maja, Ściegiennego, Strażacka	R
7	7	Historyczne założenie urbanistyczne śródmieścia i warstwa kulturowa	śródmieście	R

Założenia zieleni miejskiej				
8	8	park przy Farskiej Górze	ul. 3-go Maja	R
9	9	park przy kościele poaugustiańskim	ul. 3-go Maja, Orylska	
10	10	ciąg spacerowy nad Łydynią	śródmieście	

11	11	dom mur. pocz. XX w.	ul. 3-go Maja 1	-
12	12	bank mur. 1910r.	ul. 3-go Maja 3	R
13	13	fabryczka ob. bud. handlowo-usługowe mur. k. XIX w.	ul. 3-go Maja 4	-
14	14	dom mur. 1888r.	ul. 3-go Maja 7	R
15	15	dom mur. ok. 1900r.	ul. 3-go Maja 8	-
16	16	dom mur. pocz. XX w.	ul. 11 Pułku Ułanów Leg. 7a	-
17	17	dom mur. ok. 1935r.	ul. 11 Pułku Ułanów Leg. 11	R
18	18	dom mur. ok. 1935r.	ul. 11 Pułku Ułanów Leg. 15a	-
19	19	dom mur. ok. 1928r.	ul. 11 Pułku Ułanów Leg. 21	R
20	20	dom mur. ok. 1930r.	ul. 11 Pułku Ułanów Leg. 23	R

Zespół budynków starostwa ob. Pow. Kom. Policji				
21	21	bud. A mur. ok. 1925r.	ul. 11 Pułku Ułanów Leg. 25a	R
22	22	bud. B mur. ok. 1925r.	ul. 11 Pułku Ułanów Leg. 25b	
23	23	bud. C mur. ok. 1925r.	ul. 11 Pułku Ułanów Leg. 25c	
24	24	bud. D mur. ok. 1925r.	ul. 11 Pułku Ułanów Leg. 25d	

25	25	dom mur. pocz. XX w.	ul. 11 Pułku Ułanów Leg. 31	-
26	26	dom mur. pocz. XX w.	ul. 11 Pułku Ułanów Leg. 39	-

Historyczny zespół budowlany, powstały w latach 1940-44				
27	27	dom mur. 1940 – 1943r.	ul. 17-go Stycznia 19	R
28	28	dom mur. 1940 – 1943r.	ul. 17-go Stycznia 21	

L.p.	nr karty	zabytek	adres	wpis obiektu
29	29	dom mur. 1940 – 1943r.	ul. 17-go Stycznia 23	
30	30	dom mur. 1940 – 1943r.	ul. 17-go Stycznia 25	
31	31	dom mur. 1940 – 1943r.	ul. 17-go Stycznia 27	
32	32	dom mur. 1940 – 1943r.	ul. 17-go Stycznia 37	
33	33	dom mur. 1940 – 1943r.	ul. 17-go Stycznia 41	
34	34	dom mur. 1940 – 1943r.	ul. 17-go Stycznia 48	
35	35	dom mur. 1940 – 1943r.	ul. 17-go Stycznia 50	
36	36	dom mur. 1940 – 1943r.	ul. 17-go Stycznia 76	
37	37	dom mur. 1940 – 1943r.	ul. 17-go Stycznia 78	
38	38	dom mur. 1940 – 1943r.	ul. 17-go Stycznia 80	
39	39	dom mur. 1940 – 1943r.	ul. 17-go Stycznia 82	
40	40	dom mur. 1940 – 1943r.	ul. 17-go Stycznia 84	

41	41	komin cegielni ok. 1900r.	ul. 17-go Stycznia 58	-
-	42	Fabryczka ob. bud. warsztatowe mur. ok. 1900r.	ul. Augustiańska 1	Wykreślono (znak sprawy: DC.5140.80.2014.R M)

Zespół poaugustiański				
42	43	kościół parafialny pw. Nawiedzenia NMP mur. XIV/XVII w.	ul. Augustiańska 2	R
43	44	cmentarz przykościelny k. XIV w	ul. Augustiańska 2	EW
44	45	mur z bramą – dzwonnica k. XIX w.	ul. Augustiańska 2	R
45	46	bud. klasztoru Augustianów mur. XVIII/XIX w.	ul. Augustiańska 2	R
46	47	bud. plebanii mur. k. XIX w.	ul. Augustiańska 3	EW

47	48	bud. Dawnego Stowarzyszenia Spożywców „Łydynia”, wzniesiony na początku XX wieku	ul. Fabryczna 2	R
48	49	dom mur. ok. 1900r.	ul. Fabryczna 9	-

Zespół dyrekcji cukrowni ul. Fabryczna				
49	50	dom dyrektora mur. ok. 1882r.	ul. Fabryczna 11	R
50	51	park k. XIX w.	ul. Fabryczna 11	

51	52	dom mur. 1940 – 1943r.	ul. Fabryczna 15	-
52	53	dom mur. k. XIX w.	ul. Fabryczna 17	-
53	54	dom d. stajnia ob. mur. k. XIX w.	ul. Fabryczna 17a	-

Zespół cukrowni ul. Fabryczna				
54	55	bud. cukrowni mur. 1882r.	ul. Fabryczna 19	-
55	56	garaże ob. magazyny mur. k. XIX w.	ul. Fabryczna 19	-

L.p.	nr karty	zabytek	adres	wpis obiektu
56	57	produktownia mur. 1882r.	ul. Fabryczna 19	EW

Zespół budowlany byłej cukrowni „Opinogóra”				
57	58	bud. administr. - magazynowy mur. pocz. XX w.	ul. Fabryczna 28	R
58	59	bud. wartowni mur. pocz. XX w.	ul. Fabryczna 30	R
59	60	bud. „nowej cukrowni” mur. pocz. XX w.	ul. Fabryczna 32	R

60	61	kotłownia mag. cukru mur. k. XIX w.	ul. Fabryczna 33b	EW
61	62	magazyn cukru mur. k. XIX w.	ul. Fabryczna 35	EW

Historyczny zespół budowlany, powstały w latach 1940-44				
62	63	dom mur. 1940 – 1943r.	ul. Bartosza Głowackiego 4	R
63	64	dom mur. 1940 – 1943r.	ul. Bartosza Głowackiego 6	
64	65	dom mur. 1940 – 1943r.	ul. Bartosza Głowackiego 8	
65	66	dom mur. 1940 – 1943r.	ul. Bartosza Głowackiego 10	
66	67	dom mur. 1940 – 1943r.	ul. Bartosza Głowackiego 12	

67	68	dom mur. ok. 1930r.	ul. Gostkowska 11	-
68	69	dom mur. ok. 1933r.	ul. Gostkowska 21	-
69	70	dom mur. ok. 1929r.	ul. Gostkowska 42	-
70	71	bud. pocztowo – mieszk. mur. ok. 1910r.	ul. Grodzka 1	R
71	72	dom oficyna mur. ok. 1910r.	ul. Grodzka 3a	R
72	73	dom mur. 1925r.	ul. Grodzka 8	-
73	74	dom mur.	ul. Gruduska 5	-
74	75	dom drew.	ul. Gruduska 7	-
75	76	dom drew.	ul. Gruduska 45	-

Historyczny zespół budowlany, powstały w latach 1940-44				
76	77	dom mur. 1940 – 1943r.	ul. Gen. Józefa Hallera 1/3	R
77	78	dom mur. 1940 – 1943r.	ul. Gen. Józefa Hallera 5/7	
78	79	dom mur. 1940 – 1943r.	ul. Gen. Józefa Hallera 9/11	
79	80	dom mur. 1940 – 1943r.	ul. Gen. Józefa Hallera 13/15	
80	81	dom mur. 1940 – 1943r.	ul. Gen. Józefa Hallera 17	
81	82	dom mur. 1940 – 1943r.	ul. Gen. Józefa Hallera 19	
82	83	dom mur. 1940 – 1943r.	ul. Gen. Józefa Hallera 21/23	

83	84	dom mur. ok. 1900r.	pl. Jana Pawła II 2	EW
84	85	ratusz mur. XIX w.	pl. Jana Pawła II 6	R
85	86	dom mur. pocz. XX w.	pl. Jana Pawła II 10	EW
86	87	dom mur. ok. 1850r.	pl. Jana Pawła II 16	-
87	88	bud. administracji browaru	ul. Kilińskiego 4/8	R
88	89	dom mur. ok. 1920r.	ul. Kilińskiego 16/18	-
89	90	dom mur. ok. 1925r.	ul. Kilińskiego 20a	-

L.p.	nr karty	zabytek	adres	wpis obiektu
90	91	dom mur. ok.1935r.	ul. Kilińskiego 22	-
91	92	dom mur. ok.1915r.	ul. Kilińskiego 24	EW
92	93	bud. dowództwa straży granicznej ob. bud. biurowy mur. ok.1930r.	pl. Kościuszki 5	R
93	94	dom mur. ok. 1910r.	pl. Kościuszki 6	EW
94	95	dom mur. 1930r.	ul. Kraszewskiego 7	-
95	96	dom (willa) mur. pocz. XX w.	ul. Małgorzacka 7	-
-	97	młyn PZZ mur. pocz XX w.	ul. Małgorzacka 8	Wykreślono (decyzja Nr 93/DC/2016)
96	98	dom mur. ok.1910r.	ul. Mickiewicza 1/3	R

Historyczny zespół budowlany, powstały w latach 1940-44				
97	99	dom mur. 1940 – 1943r.	ul. Stanisława Moniuszki 1/3	R
98	100	dom mur. 1940 – 1943r.	ul. Stanisława Moniuszki 2/4	
99	101	dom mur. 1940 – 1943r.	ul. Stanisława Moniuszki 5/7	
100	102	dom mur. 1940 – 1943r.	ul. Stanisława Moniuszki 6/8	
101	103	dom mur. 1940 – 1943r.	ul. Stanisława Moniuszki 9/11	
102	104	dom mur. 1940 – 1943r.	ul. Stanisława Moniuszki 13/15	
103	105	dom mur. 1940 – 1943r.	ul. Stanisława Moniuszki 14/16	
104	106	dom mur. 1940 – 1943r.	ul. Stanisława Moniuszki 18/20	

105	107	dom mur. l. 40-50-te XX w.	ul. Nadfosna 5	-
106	108	dom drew. pocz. XX w.	ul. Nadrzeczna 8	-
107	109	dom mur. pocz. XX w.	ul. Nadrzeczna 9	-
108	110	dom mur. ok. 1920r.	ul. Nadrzeczna 11	-
-	111	dom drew. ok.1920r.	ul. Nadrzeczna 13	Wykreślono (decyzja Nr 155/DC/2016)
109	112	główny budynek magazynowy oraz budynek produkcyjno usługowy dawnego młyna, mur. pocz. XX w.	ul. Nadrzeczna 17	R
110	113	dom kamienica mur. pocz. XX w.	ul. Nadrzeczna 28	EW

Historyczny zespół budowlany, powstały w latach 1940-44				
111	114	dom mur. 1940 – 1943r.	ul. Gabriela Narutowicza 4	R
112	115	dom mur. 1940 – 1943r.	ul. Gabriela Narutowicza 6/12	

113	116	dom mur. pocz. XX w.	ul. Nowozagumienna 9	-
114	117	dom mur. pocz. XX w.	ul. Nowozagumienna 13	-
115	118	dom mur. pocz. XX w.	ul. Nowozagumienna 23	-
116	119	dom mur. pocz. XX w.	ul. Nowozagumienna 29	-
-	120	dom mur. pocz. XX w.	ul. Nowozagumienna 31	Wykreślono

L.p.	nr karty	zabytek	adres	wpis obiektu
Historyczny zespół budowlany, powstały w latach 1940-44				
117	121	dom mur. 1940 – 1943r.	ul. Stefana Okrzei 1	R
118	122	dom mur. 1940 – 1943r.	ul. Stefana Okrzei 3	
119	123	dom mur. 1940 – 1943r.	ul. Stefana Okrzei 5	
120	124	dom mur. 1940 – 1943r.	ul. Stefana Okrzei 11, Wyzwolenia 14	
121	125	dom mur. 1940 – 1943r.	ul. Stefana Okrzei 12	
122	126	dom mur. 1940 – 1943r.	ul. Stefana Okrzei 13, Wyzwolenia 16	
123	127	dom mur. 1940 – 1943r.	ul. Stefana Okrzei 15, Wyzwolenia 18	
124	128	dom mur. 1940 – 1943r.	ul. Stefana Okrzei 16	
125	129	dom mur. 1940 – 1943r.	ul. Stefana Okrzei 18	
126	130	dom mur. 1940 – 1943r.	ul. Stefana Okrzei 20	
127	131	dom mur. 1940 – 1943r.	ul. Stefana Okrzei 22	
128	132	dom mur. pocz. XX w.	ul. Orylska 1	EW
129	133	dom drewn. pocz. XX w.	ul. Orylska 2	-
130	134	cerkiew prawosławna ob. dom drewn.-mur. pocz. XX w.	ul. Orylska 3b	EW
131	135	dom ob. admin. mur. pocz. XX w.	ul. Orylska 6	EW
132	136	dom ob. admin. mur. pocz. XX w.	ul. Orylska 8	-
133	137	dom mur. pocz. XX w.	ul. Orylska 14	-
134	138	dom, powstały w 4 ćwierci XIX w., wraz z otoczeniem	ul. Augustiańska 1	R
135	139	dom mur. k. XIX w.	ul. Osada Fabryczna 2	EW
136	140	bud. gospod. d. chlewy mur. k. XIX w.	ul. Osada Fabryczna 2	EW
137	141	dom mur. po 1882r.	ul. Osada Fabryczna 3	EW
138	142	d. szkoła ob. dom mur. po 1882r.	ul. Osada Fabryczna 4	EW
139	143	d. ochronka ob. dom mur. k. XIX w.	ul. Osada Fabryczna 8	EW
Historyczny zespół budowlany, powstały w latach 1940-44				
140	144	dom mur. 1940 – 1943r.	pl. Józefa Piłsudskiego 1	R
141	145	dom mur. 1940 – 1943r.	pl. Józefa Piłsudskiego 2/3	
142	146	dom mur. 1940 – 1943r.	pl. Józefa Piłsudskiego 4/5	
143	147	dom mur. k. XIX w.	ul. Płońska 7	-
144	148	dom mur. ok. 1920r.	ul. Płońska 9	-
145	149	dom mur. ok. 1925r.	ul. Płońska 10	EW
146	150	dom mur. ok. 1927r.	ul. Płońska 11	-
147	151	dom drewn. 4 ćw. XIX w.	ul. Płońska 14a	EW
148	152	dom mur. 1935r.	ul. Płońska 20a	-
149	153	dom mur. 1930r.	ul. Płońska 20d	-
150	154	dom mur. pocz. XX w.	ul. Płońska 22	-
151	155	dom mur. pocz. XX w.	ul. Płońska 23	-
-	156	dom drewn. pocz. XX w.	ul. Płońska 31	Wykreślono

L.p.	nr karty	zabytek	adres	wpis obiektu
				(decyzja Nr 214/DC/2018)
152	157	dom mur. pocz. XX w.	ul. Płońska 32	-
153	158	dom mur. pocz. XX w.	ul. Płońska 34	-
154	159	dom mur. ok. 1920r.	ul. Płońska 36	-
-	160	dom drew. po 1880r.	ul. Płońska 38	Wykreślono
-	161	dom drew. po 1880r.	ul. Płońska 38a	Wykreślono
-	162	dom mur. pocz. XX w.	ul. Płońska 41	-
155	163	dom drew. pocz. XX w.	ul. Płońska 42	-
-	164	dom drew. 1924r.	ul. Płońska 43	-
156	165	dom drew. po 1880r.	ul. Płońska 44	EW
157	166	dom mur. 1932r.	ul. Płońska 56	-
158	167	dom mur. pocz. XX w.	ul. Płońska 58	R
159	168	dom drew. pocz. XX w.	ul. Płońska 67	-
160	169	dom drew. 2 poł. XIX w.	ul. Płońska 96	EW
161	170	dom mur. pocz. XX w.	ul. Płońska 124	-
162	171	dom drew. pocz. XX w.	ul. Płońska 144	-
163	172	dom mur. pocz. XX w.	ul. Płońska 150	-
164	173	dom drew-mur. pocz. XX w.	ul. Płońska 167	-

Zespół cmentarza parafialnego rzym-kat. ul. Płońska				
165	174	cmentarz parafialny ok. 1850r.	ul. Płońska	R
166	175	kaplica cmentarna mur. pocz. XX w.	ul. Płońska	
167	176	mur z bramami i furtkami pocz. XX w.	ul. Płońska	
168	177	drzewostan na terenie cmentarza	ul. Płońska	

Historyczny zespół budowlany, powstały w latach 1940-44				
169	178	dom mur. 1940 – 1943r.	ul. Powstańców Warszawskich 2	R
170	179	dom mur. 1940 – 1943r.	ul. Powstańców Warszawskich 5	
171	180	dom mur. 1940 – 1943r.	ul. Powstańców Warszawskich 7	
172	181	dom mur. 1940 – 1943r.	ul. Powstańców Warszawskich 9	
173	182	dom mur. 1940 – 1943r.	ul. Powstańców Warszawskich 15	
174	183	dom mur. 1940 – 1943r.	ul. Powstańców Warszawskich 20	
175	184	dom mur. 1940 – 1943r.	ul. Powstańców Warszawskich 22	

176	185	dom mur. pocz. XX w.	ul. Pułtуска 13 (d. Woj. Pol. 2)	-
177	186	dom mur. ok. 1900r.	ul. Pułtуска 15a	EW
178	187	dom mur. pocz. XX w.	ul. Pułtуска 17	-
179	188	dom mur. k. XIX w.	ul. Pułtуска 35	EW
180	189	dom mur. 1927r.	ul. Pułtуска 39	-
181	190	cmentarz żydowski XIX/XX w.	ul. Pułtуска	-
182	191	dom drew. ok. 1920r.	ul. Henryka Sienkiewicza 6	EW

L.p.	nr karty	zabytek	adres	wpis obiektu
Historyczny zespół budowlany, powstały w latach 1940-44				
183	192	dom mur. 1940 – 1943r.	ul. Henryka Sienkiewicza 7	R
184	193	dom mur. 1940 – 1943r.	ul. Henryka Sienkiewicza 9	
185	194	dom mur. ok. 1930r.	ul. Henryka Sienkiewicza 10	-
Historyczny zespół budowlany, powstały w latach 1940-44				
186	195	d. kasyno oficerskie mur. 1940 – 1943r.	ul. Henryka Sienkiewicza 13c	R
187	196	dom mur. 1940 – 1943r.	ul. Henryka Sienkiewicza 15	
188	197	dom mur. 1940 – 1943r.	ul. Henryka Sienkiewicza 16/18	
189	198	dom mur. 1940 – 1943r.	ul. Henryka Sienkiewicza 17/19	
190	199	dom mur. 1940 – 1943r.	ul. Henryka Sienkiewicza 20/22	
191	200	dom mur. 1940 – 1943r.	ul. Henryka Sienkiewicza 24/26	
192	201	dom mur. ok. 1925r.	ul. Henryka Sienkiewicza 25	-
Historyczny zespół budowlany, powstały w latach 1940-44				
193	202	dom mur. 1940 – 1943r.	ul. Henryka Sienkiewicza 28	R
194	203	dom mur. 1940 – 1943r.	ul. Henryka Sienkiewicza 30/30a	
195	204	dom mur. 1940 – 1943r.	ul. Henryka Sienkiewicza 31	
196	205	dom mur. 1940 – 1943r.	ul. Henryka Sienkiewicza 32a	
197	206	dom mur. 1940 – 1943r.	ul. Henryka Sienkiewicza 32b	
198	207	dom mur. 1940 – 1943r.	ul. Henryka Sienkiewicza 32c	
199	208	dom mur. 1940 – 1943r.	ul. Henryka Sienkiewicza 32d	
200	209	budynek dawnego Zakładu dla Sierot, wzniesiony w latach 1926-31, wraz z otoczeniem	ul. Henryka Sienkiewicza 33	R
Historyczny zespół budowlany, powstały w latach 1940-44				
201	210	dom mur. 1940 – 1943r.	ul. Henryka Sienkiewicza 34/36	R
202	211	dom mur. 1940 – 1943r.	ul. Henryka Sienkiewicza 35	
203	212	dom mur. 1940 – 1943r.	ul. Henryka Sienkiewicza 38/40	
204	213	dom mur. 1940 – 1943r.	ul. Henryka Sienkiewicza 39	
205	214	dom mur. 1940 – 1943r.	ul. Henryka Sienkiewicza 41/43	
206	215	dom mur. 1940 – 1943r.	ul. Henryka Sienkiewicza 42/44	
207	216	dom mur. 1940 – 1943r.	ul. Henryka Sienkiewicza 45/47	
208	217	dom mur. 1940 – 1943r.	ul. Henryka Sienkiewicza 46/48	
209	218	dom mur. 1940 – 1943r.	ul. Henryka Sienkiewicza 50/52	
210	219	dom mur. 1940 – 1943r.	ul. Henryka Sienkiewicza 53/55	
211	220	dom mur. 1940 – 1943r.	ul. Henryka Sienkiewicza 54/56	
212	221	dom mur. 1940 – 1943r.	ul. Henryka Sienkiewicza 57/59	

L.p.	nr karty	zabytek	adres	wpis obiektu
213	222	dom mur. 1940 – 1943r.	ul. Henryka Sienkiewicza 58	
214	223	dom mur. 1940 – 1943r.	ul. Henryka Sienkiewicza 60/62	
215	224	dom mur. 1940 – 1943r.	ul. Henryka Sienkiewicza 61/63	
216	225	dom mur. 1940 – 1943r.	ul. Henryka Sienkiewicza 64/66	
217	226	dom mur. 1940 – 1943r.	ul. Henryka Sienkiewicza 65	
218	227	dom mur. 1940 – 1943r.	ul. Henryka Sienkiewicza 67	
219	228	dom mur. 1940 – 1943r.	ul. Henryka Sienkiewicza 68/70	
220	229	dom mur. 1930 – 1935r.	ul. Henryka Sienkiewicza 71b	-

Historyczny zespół budowlany, powstały w latach 1940-44				
221	230	dom mur. 1940 – 1943r.	ul. Henryka Sienkiewicza 72/74	R

-	231	bud. dworcowy 1940 – 1943r.	ul. Henryka Sienkiewicza 73a	-
222	232	dom drewn. 4 ćw. XIX w.	w trakcie przemieszczenia, zgodnie z decyzją Nr 385/DC/2017, dawniej ul. Henryka Sienkiewicza 73C	R

Historyczny zespół budowlany, powstały w latach 1940-44				
223	233	dom mur. 1940 – 1943r.	ul. Henryka Sienkiewicza 78	R
224	234	dom mur. 1940 – 1943r.	ul. Henryka Sienkiewicza 80	
225	235	dom mur. 1940 – 1943r.	ul. Henryka Sienkiewicza 88/90/92	

226	236	dom drewn. ?	ul. Henryka Sienkiewicza 94	-
227	237	dom mur. ok. 1920r.	ul. Sierakowskiego 3	-
228	238	dom mur. ok. 1930r.	ul. Sierakowskiego 5	-
229	239	dom mur. 1932r.	ul. Sierakowskiego 16	R
230	240	dom mur. 1922r.	ul. Sierakowskiego 20	-
231	241	dom mur. pocz. XX w.	ul. Sierakowskiego 22	-

Historyczny zespół budowlany, powstały w latach 1940-44				
232	242	dom mur. 1940 – 1943r.	ul. Spółdzielcza 1/3/5	R

233	243	dom mur. 1912r.	ul. Ściegiennego 2	R
234	244	dom mur. pocz. XX w.	ul. Ściegiennego 5	EW
235	245	dom mur. pocz. XX w.	ul. Ściegiennego 7	EW
236	246	dom mur. 1902r.	ul. Ściegiennego 9	R

Zespół kościoła farnego ul. Ściegiennego				
237	247	kościół pw. Narodzenia NMP mur. XIV/XVII/XVIII w.	ul. Ściegiennego 11	R
238	248	kiosk na dewocjonalia mur. pocz. XX w.	ul. Ściegiennego 11	EW
239	249	cmentarz przykościelny XIII w.	ul. Ściegiennego 11	EW
240	250	dzwonnica mur. 1889r.	ul. Ściegiennego 11	R
241	251	plebania mur. k. XIX w.	ul. Ściegiennego 11	EW
242	252	dom parafialny mur. ok. 1910r.	ul. Ściegiennego 18	EW

L.p.	nr karty	zabytek	adres	wpis obiektu
243	253	organistówka drewn. pocz. XX w.	ul. Ściegiennego 20	EW
244	254	dom mur. pocz. XX w.	ul. Śląska 7	R
245	255	dom mur. pocz. XX w.	ul. Śląska 12	-
246	256	dom mur. pocz. XX w.	ul. Śląska 15	EW
247	257	bud. biurowy GS mur. k. XIX w.	ul. Śmiecińska 9	-
Historyczny zespół budowlany, powstały w latach 1940-44				
248	258	dom mur. 1940 – 1943r.	ul. Aleksandra Świętochowskiego 1	R
249	259	dom mur. 1940 – 1943r.	ul. Aleksandra Świętochowskiego 2/4/6	
250	260	dom mur. 1940 – 1943r.	ul. Aleksandra Świętochowskiego 3/5	
251	261	dom mur. 1940 – 1943r.	ul. Aleksandra Świętochowskiego 7	
252	262	dom mur. pocz. XX w.	ul. Warszawska 2	-
253	263	dom mur. pocz. XX w.	ul. Warszawska 6	EW
254	264	dom mur. pocz. XX w.	ul. Warszawska 10	-
255	265	dom mur. k. XIX w.	ul. Warszawska 14	EW
256	266	dom mur. ok. 1910r.	ul. Warszawska 18	R
257	267	dom mur. pocz. XX w.	ul. Warszawska 19	R
258	268	dom mur. pocz. XX w.	ul. Warszawska 25	-
259	269	dom mur. 4 ćw. XIX w.	ul. Warszawska 33	R
260	270	dom mur. 4 ćw. XIX w.	ul. Warszawska 34	R
261	271	dom mur. ok. 1935r.	ul. Warszawska 37	-
262	272	dom mur. pocz. XX w.	ul. Warszawska 51	-
263	273	dom mur. pocz. XX w.	ul. Warszawska 53	-
264	274	dom mur. pocz. XX w.	ul. Warszawska 55	-
265	275	dom mur. ok. 1925r.	ul. Warszawska 56	-
266	276	dom mur. ok. 1930r.	ul. Warszawska 60	-
267	277	bank ob. muzeum mur. ok. 1920r.	ul. Warszawska 61	R
268	278	bank ob. muzeum oficyna mur. ok. 1920r.	ul. Warszawska 61a	R
269	279	dom mur. 1925r.	ul. Warszawska 68	R
270	280	dom oficyna mur. 1905r.	ul. Warszawska 66a,b	R
271	281	dom mur. 1930r.	ul. Waryńskiego 5	-
-	282	dom mur. 1930r.	ul. Waryńskiego 9	-
272	283	dom mur. 1925r.	ul. Waryńskiego 12/14	-
273	284	stodoła drewn. pocz. XX w.	ul. Wiosenna 9	EW
274	285	dom drewn. ok. 1880r.	ul. Wiosenne 13	EW
275	286	dom drewn. pocz. XX w.	ul. Witosa 46	EW
276	287	dom mur. pocz. XX w.	ul. Witosa 71	-
277	288	dom mur. pocz. XX w.	ul. Witosa 79	-
278	289	dom mur. pocz. XX w.	ul. Wojska Polskiego 7a	-
279	290	dom drewn. ok. 1910r.	ul. Wojska Polskiego 8	-

L.p.	nr karty	zabytek	adres	wpis obiektu
280	291	dom mur. pocz. XX w.	ul. Wojska Polskiego 12	-
281	292	dom mur. 1925r.	ul. Wojska Polskiego 13	-
282	293	dom drew. pocz. XX w.	ul. Wojska Polskiego 16	-
283	294	dom mur. pocz. XX w.	ul. Wojska Polskiego 19	-
284	295	dom drew. pocz. XX w.	ul. Wojska Polskiego 21	-
285	296	dom drew. ok. 1910r.	ul. Wojska Polskiego 25	EW
286	297	dom drew. ok. 1910r.	ul. Wojska Polskiego 27	EW
287	298	dom mur. pocz. XX w.	ul. Wojska Polskiego 28	-
288	299	dom drew. pocz. XX w.	ul. Wojska Polskiego 31	-
289	300	dom mur. ok. 1910r.	ul. Wojska Polskiego 32	-
290	301	dom mur. 1 ćw. XX w.	ul. Wojska Polskiego 34	-
291	302	dom mur. pocz. XX w.	ul. Wojska Polskiego 38	-
292	303	dom mur. 1904r.	ul. Wojska Polskiego 39	R
293	304	guzikarnia, młyn ob. bud gosp. mur. 1910r	ul. Wojska Polskiego 39	R
-	305	dom drew. pocz. XX w.	ul. Wojska Polskiego 43	R

Zespół koszar ul. Wojska Polskiego				
294	306	obszar koszar XIX/XX w.	ul. Wojska Polskiego 54	R
295	307	bud. nr 1 koszary mur. 1887-1910r.		
296	308	bud. nr 2 koszary mur. 1887-1910r..		R
297	309	bud. nr 4 koszary mur. 1887-1910r.		
298	310	bud. nr 5 koszary mur. 1887-1910r.		
299	311	bud. nr 7 klub garnizon. mur. 1887-1910r.		
300	312	bud. nr 8 biurowy mur. 1887-1910r.		
301	313	bud. nr 9 wartownia i areszt garniz. mur. 1887-1910r.		
302	314	bud. nr 10 remiza mur. 1887-1910r.		
303	315	bud. nr 11 kantyna ob. magazyn mur. 1887-1910r.		
304	316	bud. nr 12 mag. mundurowy mur. 1855r.		
305	317	bud. nr 13 biurowy mur. 1887-1910r.		
306	318	bud. nr 14 łaźnia mur. 1887-1910r.		
307	319	bud. nr 15 koszary mur. 1887-1910r.		
308	320	bud. nr 16 kuźnia mur. 1887-1910r.		
309	321	bud. nr 18 mag. żywn. mur. 1887-1910r.		
310	322	bud. nr 19 mur.		
311	323	bud. nr 20 mag. mat. tech. mur. 1855r.		
312	324	bud. nr 21 mur.		
313	325	bud. nr 24 mur.		
314	326	bud. nr 29 mag. broni mur. 1912r.		
315	327	bud. nr 30 mag. broni mur. 1912r.		
316	328	bud. nr 42 garaż mur. 1912r.		
317	329	bud. nr 43 garaż mur. 1912r.		

L.p.	nr karty	zabytek	adres	wpis obiektu
318	330	bud. nr 44 garaż mur. 1912r.		
319	331	bud. nr 45 garaż mur. 1912r.		
320	332	bud. nr 46 garaż mur. 1912r.		
321	333	bud. nr 47 garaż mur. 1912r.		
322	334	bud. nr 48 garaż mur. 1912r.		
323	335	bud. nr 49 kostnica mur. 1887-1910r.		
324	336	bud. nr 51 izba chorych mur. 1942r.		
325	337	bud. nr 55 mag. amunicji mur.		

326	338	dom mur. ok. 1930r.	ul. Wojska Polskiego 55	-
327	339	dom drew. pocz. XX w.	ul. Wojska Polskiego 56	-
328	340	dom drew. pocz. XX w.	ul. Wojska Polskiego 81	-
329	341	dom drew. pocz. XX w.	ul. Wojska Polskiego 82	-
330	342	dom drew. ok. poł. XIX w.	ul. Wojska Polskiego 93	EW
331	343	dom mur. pocz. XX w.	ul. Wojska Polskiego 109	-
332	344	dom drew. pocz. XX w.	ul. Wojska Polskiego 119	-
333	345	dom drew. tynk. ok. 1900r.	ul. Wojska Polskiego 129	-

	Historyczny zespół budowlany, powstały w latach 1940-44			
334	346	dom mur. 1940 – 1943r.	ul. Wyzwolenia 4	R
335	347	dom mur. 1940 – 1943r.	ul. Wyzwolenia 7	
336	348	dom mur. 1940 – 1943r.	ul. Wyzwolenia 8	
337	349	dom mur. 1940 – 1943r.	ul. Wyzwolenia 9	
338	350	dom mur. 1940 – 1943r.	ul. Wyzwolenia 10	
339	351	dom mur. 1940 – 1943r.	ul. Wyzwolenia 11	
340	352	dom mur. 1940 – 1943r.	ul. Wyzwolenia 13	
341	353	dom mur. 1940 – 1943r.	ul. Wyzwolenia 15	R
342	354	dom mur. 1940 – 1943r.	ul. Wyzwolenia 17	
343	355	dom mur. 1940 – 1943r.	ul. Wyzwolenia 21	

344	356	dom mur. 1930r.	ul. Zacisze 11	-
345	357	dom drew. ok. 1939r.	ul. Zagumienna 7	-
346	358	dom drew. 1927r.	ul. Zagumienna 43	-
347	359	dom mur. pocz. XX w.	ul. Zagumienna 48	-
348	360	zamek z otoczeniem 200m XV/XVI w.	ul. Zamkowa 1	R
349	361	dom drew. 1940 – 1943r.	ul. Żeromskiego 1	-
350	362	dom drew. 1940 – 1943r.	ul. Żeromskiego 3	-
-	363	dom drew. 1940 – 1943r.	ul. Żeromskiego 19a	-
351	364	dom drew. 1940 – 1943r.	ul. Żeromskiego 20	-
352	365	dom drew. 1940 – 1943r.	ul. Żeromskiego 22	-
353	366	dom drew. 1940 – 1943r.	ul. Żeromskiego 26	-
354	367	zbiornik wyrównawczy przy ulicy Płockiej w Ciechanowie	ul. Płocka	EW

L.p.	nr karty	zabytek	adres	wpis obiektu
355	368	nawierzchnia z kostki brukowej wraz z krawężnikami – pas jezdny ulicy Sienkiewicza w Ciechanowie	ul. Sienkiewicza	EW
356	369	mur ogrodzeniowy przy ratuszu zlokalizowany przy ulicy Wodnej w Ciechanowie	ul. Wodna	EW
357	370	stanowisko archeologiczne nr AZP 43-62/8	ul. Prymasa Tysiąclecia	-
358	371	stanowisko archeologiczne nr AZP 43-62/9	ul. Prymasa Tysiąclecia	-
359	372	stanowisko archeologiczne nr AZP 43-62/10	ul. Kasprzaka	-
360	373	budynek szkoły, wzniesiony około 1930-1932 r.	ul. Orylska 3	R
361	374	stanowisko archeologiczne nr AZP 43-62/6	ul. Śmiecińska	-
362	375	stanowisko archeologiczne nr AZP 43-62/7	ul. Gąsecka	-
363	376	dom mur. 1940 – 1943r.	ul. Stefana Okrzei 7	R
364	377	dom mur. 1940 – 1943r.	ul. Powstańców Warszawskich 13	R
365	378	historyczny zespół budowlany, powstały w latach 1940-44	dzielnica „Błoki”	R
366	379	historyczny zespół budowlany byłej cukrowni „Opinogóra”	działki oznaczone numerami ewidencyjnymi: 34/6, 35/15, 35/16, 34/14, 34/22 oraz części działek o numerach ewidencyjnych: 34/19, 34/23, 35/9	R
367	380	komin w zespole budowlanym byłej cukrowni „Opinogóra”	południowa część działki oznaczonej numerem ewidencyjnym: 34/19,	R
368	381	park z 2 połowy XIX w.	ul. Gostkowska 94	R
369	382	dolny odcinek ul. Pułtuskiej wraz z historycznym brukiem z początku XXw.	od skrzyżowania z ul. Wojska Polskiego do domu o adresie Pułtuska 31	R
370	383	obora murowana z ok. 1888r.	ul. Gostkowska 94	EW
371	384	spichlerz murowany z 1888r.	ul. Gostkowska 94	EW

Bibliografia

1. Ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami.
2. Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r.
3. Ustawa z dnia 27 czerwca 1997 r. o bibliotekach.
4. Ustawa z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym.
5. Ustawa z dnia 7 lipca 1994 r. – Prawo budowlane.
6. Ustawa z dnia 27 kwietnia 2001 r. – Prawo ochrony środowiska.
7. Ustawa z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody.
8. Ustawa z dnia 21 sierpnia 1997 r. o gospodarce nieruchomościami;
9. Ustawa z dnia 25 października 1991 r. o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej.
10. Ustawa z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i wolontariacie.
11. Ustawa z dnia 21 listopada 1996 r. o muzeach.
12. Ustawa z dnia 14 lipca 1983 r. o narodowym zasobie archiwalnym i archiwach.
13. Ustawa z 6 września 2001 r. o dostępie do informacji publicznej.

14. Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 26 maja 2011 r. w sprawie prowadzenia rejestru zabytków krajowej, wojewódzkiej i gminnej ewidencji zabytków oraz krajowego wykazu zabytków skradzionych lub wywiezionych za granicę niezgodnie z prawem.
15. Borkowski Alfred, Leżeński Cezary, Klechdy ciechanowskie, Warszawa 1980.
16. ks. Grzybowski Michał, Ciechanów. Szkic z dziejów parafii, Płock 1988.
17. Kociszewski Aleksander, 1200 lat Ciechanowa, Ciechanów 1981.
18. Kociszewski Aleksander, Od „castrum” do „oppidum”, Ciechanów 1991.
19. Lewandowski Edward, Ciechanowianie. Szkice biograficzne, Ciechanów 2001.
20. Lewandowski Edward, Ciechanowianie. Szkice biograficzne, część II, Ciechanów 2002.
21. Miasta polskie w tysiącleciu, t. II, Wrocław-Warszawa-Kraków 1967.
22. Mazowsze ciechanowskie – moja „mała ojczyzna”. Szkice z dziejów regionu, tom I i II, Ciechanów 1996-1997.
23. Materiały udostępnione przez Mazowieckiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków, Delegatura w Ciechanowie.
24. Materiały udostępnione przez Muzeum Szlachty Mazowieckiej.
25. Materiały udostępnione przez Miejską Bibliotekę Publiczną.
26. Materiały udostępnione przez COEK STUDIO.
27. Millenium Ciechanowa. Materiały z sesji naukowo-popularnej w dniach 11 i 12 grudnia 1965 r., Ciechanów 1969.
28. Pazyra Stanisław, Dzieje Ciechanowa i ziemi ciechanowskiej, Ciechanów 1976.
29. Piotrowicz Dariusz, Ciechanów w latach Drugiej Rzeczypospolitej, Ciechanów 1998.
30. Studium historyczne miasta Ciechanowa; J. Kazimierski, D. Warecka-Kosecka
31. Zapiski ciechanowskie, tom I-X, Ciechanów 1973-2000.
32. Kronika Ciechanowska 1930-1932
33. <https://zamekwciechanowie.pl/historia/>
34. <https://ciechanow.powiat.pl/>
35. <https://www.architektura-ciechanowa.pl>
36. <https://urbnews.pl>

Załącznik do Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami miasta Ciechanów – lokalizacja zabytków znajdujących się w Gminnej Ewidencji Zabytków.

